

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

Σχολή Επαγγελματών Υγείας

Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας

Πτυχιακή Εργασία, με τίτλο:

**« ΟΙ ΟΜΑΔΕΣ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑΣ ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΚΑΙ
ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥΣ ΣΤΗΝ ΕΝΔΥΝΑΜΩΣΗ ΤΟΥΣ:
ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ »**

Των φοιτητριών:

Αλιφιέρη Ιφιγένεια

Βασιλάκη Μαρία

Ταχιάτη Αλεξάνδρα

Υπεύθυνη καθηγήτρια

Κατερίνα Οικονόμου

Ηράκλειο – Ιούνιος 2021

Δήλωση τήρησης της ακαδημαϊκής δεοντολογίας.

Οι υπογράφουσες φοιτήτριες του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας του ΕΛ.ΜΕ.ΠΑ.

Αλιφιέρη Ιφιγένεια

Βασιλάκη Μαρία

Ταχιάτη Αλεξάνδρα

Δηλώνουμε υπεύθυνα ότι η παρούσα Πτυχιακή Εργασία με τίτλο: «Οι ομάδες πρωτοβουλίας στήριξης προσφύγων και μεταναστών και ο ρόλος τους στην ενδυνάμωσή τους: Το παράδειγμα της Κρήτης και της Αθήνας» είναι στο σύνολό της προϊόν δικής μας δουλειάς και ότι όλες οι πηγές που έχουν χρησιμοποιηθεί αναφέρονται πλήρως. Επίσης δηλώνουμε ότι δεν αποτελεί προϊόν οποιασδήποτε εξωτερικής μη αδειοδοτημένης βοήθειας και ότι δεν έχει υποβληθεί σε οποιοδήποτε ίδρυμα ή οργανισμό προς αξιολόγηση, ούτε έχει δημοσιευθεί στο παρελθόν μέρος αυτής ή στο σύνολό της.

(Υπογραφή)

Αλιφιέρη Ιφιγένεια

(Υπογραφή)

Βασιλάκη Μαρία

(Υπογραφή)

Ταχιάτη Αλεξάνδρα

Copyright@ 2021 Ελληνικό Μεσογειακό Πανεπιστήμιο, Σχολή Επιστημών Υγείας,
Κρήτης <https://www.hmu.gr/el/tke/8548>

Το περιεχόμενο της συγκεκριμένης Π.Ε. αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία της Ιφιγένειας Αλιφιέρη, Μαρίας Βασιλάκη, Αλεξάνδρας Ταχιάτη, Κατερίνας Οικονόμου και του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας και προστατεύονται από τους νόμους περί πνευματικής ιδιοκτησίας (Νόμος 2121/1993 και κανόνες Διεθνούς Δικαίου που ισχύουν στην Ελλάδα).

Σε όλους αυτούς τους ανθρώπους
που με αλληλεγγύη, πίστη, πάθος και υπομονή
παλεύουν για ένα πιο δίκαιο αύριο, τόσο για τους ίδιους
όσο και για τους περιθωριοποιημένους, τους αδικημένους και τους επισφαλείς

Ευχαριστίες

Θεωρούμε υποχρέωσή μας να ευχαριστήσουμε την επιβλέπουσα καθηγήτρια Οικονόμου Κατερίνα για την πολύτιμη βοήθεια και καθοδήγησή της.

Επιπλέον, θέλουμε να ευχαριστήσουμε θερμά τις ομάδες που συμμετείχαν στην έρευνά μας: το «Κοινωνικό Στέκι - Στέκι Μεταναστών (Χανιά Κρήτης)», «Πρωτοβουλία Ηρακλείου για Πρόσφυγες και Μετανάστες», «STEPS», «Mano Aperta» και «Το Μυρμήγκι», για τη βοήθεια που μας πρόσφεραν στη συγκέντρωση των στοιχείων για την έρευνα της Πτυχιακής μας Εργασίας.

Περίληψη

Σκοπός της παρούσας πτυχιακής εργασίας ήταν η μελέτη και η διερεύνηση της φιλοσοφίας, των τρόπων δράσης και του ρόλου των πρωτοβουλιακών/αυτο-οργανωμένων ομάδων, στην υποστήριξη προσφύγων και μεταναστών. Επίσης, στόχος της ήταν η διερεύνηση τυχόν κοινών σημείων μεταξύ της φιλοσοφίας δράσης τους και της Ριζοσπαστικής Κοινωνικής Εργασίας. Τέλος, επιχειρήθηκε να γίνει μία σύγκριση μεταξύ των ομάδων της Αθήνας και της Κρήτης ως προς τη φιλοσοφία και τη δράση τους για τους πρόσφυγες.

Η ερευνητική μελέτη βασίστηκε σε ποιοτική μεθοδολογία έρευνας και χρησιμοποίησε την ημι-δομημένη συνέντευξη ως μέθοδο συλλογής και παραγωγής δεδομένων. Το χρονικό διάστημα από τον Ιούνιο 2020 έως τον Οκτώβριο 2020 πραγματοποιήθηκαν πέντε συνεντεύξεις σε τρεις ομάδες από την Αθήνα και δύο ομάδες από την Κρήτη. Η ανάλυση των ευρημάτων της έρευνας πραγματοποιήθηκε με την μέθοδο της ανάλυσης περιεχομένου.

Τα κυριότερα συμπεράσματα της έρευνας είναι τα εξής:

- Οι πρωτοβουλιακές ομάδες στηρίζουν με κάθε τρόπο την κοινωνική ένταξη των μεταναστών και των προσφύγων στον ελλαδικό χώρο και διεκδικούν με κάθε μέσο μία καλύτερη διαβίωση για αυτούς στην Ελλάδα.
- Η Ριζοσπαστική Κοινωνική Εργασία μοιράζεται κοινές ιδέες, πρακτικές και δράσεις με τις πρωτοβουλιακές ομάδες.
- Δεν υπάρχουν ιδιαίτερες διαφορές μεταξύ των ομάδων της Κρήτης και της Αθήνας.

Λέξεις-κλειδιά: μετανάστης, πρόσφυγας, αυτο-οργάνωση, ομάδες πρωτοβουλίας, κοινωνική εργασία, κοινωνική ένταξη.

Abstract

This thesis aims to study and explore the philosophy and ways of action of the initiative / self-organized groups that have been set up to help refugees and immigrants. We also aimed to examine any commonalities between their action and Radical Social Work. Finally, we aimed to make a comparison between the teams of Athens and Crete in terms of their philosophy and actions relating to the refugees.

The research study was based on a qualitative research methodology and used the semi-structured interview as a method of data collection and production. During the period from June 2020 to October 2020, five interviews were conducted in three groups from Athens and two groups from Crete. The analysis of the research findings was carried out by the method of content analysis.

The main conclusions of the research are the following:

- The initiative groups support in every way the social integration of immigrants and refugees in Greece and claim by all means a better living for them in Greece.
- Radical Social Work shares common ideas, practices and actions with initiative groups.
- There are no particular differences between the teams of Crete and Athens.

Keywords: immigrant, refugee, self-organization, initiative groups, social work, social inclusion.

Πίνακας περιεχομένων

Περίληψη.....	- 5 -
Abstract	- 6 -
ΜΕΡΟΣ Α΄: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ	- 10 -
Κεφάλαιο 1ο: Πρόσφυγες – Μετανάστες	- 10 -
1.1 Βασικοί ορισμοί χρήσιμων εννοιών	- 10 -
1.1.1. Μετανάστευση:	- 10 -
1.1.2. Πρόσφυγας	- 13 -
1.1.3. Ο θεσμός του ασύλου	- 15 -
1.1.4 Κανονισμός Δουβλίνο ΙΙΙ	- 17 -
1.1.5 Συνθήκη Σένγκεν.....	- 19 -
1.1.6 Συμφωνία Ε.Ε – Τουρκίας.....	- 20 -
1.2 Παροχές του ελληνικού κράτους.....	- 20 -
1.2.1 ‘Άρθρο 70 (Επαγγελματική Κατάρτιση δικαιούχων διεθνούς προστασίας) του Ν.4375/2016:.....	- 21 -
1.2.2 ‘Άρθρο 28 (Πρόσβαση στην εκπαίδευση) του Ν.4636/2019	- 22 -
(Άρθρο 27 Οδηγίας 2011/95/ΕΕ)	- 22 -
1.2.3 Άρθρο 13 του ν.3907/2011 (Καθεστώς παραμονής σε εγκαταστάσεις Πρώτης Υποδοχής)	- 23 -
1.2.4 Άρθρο 31 (Ιατρική περίθαλψη) του ν.4636/2019 (Άρθρο 30 Οδηγίας 2011/95/ΕΕ). -	29 -
1.3 Πρόσφυγες μετά κρίσης 2015	- 31 -
1.3.1 Συνθήκες κράτησης και υποδοχής.....	- 32 -
1.3.2 Συνοριακός Έλεγχος	- 34 -
Κεφάλαιο 2 ^ο . Ομάδες Πρωτοβουλίας.....	- 35 -
2.1 Ιστορική Αναδρομή	- 35 -
2.2 Φιλοσοφία και Δράσεις.....	- 36 -
2.3 Ομάδες Πρωτοβουλίας στην Ελλάδα.....	- 38 -
2.3.1. Πρακτικές των ομάδων στην Ελλάδα.....	- 38 -
2.3.2. Αυτοοργανωμένες Δομές: Καταλήψεις και Στέκια Προσφύγων	- 39 -
2.3.3. Δράσεις στην Κοινότητα.....	- 40 -
Κεφάλαιο 3 ^ο : Ριζοσπαστική Κοινωνική Εργασία.....	- 42 -
3.1 Θεωρητικό Υπόβαθρο της Κοινωνικής Εργασίας / Ιστορική Εξέλιξη της Κοινωνικής Εργασίας στην Ελλάδα	- 42 -
3.1.1 Ορισμός Κοινωνικής Εργασίας.....	- 42 -
3.1.2 Ιστορική Αναδρομή	- 43 -

3.1.3 Λόγοι γέννησης του επαγγέλματος της Κοινωνικής Εργασίας κατά τον εμφύλιο: ...	- 44 -
3.1.4 Ο ρόλος της Βρετανίας και της Αμερικής στην ενίσχυση της Κοινωνικής Εργασίας στην Ελλάδα.....	- 45 -
3.1.5 Αξίες Κοινωνικής Εργασίας	- 46 -
3.2 Θεωρητικό Υπόβαθρο Ριζοσπαστικής Κοινωνικής Εργασίας/ Ιστορική εξέλιξη.....	- 47 -
3.2.1 Ορισμός Ριζοσπαστικής Κοινωνικής Εργασίας	- 47 -
3.2.2. Ιστορική αναδρομή	- 48 -
3.2.3.Βασικές προσεγγίσεις της Ριζοσπαστικής Κοινωνικής Εργασίας.....	- 49 -
3.2.3.1. Κριτική Κοινωνική Εργασία	- 49 -
3.2.3.2.Καπιταλισμός	- 50 -
3.2.3.3.Μαρξιστική προσέγγιση.....	- 50 -
3.2.3.4.Φεμινισμός.....	- 51 -
3.2.4. Βασικοί στόχοι Ριζοσπαστικής Κοινωνικής Εργασίας.....	- 51 -
3.2.5. Σημεία διαφοροποίησης της Ριζοσπαστικής Κοινωνικής Εργασίας από την Παραδοσιακή Κοινωνική Εργασία	- 52 -
3.3 Κοινά σημεία Ριζοσπαστικής Κοινωνικής Εργασίας και Ομάδων Πρωτοβουλίας.....	- 53 -
3.3.1 Κίνηση Πάτρας	- 53 -
3.3.2. Δίκτυο Δράσης Κοινωνικών Λειτουργιών	- 55 -
3.3.2.1. Δράσεις του Δικτύου Κοινωνικών Λειτουργιών.....	- 56 -
Κεφάλαιο 4 ^ο : Περιγραφή της έρευνας.....	- 58 -
4.1. Σκοπός και στόχοι της έρευνας	- 58 -
4.2. Μεθοδολογία έρευνας.....	- 58 -
4.3. Πεδίο μελέτης - Δείγμα	- 59 -
4.3.1. Ιστορικό Συνεντεύξεων:	- 60 -
4.3.2. Προφίλ Ομάδων	- 61 -
4.4. Εργαλείο έρευνας - Τεχνικές συλλογής δεδομένων	- 62 -
4.5. Ανάλυση Έρευνας.....	- 64 -
Η επαφή μας με τις ομάδες - Δυσκολίες και αντιμετώπιση αυτών.....	- 64 -
4.7. Περιορισμοί Έρευνας	- 65 -
Ηθικα Διλήμματα	- 66 -
Κεφάλαιο 5 ^ο : Ανάλυση δεδομένων.....	- 68 -
5.1. Ανάλυση Συνεντεύξεων:.....	- 68 -
5.1.1. Σκοπός ομάδων, στόχοι και φιλοσοφία:.....	- 68 -
5.1.2. Αλλαγές από τη δημιουργία της ομάδας έως σήμερα:	- 68 -

5.1.3. Δομή Ομάδων:.....	- 69 -
5.1.4. Χρηματοδότηση:	- 69 -
5.1.5. Τρόπος λήψης αποφάσεων:.....	- 70 -
5.1.7. Δυσκολίες των ομάδων: Πώς αντιμετωπίζονται;.....	- 72 -
5.2. Ιδιότητες Ομάδας Στόχου.....	- 73 -
5.2.1. Μέλη της κοινότητας που αφορά η ομάδα: προφίλ των εξυπηρετούμενων από τις ομάδες.....	- 73 -
5.2.2. Συχνότερες ηλικίες μελών ομάδων:.....	- 75 -
5.2.3. Κριτήρια επιλογής μελών που θα συμμετέχουν στην ομάδα:	- 75 -
5.2.4. Δεσμοί με άλλους φορείς και ανάγκες που καλύπτονται με τη συνεργασία:	- 75 -
5.2.5. Επιρροή των ομάδων στον Δήμο:.....	- 76 -
5.2.6. Σχέση με την Κοινότητα:	- 77 -
5.2.7. Ανάγκες και προβλήματα των εξυπηρετούμενων:	- 77 -
5.2.8. Παρόμοιες ομάδες στην περιοχή και σχέσεις με αυτές:.....	- 78 -
5.2.9. Ενέργειες από τις ομάδες για ευαισθητοποίηση και κινητοποίηση της τοπικής κοινωνίας:	- 79 -
5.2.10. Προτάσεις ομάδων για την βοήθεια και την στήριξη των προσφύγων και των μεταναστών:.....	- 80 -
Κεφάλαιο 6 ^ο : Συζήτηση – Συμπεράσματα.....	- 81 -
6.1. Προτάσεις.....	- 86 -
Παράρτημα.....	- 99 -
Αίτημα για συνέντευξη στις ομάδες	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.
Βιβλιογραφία.....	- 88 -

ΜΕΡΟΣ Α΄: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ

Κεφάλαιο 1ο: Πρόσφυγες – Μετανάστες

1.1 Βασικοί ορισμοί χρήσιμων εννοιών

1.1.1. Μετανάστευση:

«Μετανάστευση είναι η μόνιμη ή προσωρινή μεταβολή του τόπου εγκατάστασης ενός ατόμου, μιας ομάδας ή ενός κοινωνικού συνόλου. Ως συνεχής ροή προσώπων από και προς μια περιοχή η μετανάστευση είναι μια από τις τρεις βασικές δημογραφικές διαδικασίες. Είναι η διαδικασία εκείνη που συνεπάγεται τη μηχανική ή τεχνική ανανέωση και φθορά ενός πληθυσμού» (Τσαούσης, 1991: 238).

Σύμφωνα με τη Φουντά (2019), τα κύρια αίτια της μετανάστευσης είναι:

- η αναζήτηση καλύτερων συνθηκών διαβίωσης και οικονομικής ευημερίας
- η οικογενειακή επανένωση
- η φυγή από συνθήκες που απειλούν τη ζωή και την ασφάλεια του ατόμου ή της ομάδας που μετακινείται, κυρίως από εμπόλεμες περιοχές και αυταρχικά καθεστώτα που παραβιάζουν βασικά δικαιώματα και την ελευθερία των ατόμων.

Η μετανάστευση εμφανίζει διαφορές ανάλογα με την χρονική περίοδο κατά την οποία συμβαίνει και αναγνωρίζεται ως παραδοσιακή, σύγχρονη ή νεωτερική. Η παραδοσιακή μετανάστευση παρατηρήθηκε πριν από τους δυο Παγκοσμίους Πολέμους και είχε υπερπόντιο χαρακτήρα. Η σύγχρονη μετανάστευση αναφέρεται στη αλλαγή του τόπου εγκατάστασης ενός ατόμου ή ενός κοινωνικού συνόλου που παρατηρήθηκε το διάστημα της σύγχρονης βιομηχανικής εποχής και της οποίας οι βασικότεροι παράγοντες ήταν οικονομικοί. Τέλος, η νεωτερική μετανάστευση έχει σχέση με τη σύγχρονη μετανάστευση και είναι άμεσα συνδεδεμένη με την εκβιομηχάνιση. Οι κύριοι λόγοι που ωθούν τον πληθυσμό να μετακινηθεί ήταν ανέκαθεν οικονομικοί (Φουντά, 2019).

Σύμφωνα με το Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου (2019), παρουσιάζονται κι άλλα κριτήρια που διαφοροποιούν το μεταναστευτικό φαινόμενο και αφορούν:

α) στη διάρκεια παραμονής της μετακίνησης, επομένως η μετανάστευση μπορεί να είναι μόνιμη ή προσωρινή,

β) στο βαθμό επιλογής της μετακίνησης και το αν αυτή αποτελεί αποτέλεσμα της ελεύθερης επιλογής του ατόμου ή όχι, επομένως η μετανάστευση μπορεί να είναι εκούσια ή ακούσια,

γ) στο μέγεθος του πληθυσμού που μετακινείται και συγκεκριμένα στο αν η μετανάστευση είναι ατομική ή ομαδική,

δ) στον νομικό χαρακτήρα της, ο οποίος σχετίζεται με το αν η μεταναστευτική δραστηριότητα του ατόμου ή της ομάδας που μετακινείται καταγράφεται ή όχι από τις αρχές του κράτους υποδοχής και ως εκ τούτου μπορεί να είναι νόμιμη ή παράτυπη, και

ε) στο γεωγραφικό εύρος της μετανάστευσης και συγκεκριμένα αν η μετακίνηση συντελείται εντός ή εκτός των ορίων ενός κράτους.

Επομένως, η μετανάστευση μπορεί να είναι εσωτερική ή εξωτερική/διεθνής.

Πέραν των παραπάνω τύπων, τις τελευταίες δεκαετίες, η οικονομική παγκοσμιοποίηση διαδραματίζει ένα πολύ σημαντικό ρόλο στην κοινωνία (άνοιγμα των αγορών, ελεύθερη διακίνηση υπηρεσιών και αγαθών καθώς και ορισμένων κατηγοριών επαγγελματιών). Μέρος των αλλαγών έχει διαμορφώσει νέα προφίλ και μορφές μετανάστευσης, όπως:

- η μετανάστευση για λόγους σπουδών και όλων των επιπέδων,
- η επιστροφή πληθυσμών που για διάφορους λόγους παρέμειναν εκτός της χώρας προέλευσής τους, νόμιμα ή και παράτυπα
- η κυκλική μετανάστευση, η οποία περιλαμβάνει την εποχική, τη διασυνοριακή εμπορική δραστηριότητα, κ.ά.
- η κοινωνική μετανάστευση, η οποία αφορά κυρίως εξαρτώμενα μέλη που ακολουθούν τους νόμιμους μετανάστες και πρόσφυγες στις νέες χώρες στις οποίες εγκαθίστανται (οικογενειακή επανένωση)
- η μετανάστευση για περιβαλλοντικούς λόγους, η οποία οφείλεται σε εκτεταμένες περιβαλλοντικές καταστροφές μεγάλης έκτασης, όπως η απερίμωση καλλιεργήσιμων εδαφών, η ανομβρία, η βιομηχανική ρύπανση των υδάτινων πόρων, κ.ά.

- η μετανάστευση υψηλής εξειδίκευσης εργαζόμενων (ανώτατα στελέχη, τεχνικοί, και επιστήμονες) που μετακινούνται στο πλαίσιο πολυεθνικών εταιρειών, διεθνών οργανισμών και διεθνών Μ.Κ.Ο. ως αποτέλεσμα της παγκοσμιοποίησης της αγοράς εργασίας, της απορρύθμισης του παγκόσμιου συστήματος εργασίας και της παγκοσμιοποιημένης διαχείρισης των ανθρωπιστικών, μεταναστευτικών και προσφυγικών κρίσεων (Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, 2019).

Μετανάστης/Μετανάστρια: Σύμφωνα με το γλωσσάριο για τη Μετανάστευση του Διεθνή Οργανισμού Μετανάστευσης (ΔΟΜ), αναφέρεται ότι δεν υπάρχει ένας καθολικός ορισμός του/της «μετανάστη/στριας». Ο όρος που αποδίδεται στο εν λόγω γλωσσάρι, έχει στόχο να καλύψει τις περιπτώσεις όπου το ίδιο το άτομο ελεύθερα επιλέγει να μεταναστεύσει.

Ο ορισμός αυτός αφορά στα άτομα και τα μέλη της οικογένειάς τους, τα οποία αποφασίζουν να μετοικήσουν σε μια άλλη χώρα, προκειμένου να αναζητήσουν μια καλύτερη οικονομική και κοινωνική ζωή, να βελτιώσουν δηλαδή της συνθήκες διαβίωσής τους.

Οικονομικός μετανάστης/Οικονομική μετανάστρια: Ως οικονομικός μετανάστης/οικονομική μετανάστρια χαρακτηρίζεται το άτομο το οποίο μετακινείται από τη χώρα του και φθάνει σε μια άλλη, ώστε να βελτιώσει την οικονομική του κατάσταση.

Πολίτης τρίτης χώρας: λέγεται ο/η πολίτης κράτους που δεν έχει υπηκοότητα κάποιου κράτους-μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Μετανάστης/Μετανάστρια «δεύτερης γενιάς»: θεωρείται το άτομο που έχει τουλάχιστον έναν γονιό υπήκοο τρίτης χώρας που είτε γεννήθηκε στην Ελλάδα είτε έχει μεταναστεύσει σε αυτή σε μικρή ηλικία, διαμένει νόμιμα στη χώρα χωρίς ελληνική ιθαγένεια και έχει ενταχθεί στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα (Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, 2019).

1.1.2. Πρόσφυγας

Σύμφωνα με τον ορισμό του πρόσφυγα, κατά τη Σύμβαση της Γενεύης του 1951 «περί προσφύγων» και το συμπληρωματικό Πρωτόκολλο της Ν. Υόρκης του 1967, πρόσφυγας είναι το πρόσωπο το οποίο ευλόγως φοβούμενο ότι θα υποστεί δίωξη λόγω της φυλής, θρησκείας, ιθαγένειας, του γεγονότος ότι ανήκει σε ορισμένη κοινωνική ομάδα ή λόγω των πολιτικών του πεποιθήσεων βρίσκεται εκτός της χώρας ιθαγένειας του και δεν μπορεί, ή λόγω φόβου δεν θέλει να επικαλεστεί την προστασία την προστασία της χώρας αυτής. Επίσης, πρόσφυγας είναι πρόσωπο που δεν έχει ιθαγένεια και για τους παραπάνω λόγους βρίσκεται εκτός χώρας της προηγούμενης συνήθως διαμονής, αλλά δεν μπορεί ή λόγω του φόβου του δεν επιθυμεί να επιστρέψει στη χώρα αυτή (UNHCR, 2017). Η ιδιότητα, επίσης, του πρόσφυγα δίνεται σε πρόσωπο που βρίσκεται νόμιμα εκτός της χώρας του, αλλά η συνδρομή μεταγενέστερων γεγονότων δικαιολογεί τους φόβους για διώξεις και τον καθιστά πρόσφυγα « επί τόπου » (on the spot) (αναφέρεται παρακάτω).

Λόγοι δίωξης του πρόσφυγα:

Σύμφωνα και με τη Διεθνή Επιτροπή Νομικών (International Commission of Jurists – ICJ) (2014) και πιο συγκεκριμένα με το επαγγελματικό εγχειρίδιο «Μετανάστευση και Διεθνές Δίκαιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων», παρακάτω αναφέρονται οι λόγοι δίωξης του πρόσφυγα.

- **Φυλετική καταγωγή**

Η έννοια της φυλετικής καταγωγής νοείται ευρέως και περιλαμβάνει την ένταξη στις διάφορες εθνοτικές ομάδες. Αφορά επίσης το χρώμα, την καταγωγή και την εθνική ή εθνοτική προέλευση. Ακόμη, μπορεί να περιλαμβάνει και τα μέλη μιας ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας με κοινή καταγωγή, τα οποία αποτελούν μειονότητα βρισκόμενα σε έναν ευρύτερο πληθυσμό.

- **Θρησκεία**

Η έννοια του θρησκευματος μπορεί να νοηθεί ευρέως και να περιλαμβάνει αντιλήψεις θεϊστικές, μη θεϊστικές ή αθεϊστικές. Η δίωξη για θρησκευτικούς λόγους περιλαμβάνει διάφορες μορφές, όπως, για παράδειγμα, την πλήρη απαγόρευση της άσκησης λατρείας και της θρησκευτικής διδασκαλίας, έως την επιβολή σοβαρών διακρίσεων σε βάρος προσώπων που ανήκουν σε κάποια θρησκευτική ομάδα.

Ο όρος της θρησκείας, σύμφωνα με το εγχειρίδιο, αποτελείται από τρεις όψεις, οι οποίες διαφέρουν μεταξύ τους και δεν χρειάζεται να θεωρείται η μια συνέχεια της άλλης. Πιο αναλυτικά, η θρησκεία «περιλαμβάνει μια πίστη (πεποιθήσεις ή αξίες σχετικά με τη θεϊκή ή ύψιστη πραγματικότητα ή τον πνευματικό προορισμό του ανθρώπου, στις οποίες συγκαταλέγεται και ο αθεϊσμός), μια ταυτότητα (τη συμμετοχή σε μια κοινότητα που υιοθετεί ή συγκροτείται με βάση κοινές πεποιθήσεις, τελετουργίες, παραδόσεις, ή κοινή εθνοτική ή εθνική προέλευση ή καταγωγή) ή έναν τρόπο ζωής (όταν η θρησκεία εξωτερικεύεται με διάφορες ενέργειες όπως η συγκεκριμένη ενδυμασία ή η τήρηση συγκεκριμένων πρακτικών)» (Διεθνής Επιτροπή Νομικών, 2014).

- Εθνικότητα

«Η εθνικότητα δεν πρέπει να συνδέεται αποκλειστικά με τη σημασία της ιθαγένειας αλλά και η ιδιότητα του μέλους μιας ορισμένης ομάδας, η οποία ορίζεται από την πολιτιστική ή γλωσσική της ταυτότητα ή και από τη συγγενεία της προς τον πληθυσμό ενός άλλου κράτους.» (Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 1996).

- Πολιτικές πεποιθήσεις

Το ότι κάποιος έχει πολιτικές πεποιθήσεις διαφορετικές από αυτές των κυβερνητικών, δεν αποτελεί δέοντα λόγο για να ζητήσει την αναγνώριση της ιδιότητας του πρόσφυγα. Ο αιτών άσυλο πρέπει να αποδεικνύει:

- ✓ ότι οι αρχές έχουν γνώση των πολιτικών του πεποιθήσεων ή ότι αποδίδουν στον αιτούντα πολιτικές πεποιθήσεις,

- ✓ ότι οι εν λόγω πεποιθήσεις δεν είναι ανεκτές από την εξουσία.

- ✓ ότι έχει δικαιολογημένους φόβους δίωξης λόγω των πεποιθήσεών του, λαμβανομένης υπόψη της κατάστασης στη χώρα του (Διεθνής Επιτροπή Νομικών, 2014).

- Κοινωνική ομάδα

Μια ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα συνήθως αποτελείται από πρόσωπα που ανήκουν στο ίδιο περιβάλλον, έχουν τις ίδιες συνήθειες ή την ίδια κοινωνική κατάσταση. Ο φόβος δίωξης στηριζόμενης στην κοινωνική τάξη υπάρχει περίπτωση να συνδυάζεται με τον φόβο δίωξης άλλης αιτίας, π.χ. τη φυλετική καταγωγή, τη θρησκεία που ασπάζεται ή την εθνικότητα. Η ένταξη σε μια κοινωνική ομάδα μπορεί να προσάπτεται στο άτομο ή στην ομάδα που είναι θύματα διώξεων, από τους δράστες

αυτών των διώξεων. Σε ορισμένες περιπτώσεις η κοινωνική ομάδα δεν υπάρχει από πριν, αλλά μπορεί να προσδιοριστεί βάσει των κοινών γνωρισμάτων των διωκομένων προσώπων επειδή ο δράστης των διώξεων τα θεωρεί ως εμπόδιο στην επιδίωξη των στόχων του (Διεθνής Επιτροπή Νομικών, 2014).

- **Επί τόπου πρόσφυγας**

Δεν είναι αναγκαίο ο ενδεχόμενος φόβος για δίωξη να υπήρχε εξ αρχής από την ώρα της αναχώρησης από τη χώρα καταγωγής. Ένα άτομο δύναται να αποκτήσει την ιδιότητα του «επί τόπου πρόσφυγα» κατά τη διαμονή του στη χώρα για την οποία αναχώρησε. Η βάση του φόβου δίωξης μπορεί να αποδίδεται στο ότι μετά την αναχώρησή του εμφανίστηκαν και εγκαθιδρύθηκαν νέες συνθήκες στη χώρα καταγωγής του οι οποίες επιφέρουν σοβαρές συνέπειες για αυτόν. Για αυτό το λόγο λοιπόν, για να ληφθεί υπόψη ως δικαιολογημένος ο φόβος δίωξης, πρέπει τα στοιχεία και γνωρίσματα του αιτούντος άσυλο να γνωστοποιηθούν ή να έχουν ήδη γίνει γνωστά στις αρμόδιες αρχές της χώρας καταγωγής, ώστε να αποδοθεί στο άτομο το καθεστώς του πρόσφυγα (UNHCR, 2005).

- **Αντίρρηση συνείδησης, ανυποταξία και λιποταξία**

Ο φόβος κυρώσεων, λόγω αντιρρήσεων συνειδήσεως, ανυποταξίας ή λιποταξίας εξετάζεται ατομικά. Δεν μπορεί από μόνος του να δικαιολογήσει την αναγνώριση της ιδιότητας του πρόσφυγα. Σε περίπτωση ανυποταξίας ή λιποταξίας, το καθεστώς του πρόσφυγα πρέπει να αναγνωρισθεί στο άτομο που το ζητά, εφόσον οι συνθήκες υπό τις οποίες εκπληρώνονται οι στρατιωτικές υποχρεώσεις του συνιστούν δίωξη (UNHCR, 2005).

1.1.3. Ο θεσμός του ασύλου

Το άσυλο αποτελεί έναν πανάρχαιο θεσμό. Κατεξοχήν μέρη ασύλου αποτελούσαν οι ιεροί ναοί στους οποίους οι διωκόμενοι έβρισκαν άσυλο.

Ετυμολογικά η λέξη άσυλο προέρχεται από το ρήμα α-συλώ = προστατεύομαι από τη διαρπαγή, την αποστέρηση. Υποδηλώνει την παροχή καταφυγίου, ασφάλειας και την παραμονή του ατόμου σε περιβάλλον υπό το καθεστώς προστασίας. Ο θεσμός του ασύλου όμως, ο οποίος αφορά τους πρόσφυγες, διαφέρει. Η Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων υπογραμμίζει στο άρθρο 14: «Όλοι οι άνθρωποι έχουν

το δικαίωμα να ζητήσουν, και να λάβουν άσυλο σε άλλες χώρες, αν αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο καταδίωξης από τις Αρχές της πατρίδας τους» (Διεθνής Αμνηστία χ.χ.).

Διεθνής Προστασία - Πολιτικό Άσυλο

Διεθνής προστασία, σύμφωνα με το νόμο, είναι η παροχή ασύλου και το καθεστώς επικουρικής προστασίας. Το άσυλο είναι η προστασία που δίνεται από ένα κράτος σε άτομα που φεύγουν από τη χώρα τους ή φοβούνται να επιστρέψουν σε αυτήν διότι διώκονται. Οι προϋποθέσεις χορήγησης ασύλου διέπονται, καταρχήν, από τη Διεθνή Σύμβαση της Γενεύης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων. Αίτηση για άσυλο μπορεί να κάνει κάποιος ο οποίος έχει φύγει από τη χώρα του και δεν μπορεί να γυρίσει, επειδή φοβάται και έχει ενδείξεις ότι θα υποστεί δίωξη για έναν ή περισσότερους από τους παρακάτω λόγους:

- Φυλής
- Θρησκείας
- Εθνικότητας
- Συμμετοχής σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα
- Πολιτικών πεποιθήσεων

Για να χορηγηθεί άσυλο σε έναν αιτούντα, πρέπει να πληροί τις παραπάνω προϋποθέσεις και οπωσδήποτε ένα λόγο δίωξης. Η Ελληνική νομοθεσία υιοθετεί τη Σύμβαση της Γενεύης για το Καθεστώς των Προσφύγων, όπως κάνουν και οι ανάλογοι Κανονισμοί και οι Οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που επίσης συντελούν νόμο για την Ελλάδα. Η χορήγηση ασύλου είναι υποχρέωση της χώρας με βάση τις διεθνείς συνθήκες και την ελληνική νομοθεσία (UNHCR, 2005).

Καθεστώς Επικουρικής Προστασίας

Οι προϋποθέσεις χορήγησης του καθεστώτος αυτού διέπονται από την εθνική και ευρωπαϊκή νομοθεσία. Το καθεστώς επικουρικής προστασίας χορηγείται σε πρόσωπα που κινδυνεύουν να υποστούν σοβαρή βλάβη στη χώρα καταγωγής τους. Με βάση και τις πληροφορίες του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη (2019):

Η σοβαρή βλάβη σύμφωνα με το νόμο, συνίσταται σε:

A) θανατική ποινή ή εκτέλεση ή

Β) βασανιστήρια ή απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία ή

Γ) σοβαρή προσωπική απειλή κατά της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας αμάχου λόγω βίας ασκούμενης αδιακρίτως σε καταστάσεις διεθνούς ή εσωτερικής ένοπλης σύρραξης.

«Το άσυλο και η επικουρική προστασία είναι πολύ παρεμφερή καθεστώτα, συμπεριλαμβάνονται δε στον ενιαίο όρο «καθεστώδες διεθνούς προστασίας», που σημαίνει ότι ένα άτομο απολαμβάνει προστασία από τη διεθνή κοινότητα/ένα άλλο κράτος, επειδή η δική του χώρα δεν μπορεί ή αρνείται να τον προστατεύσει (δηλαδή να του εξασφαλίσει τα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματά του)» (Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, 2014).

1.1.4 Κανονισμός Δουβλίνο ΙΙΙ

Ο Κανονισμός Δουβλίνο ΙΙΙ (604/2013) αποτελεί αναδιατύπωση του Κανονισμού Δουβλίνο ΙΙ (343/2003). Πιο συγκεκριμένα, ορίζει ποια χώρα της Ε.Ε είναι η αρμόδια για την εξέταση ενός αιτήματος ασύλου. Συνηθέστερα το κράτος μέλος, το οποίο είναι υπεύθυνο για την εξέταση του αιτήματος ασύλου, είναι η πρώτη χώρα της Ε.Ε. στην οποία εισέρχεται ο/η αιτών/ούσα άσυλο. Στην περίπτωση που οι πρόσφυγες καταφέρουν να φτάσουν σε άλλη χώρα της Ε.Ε., πέραν της χώρας εισόδου, επαναπροωθούνται στην πρώτη χώρα υποδοχής. Η διαδικασία αυτή είναι μια δυσχερής κατάσταση, η οποία εμποδίζει το ταξίδι του πρόσφυγα και καθυστερείται η ενδεχόμενη αναγνώριση του καθεστώτος του. Στην προσπάθεια δίκαιου διαχωρισμού των αιτήσεων ασύλου, η παραπάνω διαχειριστική μέθοδος επιφέρει κωλύματα, τα οποία έχουν ως αποτέλεσμα τον εγκλωβισμό υψηλών προσφυγικών πληθυσμών σε συγκεκριμένες χώρες υποδοχής της Ε.Ε., εξαιτίας των πολλαπλών αφίξεων τους από εμπόλεμες συρράξεις (Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2013).

«Διαδικασία αίτησης διεθνούς προστασίας»

Σύμφωνα με τη διαδικασία υποβολής αίτησης διεθνούς προστασίας, το ίδιο το άτομο απευθύνεται στο αρμόδιο Περιφερειακό Γραφείο Ασύλου ή τα Αυτοτελή Κλιμάκια Ασύλου.

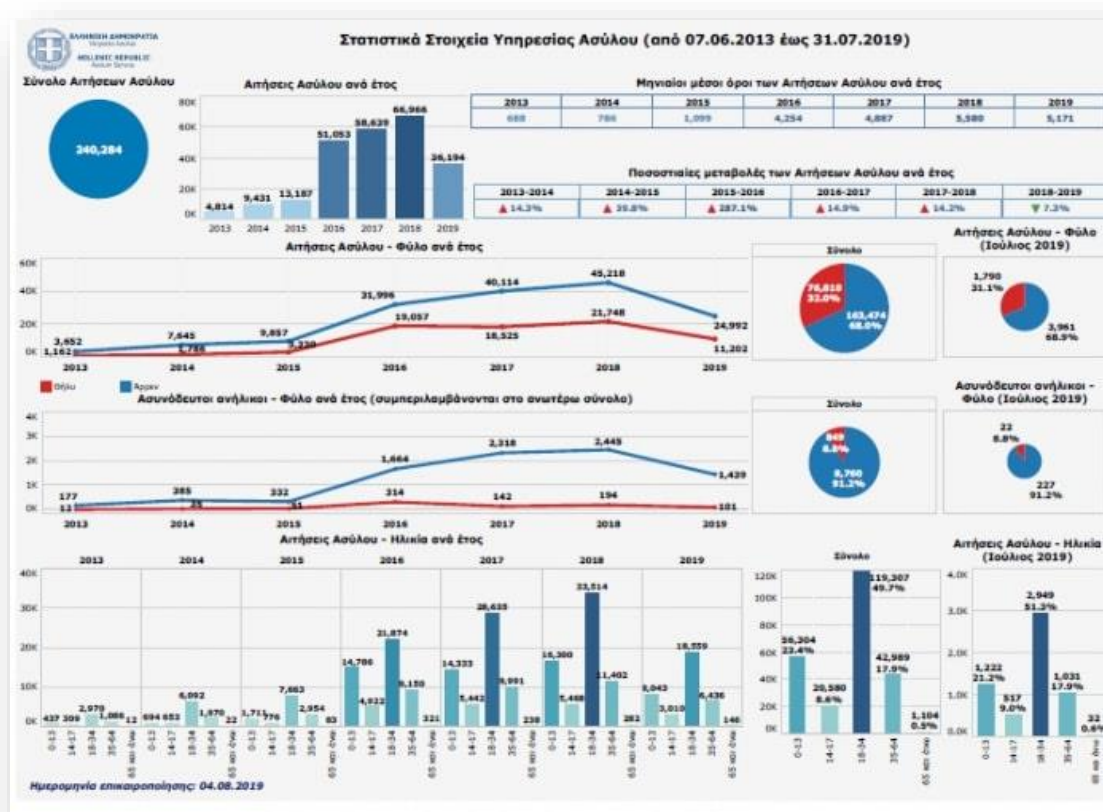
Αρχικά, λαμβάνεται η φωτογραφία και ζητούνται τα βασικά στοιχεία ώστε να πραγματοποιηθεί ταυτοποίηση την ημέρα παραλαβής του δελτίου ή την ημέρα του ραντεβού της εκάστοτε καταγραφής του ατόμου. Επίσης, παρέχεται και η αρωγή διερμηνέα σε περίπτωση που χρειαστεί.

Στην περίπτωση που το άτομο είναι ασυνόδευτος ανήλικος (δεκαοκτώ ετών και κάτω) χωρίς συνοδεία κάποιου ενήλικου ατόμου, υπεύθυνου για τη φροντίδα του, ενημερώνεται ο αρμόδιος Εισαγγελέας. Ο τελευταίος, ορίζει έναν εκπρόσωπο (Επίτροπος), ο οποίος θα αναλάβει να προασπίσει τα συμφέροντα του ανηλίκου.

Στην αίτηση Διεθνούς Προστασίας, ο/η αιτών/ούσα φωτογραφίζεται και λαμβάνονται τα δακτυλικά αποτυπώματά του, καθώς και των μελών της οικογένειας τα οποία είναι άνω των δεκατεσσάρων ετών. Τα αποτυπώματα εισάγονται στην Ευρωπαϊκή κεντρική βάση EURODAC. Κατά την εξέταση της αίτησης, παραδίδονται τα ταξιδιωτικά έγγραφα και όποιο άλλο σχετικό με την αίτηση έγγραφο του αιτούντα, τα οποία εξακριβώνονται. Υπάρχει πιθανότητα για σωματικό έλεγχο, έρευνα των αντικειμένων του ατόμου ή υποβολή του σε ιατρικές εξετάσεις. Η Υπηρεσία Ασύλου ορίζει ημερομηνία συνέντευξης και το άτομο λαμβάνει το δελτίο αιτούντος διεθνή προστασία, που μπορεί να έχει διάρκεια έξι μήνες (Ευρωπαϊκή Ένωση, 2016).

Ακολουθεί ο πίνακας 1 με τα επίσημα στατιστικά στοιχεία της Υπηρεσίας Ασύλου, στον οποίο παρουσιάζεται το σύνολο των αιτήσεων ασύλου το έτος 2013 έως το 2019 και πιο συγκεκριμένα από τις 7/06/2013 έως 31/07/2019.

Πίνακας 1: Στατιστικά Στοιχεία Υπηρεσίας ασύλου (από 2013 – 2019).

Πηγή: Υπηρεσία Ασύλου, 2019.

1.1.5 Συνθήκη Σένγκεν

Η Συνθήκη Σένγκεν (γνωστή και ως Συμφωνία Σένγκεν) υπεγράφη το 1985, καθώς πέντε κράτη και μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Βέλγιο, Γερμανία, Γαλλία, Λουξεμβούργο και Ολλανδία) κατέληξαν στην απόφαση να καταργηθεί ο έλεγχος στην περιοχή των εσωτερικών τους συνόρων, δημιουργώντας το χώρο Σένγκεν. Με αυτή τη Συμφωνία, τα κράτη αυτά απέκτησαν ενιαία εξωτερικά σύνορα εντός των οποίων η μετακίνηση και κυκλοφορία των ανθρώπων, των προϊόντων και οποιαδήποτε άλλη υπηρεσία πραγματοποιείται ελεύθερα. Στην πορεία των χρόνων, εισήχθησαν στη Συμφωνία Σένγκεν και άλλα κράτη της Ε.Ε. όπως και η Ελλάδα (EUR-Lex, χ.χ.).

1.1.6 Συμφωνία Ε.Ε – Τουρκίας

Η Συμφωνία της Ευρωπαϊκής Ένωσης με την Τουρκία υπογράφηκε στις 16 Μαρτίου 2016. Η Ε.Ε. και η Τουρκία κατέληξαν σε αυτή τη συμφωνία με στόχο τη μείωση των υψηλών εισροών μεταναστών σε μια από τις συνήθεις διαδρομές στο Αιγαίο. Η συμφωνία ήταν η εξής: οι μετανάστες που ακολουθούν παράτυπη μετακίνηση από την Τουρκία προς την Ελλάδα και συγκεκριμένα προς τα ελληνικά νησιά, θα επιστρέφουν στην Τουρκία. Για κάθε Σύριο ο οποίος επιστρέφει στην Τουρκία ύστερα από παράτυπη μετακίνηση, ένας άλλος Σύριος θα μετακινείται από την Τουρκία στην Ε.Ε. νόμιμα. Η συμφωνία αυτή θα πληροί τις προϋποθέσεις της μη επαναπροώθησης και θα συμφωνεί με το διεθνές δίκαιο και τις αρχές του δικαίου της Ε.Ε. έτσι ώστε να αποκλείονται οι μαζικές απελάσεις. Οι αιτήσεις ασύλου των μεταναστών που φθάνουν στα ελληνικά νησιά θα εξετάζονται κάθε μια ξεχωριστά από τις ελληνικές αρχές και σύμφωνα με τις υποδείξεις της Ύπατης Αρμοστείας για τους πρόσφυγες. Ακόμη, όσοι από τους μετανάστες δεν επιθυμούν να ζητήσουν άσυλο ή όσων η αίτηση αποδειχθεί αβάσιμη ή μη αποδεκτή, θα επιστρέφουν στην Τουρκία. Η Ελλάδα και η Τουρκία θα δεσμευτούν μέσω διαδικασιών που ορίζονται από την Ε.Ε. να τηρήσουν την εν λόγω Συμφωνία και να εξασφαλίσουν την εύρυθμη λειτουργία της (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 2016).

1.2 Παροχές του ελληνικού κράτους

Το νομοθετικό σώμα του ελληνικού κράτους έχει ορίσει θεσμοθετημένους γραπτούς κανόνες δικαίου, οι οποίοι αφορούν άτομα τα οποία αποτελούν δικαιούχους ή αιτούντες διεθνούς προστασίας. Στα άρθρα που ακολουθούν αναφέρεται ότι οι δικαιούχοι ή αιτούντες διεθνούς προστασίας έχουν δικαίωμα πρόσβασης στην εργασία, στη στέγαση και οι ανήλικοι στην εκπαίδευση εάν πληρούν ορισμένες προϋποθέσεις και κατέχουν τα αναγκαία, για τις διαδικασίες αυτές, επίσημα έγγραφα (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2016).

1.2.1 Άρθρο 70 (Επαγγελματική Κατάρτιση δικαιούχων διεθνούς προστασίας) του Ν.4375/2016:

«Οι δικαιούχοι διεθνούς προστασίας και τα πρόσωπα στα οποία έχει χορηγηθεί καθεστώς παραμονής για ανθρωπιστικούς λόγους, καθώς και τα μέλη οικογένειάς τους, εφόσον κατέχουν την προβλεπόμενη από τις οικείες διατάξεις άδεια διαμονής σε ισχύ, εγγράφονται σε εκπαιδευτικά προγράμματα για ενήλικες που σχετίζονται με την απασχόληση και την επαγγελματική κατάρτιση με τους ίδιους όρους και προϋποθέσεις που ισχύουν και για τους ημεδαπούς. Σε περίπτωση που οι ανωτέρω δεν μπορούν λόγω αντικειμενικής αδυναμίας να προσκομίσουν τα απαιτούμενα δικαιολογητικά, υποβάλλεται δήλωση του ν. 1599/1986 (Α΄ 75).» Όπως επίσης και με το άρθρο 71 (Εργασία και απασχόληση αιτούντων διεθνούς προστασίας) του Ν.4375/2016:

«Οι αιτούντες διεθνή προστασία, μετά την ολοκλήρωση της διαδικασίας κατάθεσης της αίτησης διεθνούς προστασίας, σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις, και εφόσον κατέχουν «δελτίο αιτούντος διεθνή προστασία» ή «δελτίο αιτήσαντος άσυλο αλλοδαπού», τα οποία έχουν εκδοθεί σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 2 στ. κδ΄ του Π.δ. 113/2013 (Α΄ 146) του άρθρου 41 παράγραφος 1 (δ) του παρόντος και του άρθρου 8 παρ. 1 στ. δ΄ του Π.δ. 114/2010 αντίστοιχα, έχουν δικαίωμα πρόσβασης σε εξαρτημένη εργασία ή την παροχή υπηρεσιών ή έργου» (ΦΕΚ 4375/ 3-04-2016).

Η πρόσβαση των δικαιούχων διεθνούς προστασίας στην αγορά εργασίας αποτελεί ίσως το σημαντικότερο εργαλείο, ένταξης τους στην κοινωνία. Αυτό σημαίνει πως μέσω της οικονομικής ένταξης επέρχεται πιο εύκολα η κοινωνική ένταξη στη χώρα υποδοχής, δεδομένου ότι έχει διασφαλιστεί η απόκτηση στέγασης και η κάλυψη των βασικών αναγκών.

Ακόμη, είναι χρήσιμο να αναφερθεί ότι, δεν έχει υπάρξει μέχρι στιγμής επίσημα παροχή εργασίας στους δικαιούχους διεθνούς προστασίας, χρηματοδοτούμενη από κάποιο κρατικό ή ευρωπαϊκό φορέα ή οργανισμό. Συγκεκριμένα, αυτό σημαίνει ότι η αναζήτηση εργασίας ανήκει στην ατομική ευχέρεια καθενός, καθώς δεν έχει υποστηριχθεί μέχρι στιγμής από το κράτος ή την Ευρωπαϊκή Ένωση, όπως συμβαίνει με το ζήτημα της στέγασης, το οποίο αναλύεται παρακάτω (Ευρωπαϊκή Επιτροπή , χ.χ.).

1.2.2 'Άρθρο 28 (Πρόσβαση στην εκπαίδευση) του Ν.4636/2019

(Άρθρο 27 Οδηγίας 2011/95/ΕΕ)

«Κάθε ανήλικος στον οποίο έχει χορηγηθεί καθεστώς διεθνούς προστασίας, υποχρεούται να εντάσσεται στις μονάδες παροχής πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας υποχρεωτικής εκπαίδευσης του δημόσιου εκπαιδευτικού συστήματος με τους όρους που ισχύουν για τους Έλληνες πολίτες. Σε περίπτωση παραβίασης της υποχρέωσης αυτής επιβάλλονται σε βάρος των ενηλίκων μελών της οικογένειας του ανηλίκου, οι κατά τις κείμενες διατάξεις, κυρώσεις που προβλέπονται και για τους Έλληνες πολίτες».

«Η πρόσβαση στο γενικό εκπαιδευτικό σύστημα και σε προγράμματα περαιτέρω κατάρτισης ή επιμόρφωσης επιτρέπεται στους ενήλικες δικαιούχους διεθνούς προστασίας με τους ίδιους όρους που ισχύουν για τους νομίμως διαμένοντες στην Ελλάδα υπηκόους τρίτων χωρών» (ΦΕΚ 4632/14-10-2019).

Με βάση την ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η εκπαίδευση και η κατάρτιση αποτελούν τους πιο βασικούς τρόπους ένταξης, υπογραμμίζοντας ότι είναι απαραίτητη η έγκαιρη πρόσβαση σε αυτές. Τονίζεται επίσης, και η σημασία της μη τυπικής μάθησης, η οποία συμβάλλει εξίσου σημαντικά στην ένταξη των ατόμων οι οποίοι εισέρχονται στην εκάστοτε χώρα υποδοχής. Η μη τυπική μάθηση συναντάται και πραγματώνεται παραδείγματος χάριν μέσω πολιτιστικών, αθλητικών συλλόγων, μέσω δηλαδή μιας πολύπλευρης συνεργασίας φορέων, εκτός του θεσμοθετημένου σχολικού περιβάλλοντος (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2016).

Τα ανήλικα προσφυγόπουλα που διαμένουν σε εγκαταστάσεις και δομές φιλοξενίας στη χώρα, τοποθετούνται σε σχολικές μονάδες ανάλογα με το κέντρο φιλοξενίας στο οποίο διαμένουν, στο πλαίσιο της ίδρυσης δομών υποδοχής για την εκπαίδευση των προσφύγων (ΔΥΕΠ). Οι σχολικές μονάδες αφορούν την πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, 2020).

Στην περίπτωση που ο πρόσφυγας κατέχει οποιαδήποτε πιστοποιημένη κατάρτιση, της οποίας τα έγγραφα και οποιοδήποτε άλλο στοιχείο έχουν καταστραφεί ήδη στη χώρα καταγωγής του, είναι εφικτό να απευθυνθεί στο δίκτυο ENIC-NARIC της χώρας όπου βρίσκεται. Το δίκτυο αποτελεί μια πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, του Συμβουλίου της Ευρώπης και της UNESCO, το οποίο διαθέτει παραρτήματα σε χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και, μέσω των απαιτούμενων

διαδικασιών, δύναται να αναγνωριστούν τα εκάστοτε ακαδημαϊκά έγγραφα, ώστε να διευκολυνθεί η εύρεση εργασίας ή η διαδικασία σπουδών (European Commission, χ.χ.).

1.2.3 Άρθρο 13 του ν.3907/2011 (Καθεστώς παραμονής σε εγκαταστάσεις Πρώτης Υποδοχής)

«Οι υπήκοοι τρίτων χωρών που συλλαμβάνονται να εισέρχονται παράνομα στη Χώρα οδηγούνται άμεσα με ευθύνη της αρχής που διενήργησε τη σύλληψη στο Κέντρο ή Μονάδα Πρώτης Υποδοχής στα όρια της τοπικής αρμοδιότητας των οποίων συνελήφθησαν». « Για τις ανάγκες της εξακρίβωσης και των λοιπών διαδικασιών πρώτης υποδοχής οι υποκείμενοι σε αυτές τελούν υπό καθεστώς περιορισμού της ελευθερίας τους. Παραμένουν υποχρεωτικά εντός των εγκαταστάσεων του Κέντρου Πρώτης Υποδοχής ή εντός άλλων κατάλληλων εγκαταστάσεων, που φυλάσσονται, η δε εκεί παραμονή τους ρυθμίζεται από τον Κανονισμό Λειτουργίας τους, το περιεχόμενο του οποίου τους έχει γίνει κατάλληλα γνωστό. Οι υποκείμενοι στις διαδικασίες πρώτης υποδοχής μπορούν να εξέρχονται μόνο ύστερα από ειδική γραπτή άδεια του επικεφαλής του Κέντρου ή της Μονάδας».

Βάσει του παραπάνω άρθρου εφαρμόζεται η λειτουργία των Κέντρων Υποδοχής και Ταυτοποίησης (Κ.Υ.Τ), στα οποία το χρονικό όριο διαμονής είναι οι εικοσιπέντε ημέρες. Οι πρόσφυγες υποβάλουν αίτηση διεθνούς προστασίας και υπάγονται σε διαδικασίες υποδοχής και ταυτοποίησης των στοιχείων τους (Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, χ.χ.).

Η στέγαση των δικαιούχων διεθνούς προστασίας αποτελεί μια από τις βασικότερες ανάγκες. Για το λόγο αυτό δίνεται περισσότερη έμφαση, όπως επίσης οι πηγές πληροφοριών για το συγκεκριμένο θέμα διαθέτουν εύρος περιεχομένου για ανάλυση.

Το ελληνικό κράτος σε συνεργασία με τις/τα αρμόδιες/α Υπηρεσίες, Επιτροπές, Συμβούλια της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Διεθνείς Οργανισμούς, σώματα ασφαλείας αλλά και Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις της χώρας διατηρούν Δομές φιλοξενίας. Οι Δομές βρίσκονται στην ενδοχώρα και παρέχουν προσωρινή διαμονή σε πολίτες τρίτων χωρών ή ανιθαγενείς οι οποίοι έχουν υποβάλει αίτημα διεθνούς προστασίας στο έδαφος της Ελληνικής Επικράτειας. Εάν μαζί με τους αιτούντες διεθνούς

προστασίας υπάρχει οικογενειακό περιβάλλον ή κάποια μέλη της οικογένειάς τους, τότε διατίθεται φιλοξενία και σε εκείνους. Το ίδιο ισχύει και για ασυνόδευτα ή μη, ανήλικα άτομα καθώς και για όσους ανήκουν σε ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού. Σύμφωνα με τις πληροφορίες που παρέχει το Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου (2019), οι Δομές υποστηρίζουν ένα σταθερό πλαίσιο διαμονής που καλύπτονται οι βασικές βιοτικές και κοινωνικές ανάγκες των φιλοξενουμένων, αλλά και οι παιδαγωγικές και μαθησιακές ανάγκες αυτών. Στις Δομές οι διαμένοντες λειτουργούν υπό καθεστώς ελεύθερης διαβίωσης με την υποχρέωση να εφαρμόζουν τους εσωτερικούς κανονισμούς προκειμένου να μην παρεμποδίζεται η εύρυθμη λειτουργία της Δομής. Η στέγαση, η σίτιση, η πρόσβαση στην υγεία, αποτελούν υπηρεσίες των Δομών. Επίσης, ανάγκες όπως αυτές της ένδυσης, υπόδησης, εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας, υποστηρίζονται από τις Δομές φιλοξενίας.

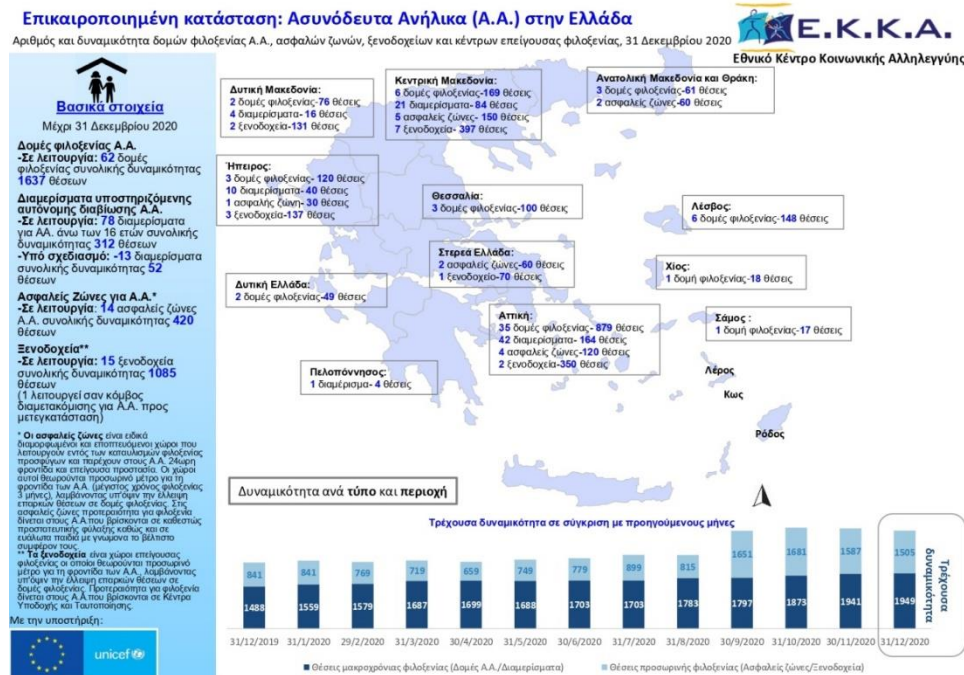
Οι Δομές Φιλοξενίας/ Προσωρινής Υποδοχής ανά την Επικράτεια:

- Δομή Αττικού Άλσους
- Δομή Ελαιώνα
- Δομή Σχιστού
- Δομή Διαβατών
- Δομή Λουτρά Νέας Απολλωνίας
- Δομή Βαγιοχωρίου
- Δομή Αλεξάνδρειας
- Δομή Βόλου
- Δομή Δολιανών
- Δομή Βέροιας
- Δομή Δράμας
- Δομή Θήβας
- Δομή Θερμοπυλών
- Δομή Ελευσίνας
- Δομή Καβάλας
- Δομή Κάτω Μηλιάς
- Δομή Κατσικά
- Δομή Κυλλήνης

- Δομή Κουτσόχερου
- Δομή Λαυρίου
- Δομή Λαγκαδικιών
- Δομή Οινοφύτων
- Δομή Σκαραμαγκά
- Δομή Ριτσώνας
- Δομή Πολυκάστρου
- Δομή Μαλακάσας
- Δομή Σερρών
- Δομή Φιλιπιάδας
- Δομή Γρεβενών
- Δομή Κορίνθου
- Δομή Σιντικής
- Δομή Πύργου

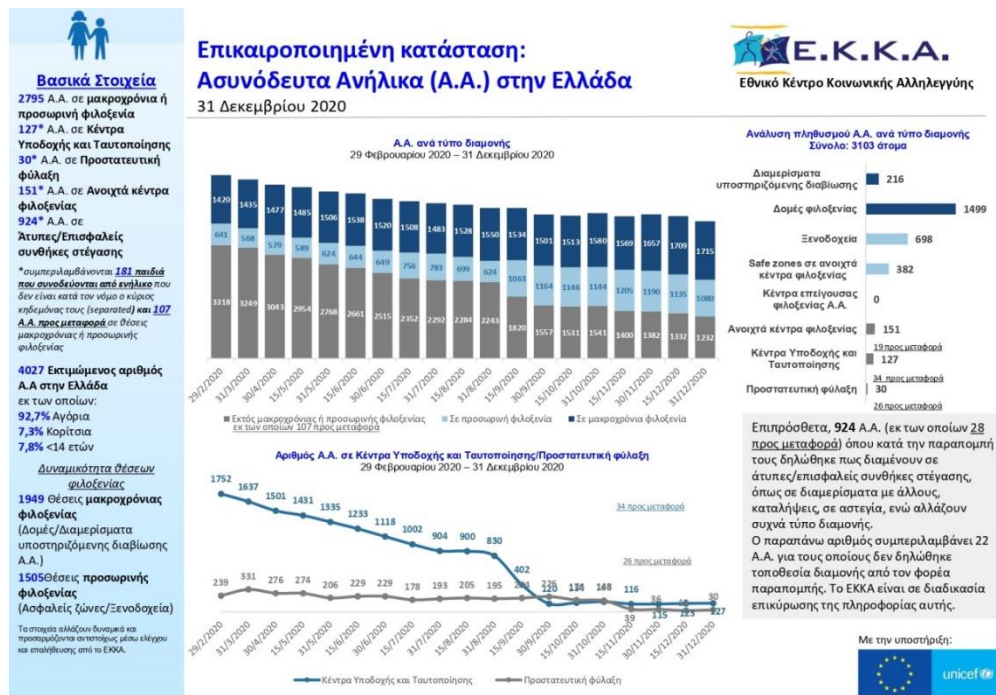
Παρακάτω εμφανίζονται τα επικαιροποιημένα στατιστικά δεδομένα του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικής Αλληλεγγύης (Ε.Κ.Κ.Α) α) ως προς τη δυναμικότητα των δομών φιλοξενίας ανά την επικράτεια και β) ως προς την ανάλυση του πληθυσμού των ασυνόδευτων ανήλικων προσφύγων και τον τύπο διαμονής τους (Διαμερίσματα Υποστηριζόμενης Διαβίωσης, Δομές Φιλοξενίας, ξενοδοχεία, safe zones σε ανοιχτά κέντρα φιλοξενίας, ανοιχτά κέντρα φιλοξενίας, Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης, προστατευτική φύλαξη).

Πίνακας 2: Ασυνόδευτα Ανήλικα (Α.Α.) στην Ελλάδα, αριθμός και δυναμικότητα δομών φιλοξενίας Α.Α.

Πηγή: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης (Ε.Κ.Κ.Α., 2020)

Πίνακας 3: Ασυνόδευτα Ανήλικα (Α.Α.) στην Ελλάδα, ανάλυση πληθυσμού Α.Α. ανά τύπο διαμονής.

Πηγή: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης (Ε.Κ.Κ.Α., 2020)

Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικής Αλληλεγγύης (Ε.Κ.Κ.Α) στο σύνολο των 3.103 ασυνόδευτων ανήλικων προσφυγόπουλων, τα οποία βρίσκονταν στην Ελλάδα από τις 29 Φεβρουαρίου έως και τις 31 Δεκεμβρίου 2020, τα 1499 διαμένουν σε Δομές φιλοξενίας, 151 σε ανοιχτά κέντρα φιλοξενίας, 382 σε ανοιχτά κέντρα φιλοξενίας (safe zones) και 698 σε ξενοδοχεία. Από τα υπόλοιπα ασυνόδευτα ανήλικα, τα 30 βρίσκονταν υπό προστατευτική φύλαξη (κέντρα κράτησης), 127 σε ακατάλληλες συνθήκες στα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης. Ακόμη, 216 διαβιούν σε Διαμερίσματα Υποστηριζόμενης Διαβίωσης. Τέλος, εκτός του συνολικού αριθμού που αναφέρεται στις μετρήσεις του Ε.Κ.Κ.Α, 924 ασυνόδευτα ανήλικα παιδιά ζουν σε συνθήκες άτυπης στέγασης, δηλαδή είτε βρίσκονται σε αστεγία, είτε σε καταλήψεις στέγασης, καθώς υπάρχει συχνή αλλαγή του τύπου διαμονής τους. Δηλαδή, ο εκτιμώμενος αριθμός των ασυνόδευτων ανήλικων προσφύγων που βρίσκονται από το Φεβρουάριο έως τον Δεκέμβριο του 2020 στην χώρα, εκτιμάται ότι ανέρχεται στους 4.027.

Συγκριτικά με το έτος 2019 και πιο συγκεκριμένα σύμφωνα με τα στατιστικά του Ε.Κ.Κ.Α, τον Φεβρουάριο (Ε.Κ.Κ.Α, 2019), εκτιμάται ότι από το σύνολο των 3.708 ασυνόδευτων ανηλικών, 607 παιδιά βρίσκονταν άστεγα, 270 σε άτυπη στέγαση/φιλοξενία και 174 παιδιών ο τόπος διαμονής παρέμενε άγνωστος.

Οι ξενώνες λειτουργούν υπό επίβλεψη του Ελληνικού Κράτους. Ορισμένοι από τους ξενώνες υπάγονται στο Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης και οι υπόλοιποι βρίσκονται υπό την εποπτεία Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (ΜΚΟ). Η βασική χρηματοδότησή τους καλύπτεται από οικονομικούς πόρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης και Διεθνείς Οργανισμούς (Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης, Ύπατη Αρμοστεία ΟΗΕ για τους πρόσφυγες, χ.χ.).

Παράλληλα και άλλα προγράμματα και δράσεις βρίσκονται σε εφαρμογή, σχετικά με τη φιλοξενία των προσφύγων. Ένα από αυτά αποτελεί το πρόγραμμα «ESTIA II - στεγαστικό σκέλος» του οποίου αντικείμενο είναι η στέγαση αιτούντων διεθνούς προστασίας, αυτή τη φορά όχι όπως σε Δομές φιλοξενίας όπου διέμεναν μαζικά οι προσφυγικοί πληθυσμοί, σε απομακρυσμένα μέρη της ενδοχώρας, αλλά σε μισθωμένα διαμερίσματα στον αστικό ιστό. Όπως αναφέρεται και στο Άρθρο 2 «Σκοπός του προγράμματος είναι η παροχή ασφαλούς στέγασης και συνοδευτικών της στέγασης υπηρεσιών σε αιτούντες διεθνή προστασία, ανάλογα με τις ανάγκες τους και με γνώμονα την ολοκληρωμένη παροχή υλικών συνθηκών υποδοχής κατά την έννοια

του ενωσιακού δικαίου» (ΦΕΚ 1223/Β/9-4-2020). Το πρόγραμμα υλοποιείται, υπό την εποπτεία της Διεύθυνσης Προστασίας Αιτούντων Άσυλο, από την Ύπατη Αρμοστεία /ΟΗΕ για τους πρόσφυγες μέσω δημοτικών αρχών και μη κυβερνητικών οργανώσεων. Στο πρόγραμμα «ESTIA II» λειτουργούν συνολικά 25.491 θέσεις σε διαφορετικές περιοχές της χώρας (Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, χ.χ.).

Παρακάτω παρουσιάζεται ο πίνακας των φορέων υλοποίησης του «ESTIA II - στεγαστικό σκέλος», ο αριθμός των θέσεων φιλοξενίας και η γεωγραφική τους διασπορά. (2020)

Πίνακας 4: Φορείς Υλοποίησης «ESTIA II στεγαστικό σκέλος» 2020

ΦΟΡΕΙΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ “ESTIA II” (Στεγαστικό σκέλος)			
A/A	ΦΟΡΕΑΣ	Αριθμός θέσεων φιλοξενίας	Περιοχή δραστηριοποίησης
1	Εταιρεία Ανάπτυξης και Τουριστικής Προβολής Αθηνών (ΕΑΤΑ)	1756	Αθήνα
2	Αναπτυξιακή Καρδίτσας (ΑΝΚΑ)	412	Καρδίτσα
3	Δημοτική Κοινοφελής Επιχείρηση Λάρισας (ΔΗΚΕΛ)	420	Λάρισα
4	Αναπτυξιακή Δήμου Τρικκαίων (e-trikala)	414	Τρίκαλα
5	Αναπτυξιακή Ηρακλείου (Αν.Η.)	1037	Ηράκλειο, Χανιά, Λασιθί
6	Κοινοφελής Επιχείρηση Δήμου Ν. Φιλαδέλφειας – Ν. Χαλκηδόνας (ΚΕΔΦΧ)	374	Αθήνα
7	Κοινοφελής Επιχείρηση Δήμου Λεβαδέων (ΚΕΔΗΛ)	480	Βοιωτία
8	Κοινοφελής Δημοτική Επιχείρηση Πειραιά (ΚΟΔΕΠ)	232	Πειραιάς
9	Αναπτυξιακή Νομού Θεσσαλονίκης Α.Ε. (ΑΝΕΘ)	901	Θεσσαλονίκη
10	Αναπτυξιακή Πάρωνα	300	Αρκαδία
11	Αστική Μη Κερδοσκοπική Εταιρεία Κοινωνικής Φροντίδας και Ανάπτυξης Τήλου «Άγιος Παντελεήμων»	30	Τήλος
12	Catholic Relief Services (CRS) Greece	2550	Αθήνα, Πειραιάς, Θεσσαλονίκη
13	PR.A.K.S.I.S. Προγράμματα Ανάπτυξης Κοινωνικής Στήριξης και Ιατρικής Συνεργασίας	4431	Αθήνα, Πειραιάς, Θεσσαλονίκη
14	ΑΡΣΙΣ Κοινωνική Οργάνωση	1976	Αθήνα, Πειραιάς, Βόλος,

	Υποστήριξης Νέων		Θεσσαλονίκη, Χίος, Σάμος, Κως, Λέρος, Ρόδος
15	Αλληλεγγύη Solidarity Now	2230	Αθήνα, Πειραιάς, Θεσσαλονίκη, Ιωάννινα
16	Ηλιακτίδα Αστική Μη Κερδοσκοπική Εταιρεία	788	Λέσβος
17	Εταιρεία Κοινωνικής και Πολιτιστικής Στήριξης Παλινοστούτων Ομογενών (Ε.Κ.Πο.Σ.Π.Ο.) “Νόστος”	4170	Αθήνα, Πειραιάς
18	INTERSOS Hellas	1683	Θεσσαλονίκη, Ιωάννινα
19	ΠΕΡΙΧΩΡΗΣΙΣ Σωματείο Ανθρωπιστικού και Μη Κερδοσκοπικού Χαρακτήρα	647	Πιερία
20	OMNES Σύλλογος Εθελοντών Κιλκίς	660	Κιλκίς
		25491	

Πηγή: Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, 2020.

Το «ESTIA II – σκέλος παροχής οικονομικού βοηθήματος» ανήκει στο πρόγραμμα «ESTIA II» και παρέχει οικονομική στήριξη για την κάλυψη των βασικών αναγκών των αιτούντων διεθνούς προστασίας. Η οικονομική υποστήριξη αποτελεί ένα μηνιαίο σταθερό ποσό, το οποίο παρέχεται στους αιτούντες διεθνούς προστασίας (UNHCR, 2020).

1.2.4 Άρθρο 31 (Ιατρική περίθαλψη) του ν.4636/2019 (Άρθρο 30 Οδηγίας 2011/95/ΕΕ)

«Οι δικαιούχοι διεθνούς προστασίας έχουν πρόσβαση σε ιατρική περίθαλψη, με τους όρους που ισχύουν για τους Έλληνες πολίτες».

«Στους δικαιούχους διεθνούς προστασίας που έχουν ιδιαίτερες ανάγκες και ιδίως τις εγκύους, τα άτομα με αναπηρία, τα άτομα που έχουν υποστεί βασανιστήρια, βιασμό ή άλλες σοβαρές μορφές ψυχολογικής, σωματικής ή σεξουαλικής βίας ή τους ανηλίκους που υπήρξαν θύματα οποιασδήποτε μορφής κακομεταχείρισης, παραμέλησης, εκμετάλλευσης, βασανιστηρίων, βάνανσης, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή που έχουν υποφέρει εξαιτίας ενόπλων συγκρούσεων, παρέχεται επαρκής ιατρική περίθαλψη, συμπεριλαμβανομένης της θεραπείας για νοητική και ψυχική αναπηρία όπου απαιτείται, με τους όρους που ισχύουν για τους Έλληνες πολίτες» (ΦΕΚ 169/Α/1-11-2019).

Όσον αφορά στην υγεία των προσφύγων ή των δικαιούχων διεθνούς προστασίας, η εξυπηρέτησή τους καλύπτεται από τα δημόσια νοσοκομεία της χώρας. Πιο αναλυτικά, όσοι ζητούν άσυλο, παραλαμβάνουν από την Υπηρεσία Ασύλου, ένα μοναδικό αριθμό ο οποίος απαρτίζεται από έντεκα ψηφία, τον Προσωρινό Αριθμό Ασφάλισης και Υγειονομικής Περίθαλψης Αλλοδαπού (ΠΑΑΥΠΑ), ο οποίος αναγράφεται στο δελτίο καταγραφής και στο δελτίο αίτησης ασύλου. Ο ΠΑΑΥΠΑ καλύπτει την ιατροφαρμακευτική περίθαλψη έως ότου εγκριθεί η αίτηση ασύλου και μετατρέπεται σε Αριθμό Μητρώου Κοινωνικής Ασφάλισης (ΑΜΚΑ). Στην περίπτωση που η αίτηση ασύλου απορριφθεί, ο ΠΑΑΥΠΑ απενεργοποιείται αυτόματα. (UNHCR, χ.χ.).

Στο πλαίσιο των ελέγχων που πραγματοποίησε η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ) σε μερικά κέντρα φιλοξενίας (Ελαιώνας, Σχιστό, Σκαρμαγκάς, Ελληνικό, Κως) το έτος 2016, έκρινε ότι η φροντίδα που παρέχει σε ιατρικό επίπεδο το κράτος, είναι ανεπαρκής καθώς υπάρχει ένας στρατιωτικός συνήθως γιατρός για (εκατοντάδες ή χιλιάδες άτομα) και εν τέλει αναλαμβάνουν οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ) σε μεγάλο εύρος την κάλυψη της ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης. Επιπροσθέτως και το κομμάτι της στέγασης από μέρους της κρατικής μέριμνας χαρακτηρίζεται ελλιπές. Κατά την επίσκεψη της ΕΔΔΑ στα κέντρα φιλοξενίας διαπιστώθηκε ότι οι συνθήκες στέγασης είναι απολύτως ακατάλληλες. Αναφέρεται πως οι πρόσφυγες διαμένουν σε σκηνές, εκτεθειμένοι στις καιρικές συνθήκες (ζέστη, κρύο, βροχή, δυνατός άνεμος), όπως επίσης δεν διαπιστώθηκαν έργα για την αποτροπή πλημμυρικών φαινομένων, ούτε για τη σκίαση των σκηनों. Ως προς την υγιεινή και τη διατροφή των ατόμων που ζουν στα Κέντρα Φιλοξενίας και σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της ΕΔΔΑ, η τροφή δεν είναι πάντοτε καλής ποιότητας, ενώ οι παροχές υγιεινής, διατίθενται από ΜΚΟ σε συνεργασία με τη διοίκηση (Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, 2016).

Συμπερασματικά, λοιπόν, καταλήγουμε στο ότι η διαβίωση των προσφύγων στα κέντρα φιλοξενίας, οι συνθήκες υγιεινής και η διατροφική τους καθημερινότητα, εμφανίζουν σημαντικές ελλείψεις και κρίνονται ακατάλληλες. Ενεργό ρόλο διαδραματίζουν οι ΜΚΟ, οι οποίες καλύπτουν σημαντικό μέρος των βασικών αναγκών, για τις οποίες αρμόδιοι είναι οι κρατικοί φορείς. Στη στήριξη των προσφύγων, άμεση ή έμμεση, είναι η συμβολή που παρουσιάζουν οι πρωτοβουλιακές

ομάδες, οι οποίες απαρτίζονται από άτομα αλληλέγγυα που στόχος είναι να παρέχουν οποιαδήποτε μορφή βοήθειας δύναται να προσφέρουν στην εν λόγω πληθυσμιακή ομάδα, τους πρόσφυγες.

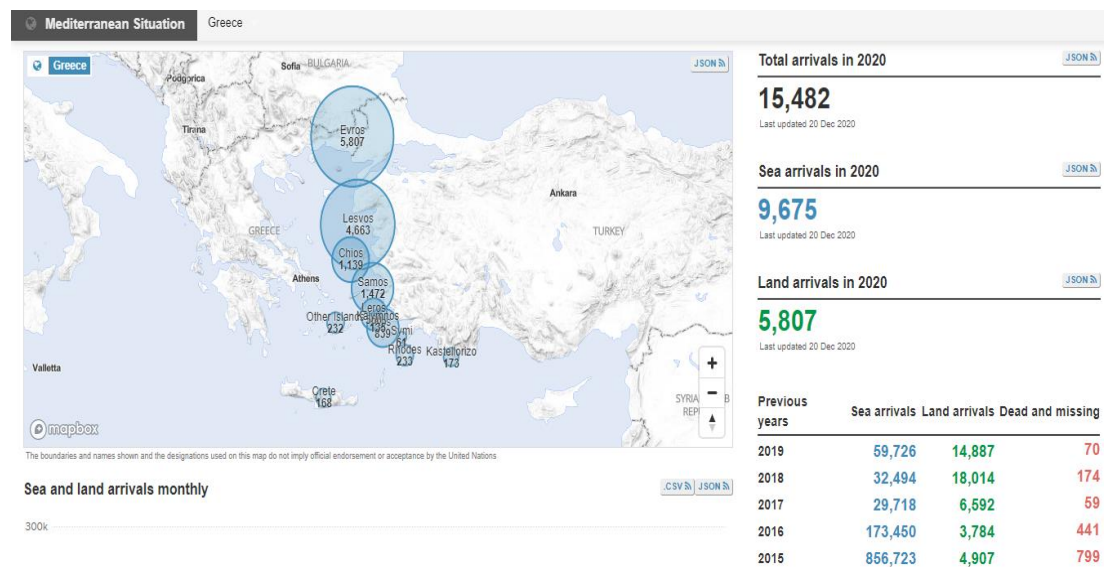
1.3 Πρόσφυγες μετά κρίσης 2015

Το 2015 αποτελεί έτος ορόσημο για την προσφυγική κρίση και το μεταναστευτικό ζήτημα στην Ε.Ε. και την Ελλάδα. Συνολικά το έτος εκείνο σημειώθηκαν 1.015.078 αφίξεις προσφύγων, οι οποίοι αναζητούσαν ασφαλές έδαφος. Οι μαζικές ροές προσφύγων δημιούργησαν κώλυμα στην Ελλάδα, ως χώρα υποδοχής, καθώς λόγω της αδυναμίας του συστήματός της, ήταν σχεδόν αδύνατο να διαχειριστεί τις ανάγκες του πληθυσμού αυτού. Μεταξύ των ετών 2015-2017 οι αφίξεις των προσφύγων προέρχονταν κυρίως από τη Συρία και από το 2018 και ύστερα παρατηρήθηκαν μικτές ροές (μετανάστες, αιτούντες άσυλο). Η Ελλάδα μεταξύ άλλων αποτελεί μια από τις βασικές χώρες υποδοχής, καθώς γεωγραφικά σχηματίζει θαλάσσιο σταυροδρόμι μεταξύ των Βαλκανίων, της Τουρκίας και της δυτικής Ευρώπης (UNHRC, χ.χ.)

Ερχόμενοι στην Ελλάδα, οι πρόσφυγες ελέγχονταν στα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης των νησιών του ανατολικού Αιγαίου (Λέσβος, Σάμος, Χίος, Λέρος, Κως) και ύστερα μεταφέρονταν σε δομές προσωρινής φιλοξενίας, ανά την επικράτεια. Σύμφωνα με πληροφορίες της Υπηρεσίας Ασύλου, το έτος 2016 οι αιτήσεις διεθνούς προστασίας ανήλθαν σε 51.092. Το έτος 2017 το σύνολο των προσφύγων ανέρχεται στους 34.707, εκ των οποίων οι 29.130 έφθασαν στα νησιά του ανατολικού Αιγαίου και 5.577 από τον Έβρο. Επιπρόσθετα, 10.746 έφυγαν από την Ελλάδα, 322 επέστρεψαν βάσει της Κοινής Διακήρυξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης με την Τουρκία, 4.968 επέστρεψαν στις χώρες καταγωγής τους βάσει του Προγράμματος εθελοντικής επιστροφής, το οποίο έχει αναλάβει ο Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης (IOM), ενώ 5.456 ενώθηκαν ξανά με τις οικογένειές τους σε άλλες χώρες της Ε.Ε. Το ίδιο έτος οι αιτήσεις ασύλου ήταν 58.642 και οι κυριότερες χώρες αιτούντων/αιτουσών διεθνούς προστασίας ήταν η Συρία (16.396 αιτήσεις), το Πακιστάν (8.923 αιτήσεις), το Ιράκ (7.924 αιτήσεις), το Αφγανιστάν (7.567 αιτήσεις) και τέλος η Αλβανία (2.450 αιτήσεις). Έως το τέλος του 2018 ο αριθμός για τα ανήλικα προσφυγόπουλα, εκτιμάται σε 3.741 και οι συνολικές αιτήσεις ασύλου ήταν

66.970. Στο πλαίσιο αποσυμφόρησης των νησιών τη χρονιά του 2018, άτομα, στα οποία είχε χορηγηθεί το καθεστώς διεθνούς προστασίας, μεταφέρθηκαν στην ενδοχώρα, σε δομές φιλοξενίας και ο αριθμός τους ανέρχεται στους 29.090 (UNHRC,χ.χ.).

Πίνακας 5: Αφίξεις στην ξηρά και την θάλασσα ανά μήνα από το 2015 έως το 2019

Πηγή: UNHCR, 2020

1.3.1 Συνθήκες κράτησης και υποδοχής

Όσον αφορά τις συνθήκες διαβίωσης των προσφύγων στα νησιά αλλά και στην υπόλοιπη χώρα, παρατηρήθηκε ότι από το έτος 2017 έως το 2020, οι συνθήκες υποδοχής και κράτησης των προσφύγων βρίσκονται σε άθλια κατάσταση. Παρόλο που έχουν διατεθεί εκατομμύρια ευρώ για τη στήριξη των προσφύγων από κρατικούς και ευρωπαϊκούς πόρους, παρατηρείται ότι υψηλό ποσοστό οργανώσεων και αλληλέγγυων ομάδων ή ατόμων καταφεύγουν σε δωρεές και συλλογές ειδών πρώτης ανάγκης σε όλη τη διάρκεια των προαναφερθέντων ετών. Στα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης των νησιών παραμένει για μήνες σημαντικά υψηλός αριθμός προσφύγων, χωρίς να καλύπτονται οι υπηρεσίες ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης και ψυχοκοινωνικής στήριξης, καθώς και η στέγαση αποτελείται από σκηνές οι οποίες δεν ανταποκρίνονται στα επικίνδυνα καιρικά φαινόμενα, με αποτέλεσμα να καταστρέφονται και οι άνθρωποι να διακινδυνεύουν την υγεία τους ή και να χάνουν

τη ζωή τους. Μέσα στο έτος 2020 έχουν σημειωθεί αμέτρητα περιστατικά επαναπροωθήσεων των προσφύγων, οι οποίοι εντοπίζονται από τις λιμενικές αρχές της Ελλάδας και της Τουρκίας κυρίως, οι οποίες σύμφωνα με πληροφορίες ειδησεογραφικών μέσων και στοιχεία Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων, σχετικών με το προσφυγικό ζήτημα, είτε στέλνουν τις προσφυγικές λέμβους πίσω στην Τουρκία, είτε εγκαταλείπουν τις λέμβους στα νερά του Αιγαίου (Refugee Support Aegean, 2020). Μέσα στα χρόνια έχουν σημειωθεί απώλειες ζωών, καταστροφές, περιστατικά απάνθρωπα και εξευτελιστικά για την ανθρώπινη οντότητα. Χαρακτηριστικό γεγονός του έτους 2020, η πυρκαγιά στο ΚΥΤ της Μόριας, στη Λέσβο, η οποία κατέστρεψε ολοσχερώς τα υποτυπώδη καταλύματα των προσφύγων και χιλιάδες άτομα έμειναν άστεγα (CNN, 2020). Οι άνθρωποι μεταφέρθηκαν στην περιοχή Καρα Τεπέ, στην οποία διαβιούν και τον χειμώνα του ίδιου έτους, σε άθλιες συνθήκες, εκτεθειμένοι στα επικίνδυνα καιρικά φαινόμενα, χωρίς καμία προστασία. Στο ΚΥΤ στη Σάμο, οι «Γιατροί Χωρίς Σύνορα» πληροφορούν ότι παιδιά και ενήλικες κινδυνεύουν από επιθέσεις αρουραίων, φιδιών και σκορπιών, καταλήγοντας στην αρχική εκτίμηση για τις απαράδεκτες συνθήκες που επικρατούν στα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης (Medecins Sans Frontieres, 2020). Οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι προσφυγικοί πληθυσμοί ανά την Ελλάδα είναι αναρίθμητες. Από το επίπεδο διαβίωσης έως τα γραφειοκρατικά ζητήματα, παρατηρούνται κωλύματα, ελλείψεις πάσης φύσεως και αυθαίρετες πράξεις από μέρους του ελληνικού κράτους. Ήδη από το 2016 και στις νησιωτικές περιοχές της χώρας περιστατικά παράνομων κρατήσεων, έχουν καταγραφεί και συνεχίστηκαν μέσα στα επόμενα χρόνια καθώς έχουν σημειωθεί και κρατήσεις ανηλίκων προσφύγων για σημαντικό χρονικό διάστημα (Refugee Support Aegean, 2020). Σύμφωνα με τις πληροφορίες, άτομα των οποίων οι αιτήσεις ασύλου είχαν κριθεί ως απαράδεκτες, κρατούνταν σε κέντρα κράτησης των νησιών, με την αιτιολογία της ανάρμοστης ή παραβατικής συμπεριφοράς, έως ότου να απελαθούν μαζικά προς την Τουρκία, κάτι το οποίο έρχεται σε αντίθεση με τη Συμφωνία της Ε.Ε. – Τουρκίας ως προς την προϋπόθεση η οποία είχε τεθεί για τις μαζικές απελάσεις (Refugee Support Aegean, 2020). Γίνεται, λοιπόν, κατανοητό, ότι η κοινότητα των προσφύγων πλήττεται βαθύτατα ακόμη και στην χώρα υποδοχής που βρίσκονται και καταπατώνται, όχι με δυσκολία, τα βασικά ανθρώπινα δικαιώματά τους.

1.3.2 Συνοριακός Έλεγχος

Όσον αφορά στη διαχείριση των εξωτερικών συνόρων του χώρου Σένγκεν, έχουν ληφθεί αυστηρά αστυνομικά μέτρα όπως επίσης έχει δημιουργηθεί το σύστημα πληροφοριών Σένγκεν (SIS). Πιο αναλυτικά, το τελευταίο συνθέτει μια αποθήκη πληροφοριών για άτομα τα οποία πιθανώς να έχουν εμπλακεί σε εγκληματικές ενέργειες, όπως επίσης κατέχει πληροφορίες για εξαφανίσεις προσώπων και άλλες σημαντικές πληροφορίες που αφορούν τη διαφύλαξη των συνόρων και τον συνολικό έλεγχο της κινητικότητας. Με ένασμμα τις τρομοκρατικές επιθέσεις σε χώρες της Ε.Ε. και τη χρονιά του 2015, κατά την οποία σημειώθηκαν μαζικές μετακινήσεις προσφύγων προς την Ε.Ε, κρίθηκε αναγκαίο από τους αρμόδιους να υπάρξει περισσότερος και πιο αυστηρός έλεγχος των εσωτερικών συνόρων του χώρου Σένγκεν, καθώς, σύμφωνα με τις πληροφορίες οι εισροές του προσφυγικού πληθυσμού αποτέλεσαν απειλή για την εσωτερική ασφάλεια (EUR-Lex, χ.χ.)

Ύστερα από τη συγχώνευση του Υπουργείου Μεταναστευτικής Πολιτικής και του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη, οι αρμοδιότητες που αφορούν στην υποδοχή, εξέταση αιτήσεων ασύλου, πολιτών τρίτων χωρών, έχουν μεταφερθεί στο νέο Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη. Σύμφωνα με την Ελληνική Ένωση Για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΛΕΔΑ), μια ενέργεια σαν αυτή φαίνεται να εκτιμά ως ζήτημα ασφάλειας και απειλή της δημόσιας τάξης, το μεταναστευτικό, κίνηση την οποία χαρακτηρίζει «οπισθοδρομική» (Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, 2020). Επιπρόσθετα, την αίσθηση απειλής του προσφυγικού – μεταναστευτικού έδειξε μεγάλο μέρος κρατών μελών της Ε.Ε, καθώς φαίνεται να επανεξετάζονται, να ελέγχονται ή και να αίρονται οι κανόνες της Συνθήκης Σένγκεν, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω (Εφημερίδα των Συντακτών, 2015).

Κεφάλαιο 2ο. Ομάδες Πρωτοβουλίας

2.1 Ιστορική Αναδρομή

Η προσφυγική κρίση του 2015 έφερε στην επιφάνεια τα αδιέξοδα της ευρωπαϊκής πολιτικής σχετικά με το μεταναστευτικό ζήτημα. Το 2008 στην Ευρώπη, ενεργοποιήθηκε ένα θεσμικό πλαίσιο (ΦΕΚ Α 138/11.07.2008) που αφορούσε τις νόμιμες διαδικασίες εισροής στην ευρωπαϊκή επικράτεια και ειδικότερα τις νόμιμες διαδικασίες απομάκρυνσης και επαναπατρισμού των πληθυσμών εκείνων που εκπίπτουν από τις παραπάνω. Συγκεκριμένα, στο εσωτερικό της ευρωπαϊκής επικράτειας εισέρχονται και διαμένουν πολίτες, οι οποίοι «*διαθέτουν κατάλληλο νομικό τίτλο και έχουν τηρήσει συγκεκριμένες διατυπώσεις (...) εκτός και αν χρήζουν διεθνούς προστασίας*» (Τάκης, 2015).

Έπειτα, το 2010 εφαρμόστηκε μια νέα μεταναστευτική πολιτική (ΦΕΚ Α 99/30.06.2009), αντικαθιστώντας το προηγούμενο θεσμικό πλαίσιο του 2008 και την οποία η Ελλάδα εφάρμοσε εν τέλει τον Ιανουάριο του 2013. Σύμφωνα με τη Σουλτάνη Ουρανία «*Το Εθνικό Σχέδιο Δράσης περιλάμβανε περιγραφή των προγραμματισμένων δράσεων της κυβέρνησης για τα θέματα πρώτης υποδοχής, το νέο σύστημα ασύλου, τα προ-αναχωρησιακά κέντρα κράτησης, τις επιστροφές και τον έλεγχο των συνόρων. Σε αυτό το πλαίσιο τον Νοέμβριο του 2010 υιοθετήθηκε το Προεδρικό Διάταγμα (ΠΔ) 114/201044 , με το οποίο ρυθμίσθηκε η μεταβατική διαδικασία ασύλου στην Ελλάδα*» (Σουλτάνη, 2018).

Αρχικά, οι πληθυσμοί εκείνοι που δικαιούνταν, σύμφωνα με το εθνικό και ευρωπαϊκό νομικό πλαίσιο, το καθεστώς της διεθνούς προστασίας (πολιτικού πρόσφυγα) ήταν αμελητέες. Η γενικευμένη όμως πλέον πολιτική και οικονομική αστάθεια των χωρών προέλευσης κατέτασσε μεγάλο μέρος των πολιτών σε ένα νομικό κενό μεταξύ ασύλου και μετανάστευσης. Οι πληθυσμοί αυτοί χαρακτηρίζονται και ως «μεικτές ροές».

Καθώς η προσφυγική κρίση προχωρά, αυξάνονται σταδιακά τα μέτρα ασφαλείας στις Ευρωπαϊκές χώρες υποδοχής (Τάκης, 2015). Η Ιταλία, η Ισπανία καθώς και η Μάλτα σφραγίζουν τα σύνορά τους, με τη βοήθεια της αστυνομίας και του στρατού μετατοπίζοντας έτσι την εισροή στην Ανατολική Μεσόγειο. Στη συνέχεια, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή οδηγεί την Ελλάδα στη λήψη μέτρων σχετικά με το

μεταναστευτικό. Το κράτος προχωρά σε ανέγερση κέντρων υποδοχής και φιλοξενίας, θεσμοθέτηση μηχανισμών ταχείας εξέτασης αιτούντων άσυλο, κέντρα κράτησης και αύξηση επαναπροωθήσεων, καθώς και συνοριακή φύλαξη με την αρωγή της FRONTEX¹. Τέλος, η περίφραξη του Έβρου ώθησε τους προσφυγικούς πληθυσμούς σε έναν δρόμο πιο επικίνδυνο, τα υδάτινα σύνορα.

Στις αρχές του 2015 αναλαμβάνει τη διακυβέρνηση της χώρας η συγκυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ – ΑΝΕΛ, η οποία διέκοψε τις αναγκαστικές πρακτικές αποτροπής που χρησιμοποιούνταν έως τότε (Τάκης, 2015). Ενώ όμως η μεταβολή της κυβερνητικής στάσης έδρασε διευκολυντικά για τις ροές, η ραγδαία αύξηση των πληθυσμών σε συνδυασμό με την ανετοιμότητα των κρατικών υποδομών δημιούργησαν μια νέα κρίση, που αφορούσε κυρίως την διαχείριση των ροών.

Την περίοδο εκείνη, εμφανίζονται ομάδες πρωτοβουλίας στον ελλαδικό χώρο. Οι ομάδες αυτές απαρτίζονται κυρίως από ευαισθητοποιημένους και αλληλέγγυους, σχετικά με τους πρόσφυγες, πολίτες. Βασίζονται στην αυτοοργάνωση και δεν σχετίζονται με το κράτος ή τις πολιτικές του.

2.2 Φιλοσοφία και Δράσεις

«Η φιλανθρωπία είναι κατακόρυφη, άρα είναι ντροπιαστική. Πηγαίνει από πάνω προς τα κάτω. Η αλληλεγγύη είναι οριζόντια. Σέβεται τον άλλο και μαθαίνει από αυτόν. Έχω πολλά να μάθω από άλλους ανθρώπους» Εδουάρδο Γκαλεάνο (Athens Social Atlas, 2015)

Η φιλανθρωπία περιγράφει μια κατάσταση, στην οποία τα άτομα προσφέρουν βοήθεια χωρίς όμως να ενδιαφέρονται να καλυτερέψουν οι συνθήκες διαβίωσης και οι ανισότητες, που κάνουν εν τέλει την φιλανθρωπία απαραίτητη. Δεν δίνει λύση στο πρόβλημα, παρά μόνο το ‘καταπραΰνει’ προσωρινά. Ακόμη, συντηρεί το αίσθημα ανωτερότητας εκείνου που την προσφέρει και εν συνέχεια το αίσθημα κατωτερότητας εκείνου που τη λαμβάνει. Δεν προωθεί την αλλαγή αλλά επαναπαύεται στην ελεημοσύνη κάποιου «πιο ευνοημένου» (Αραμπατζή, 2015).

¹ Από το Γαλλικό «Frontières extérieures». Οργανισμός Ευρωπαϊκής Συνοριοφυλακής και Ακτοφυλακής των κρατών μελών της περιοχής Σένγκεν. Ο οργανισμός εδρεύει στην Βαρσοβία της Πολωνίας. <https://frontex.europa.eu/about-frontex/foreword/> [προσπ.1/1/2021]

Το ενδιαφέρον σχετικά με την αλληλεγγύη αφορά ομάδες «από τα κάτω» (grassroots), συλλογικότητες² ή κολεκτίβες³. Είναι απαραίτητο οι πρωτοβουλίες αυτές να συστήνονται και να λειτουργούν από την ανάγκη της κοινωνικής βάσης για αλλαγή, προσφέροντας βοήθεια με γνώμονα την καλύτερη διαβίωση μιας κοινωνικής ομάδας, ανεξαρτήτως οποιουδήποτε οικονομικού ή υλικού ανταλλάγματος.

Οι ομάδες από τα κάτω στελεχώνονται από άτομα με κοινό στόχο και έχουν ακτιβιστικό χαρακτήρα. Ο όρος συχνά αναφέρεται σε εθελοντικές ομαδοποιήσεις μειονεκτούντων ατόμων, τα οποία αυτό-οργανώνονται (organize themselves) με στόχο την πολιτισμική, κοινωνική ή οικονομική τους ευημερία (Anheier HK, χ.χ.)

Οι ομάδες πρωτοβουλίας, ειδικότερα στην Ελλάδα, αρνούνται τον όρο «φιλανθρωπία» και τον αντικαθιστούν με εκείνον της «αλληλεγγύης». Παρότι αναγνωρίζεται η ανάγκη της βοήθειας χωρίς ανταπόδοση, προτιμάται να είναι ανθρωπιστικής φύσης, παρά μια διαρκής υπενθύμιση των ανισοτήτων μεταξύ κοινωνικών τάξεων. Εξάλλου στόχος των πρωτοβουλιακών ομάδων είναι οι πρόσφυγες να μην είναι απλά δέκτες βοήθειας αλλά να αναπτύξουν οι ίδιοι τα μέσα με τα οποία θα διαχειρίζονται τη ζωή τους (Δαλάκογλου, 2016).

Εξετάζοντας τα ιδρυτικά κείμενα των ομάδων πρωτοβουλίας, παρατηρούμε πως ενεργούν βάσει αρχών, όπως η αλληλεγγύη και η αυτοοργάνωση. Προκειμένου να κατανοήσουμε καλύτερα τις έννοιες αυτές, θα προσπαθήσουμε να τις αναλύσουμε περισσότερο με γνώμονα τις πρακτικές που ακολουθούνται παρά σαν ορισμούς.

Η αλληλεγγύη, ειδικότερα από το 2015 και έπειτα, χρησιμοποιείται ευρέως από διάφορες ομάδες με ανθρωπιστικό χαρακτήρα. Είναι οριζόντια και λαμβάνει χώρα μεταξύ ίσων, χωρίς αντάλλαγμα. Σχετίζεται άρρηκτα με την έννοια της αλληλοβοήθειας. Δεν αποτελεί μια στατική πρακτική αντιθέτως μεταλλάσσεται ανάλογα με τις ανάγκες τις ομάδας που βρίσκεται σε ανάγκη (Τάκης, 2015).

Σύμφωνα με τη Σωτηροπούλου (2016) η αλληλεγγύη εντοπίζεται με δυο τρόπους. Είτε με γνώμονα τη διευκόλυνση των συναλλαγών των μελών του εκάστοτε

² Συλλογικότητα ονομάζεται οποιαδήποτε ομάδα ατόμων που δεν βασίζεται σε κάποια εσωτερική ιεραρχία (διοικητικό συμβούλιο, αφεντικά, αρχηγό) και δρα για έναν κοινό σκοπό.

³ Κολεκτίβα (αγγλ. Collective). Μια οποιαδήποτε συλλογικότητα η οποία λαμβάνει αποφάσεις βάσει της συνδιαμόρφωσης. Προκειμένου δηλαδή να παρθεί κάποια απόφαση θα πρέπει όλα τα μέλη να συμφωνήσουν, καθώς όλα τα μέλη της είναι ισότιμα.

[Αρχείο για την αυτοδιαχείριση «Κοοπερατίβα ή Κολεκτίβα? Η κατασκευή / επιλογή του όρου κολεκτίβας εργασίας».

συστήματος μέσω του εναλλακτικού εμπορίου, είτε ωθώντας τα μέλη στο να μοιράζονται αγαθά και υπηρεσίες. Το πρώτο σκέλος, του εναλλακτικού εμπορίου εμπεριέχει μεθόδους όπως το εναλλακτικό νόμισμα, το οποίο αφορά νομίσματα, εικονικά ή μη, τα οποία δημιουργούνται από τα ίδια τα μέλη ως μονάδα μέτρησης των συναλλαγών τους εντός των συστημάτων. Ένα ανταλλακτικό δίκτυο αποτελεί ένα σύστημα μέσα στο οποίο οι συναλλαγές πραγματοποιούνται χωρίς τη χρήση λογιστικών μονάδων.

Παράδειγμα αποτελούν τα χαριστικά – ανταλλακτικά παζάρια. Υπάρχουν ακόμη συστήματα που δεν μπορούν να κατηγοριοποιηθούν σε κάτι από τα παραπάνω, καθώς δεν εμφανίζουν συγκεκριμένα χαρακτηριστικά συναλλαγών. Τα συστήματα αυτά η Σωτηροπούλου (2016) τα ονομάζει “Sui generis schemes”. Συχνό φαινόμενο αποτελούν οι συλλογικές, καθώς και οι συλλογικές καλλιέργειες. Στις καλλιέργειες, τα προϊόντα καλλιεργούνται συλλογικά σε ιδιωτική ή δημόσια γη και μοιράζονται στα άτομα. Οι συλλογικές κουζίνες αποτελούν πρωτοβουλίες στις οποίες τα άτομα μαγειρεύουν και μοιράζονται το φαγητό. Τέλος η κοινωνική κουζίνα, το κοινωνικό ιατρείο, το κοινωνικό σχολείο και αντίστοιχες κοινωνικές δομές, παρέχουν υπηρεσίες όπως τροφή, περίθαλψη και εκπαίδευση σε άτομα που αδυνατούν με βάση το εισόδημά τους να καλύψουν βασικές τους ανάγκες.

Η αυτοοργάνωση (self-organization) αφορά την συλλογική δράση μιας ομάδας ή μιας κοινότητας. Δομικό στοιχείο της αυτοοργάνωσης αποτελούν οι οριζόντιες διαδικασίες, δηλαδή, η λήψη αποφάσεων μέσω γενικών συνελεύσεων των μελών που απαρτίζουν την εκάστοτε ομάδα (Βλασιάδου, 2008).

2.3 Ομάδες Πρωτοβουλίας στην Ελλάδα

2.3.1. Πρακτικές των ομάδων στην Ελλάδα.

Κατά τη διάρκεια της προσφυγικής κρίσης δημιουργήθηκαν διάφορες ομάδες με σκοπό τη παροχή βοήθειας στον προσφυγικό πληθυσμό. Οι ομάδες αυτές, προερχόμενες σχεδόν αποκλειστικά από τον αριστερό / αναρχικό χώρο (Δαλάκογλου, 2016) προχωρούν σε καταλήψεις, ανεκμετάλλευστων μέχρι εκείνη την στιγμή κτηρίων, προκειμένου να στεγάσουν το εγγείρημα.

Οι πρωτοβουλιακές ομάδες, χρησιμοποιούν τις δράσεις τους για να απευθυνθούν στην κοινωνία αναφορικά με ζητήματα που τις απασχολούν. Μέσω ακτιβιστικών δράσεων, διαδηλώσεων, εκδηλώσεων ή ομιλιών επιχειρούν να αναδείξουν κρατικές ελλείψεις και κοινωνικές ανισότητες (Flores & Samuel, 2019).

2.3.2. Αυτοοργανωμένες Δομές: Καταλήψεις και Στέκια Προσφύγων

Οι καταλήψεις ανεκμετάλλευτων κτηρίων αποτελούν πάγια τακτική του αναρχικού χώρου. Για τα αναρχικά κινήματα οι δομές, τα στέκια και οι καταλήψεις σηματοδοτούν κέντρα αγώνα, πολιτικής και κοινωνικής συνεύρεσης. Σκοπός είναι η δυναμική η οποία δημιουργείται στον πυρήνα των αναρχικών ομάδων να εξωτερικευτούν εν τέλει στην κοινότητα. Οι δομές αυτές λειτουργούν με γνώμονα τις οριζόντιες διαδικασίες και την αλληλεγγύη. (Α.Π.Ο., χ.χ.)

Ειδικότερα, όσον αφορά το προσφυγικό ζήτημα, κύριο μέλημα των καταλήψεων αποτελεί η κάλυψη των κυριότερων βιοτικών αναγκών των προσφύγων, όπως η στέγαση, η σίτιση και η βασική ιατροφαρμακευτική περίθαλψη. Οι κρατικοί φορείς, παρά τις προσπάθειες για κάλυψη των αναγκών, φαίνεται να αποτυγχάνουν. Σύμφωνα με μαρτυρίες προσφύγων αλλά και των Γιατρών του Κόσμου, σε ντοκιμαντέρ του BBC, (Ελευθεράκος, 2018) με τίτλο «*Το χειρότερο στρατόπεδο προσφύγων της γης*», το στρατόπεδο της Μόρια στη Λέσβο, η κατάσταση διαβίωσης είναι εφιαλτική. Το συγκεκριμένο στρατόπεδο διαθέτει χωρητικότητα για τρεις έως τρεισήμισι χιλιάδες πρόσφυγες, όμως φιλοξενεί οκτώ χιλιάδες με αποτέλεσμα προβλήματα σε βασικές βιοτικές ανάγκες όπως το νερό, το φαγητό, την ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, καθώς και την αποχέτευση. Ακόμη, παρατηρούνται φαινόμενα βίας μεταξύ των προσφύγων καθώς και περιπτώσεις ψυχοκοινωνικών προβλημάτων με τραγικό παράδειγμα την απόπειρα αυτοκτονίας ενός δεκάχρονου παιδιού (Eleftherakos C, van den Boogaard W, Barry D, Severy N, Kotsioni I, Roland-Gosselin L, 2018).

Επιπροσθέτως, οι κρατικές δομές είναι συχνά εκτός των πόλεων, έχοντας ως αποτέλεσμα την περιθωριοποίηση των προσφύγων από την υπόλοιπη κοινωνία και με εμφανή τον κίνδυνο της γκετοποίησης. Απέναντι σε αυτές τις πρακτικές, οι καταλήψεις προσφέρουν μια πιο βιώσιμη και αποτελεσματική λύση, ένα προστατευμένο περιβάλλον μέσα στον αστικό ιστό (Ποττάκης, 2017).

Σύμφωνα με συνέντευξη του Συνήγορου του Πολίτη, κ. Ανδρέα Ποττάκη, στην εφημερίδα των Συντακτών (2017), υπάρχει μια γενικευμένη ανησυχία σχετικά με την γκετοποίηση των πληθυσμών είτε αυτοί βρίσκονται στα νησιά είτε στην ενδοχώρα. Η ανησυχία αυτή σχετίζεται με τις συνθήκες διαβίωσης στα κέντρα κράτησης (Ποττάκης, 2017)

Ένα παράδειγμα αυτοοργανωμένης δομής στέγασης προσφύγων είναι το City Plaza, στην οδό Αχαρνών. Όπως αναφέρεται και σε σχετικό κείμενο του αυτοοργανωμένου εγχειρήματος City Plaza “το εγχείρημα αποτελεί ένα πείραμα αυτοοργάνωσης προσφύγων και αλληλέγγυων, βασισμένο στην ανοιχτή εβδομαδιαία συνέλευση και στις θεματικές ομάδες εργασίας. Η διαχείριση του κτηρίου ανατίθεται στους αλληλέγγυους αλλά και στους ίδιους τους κατοίκους. Συγκεκριμένα στο City Plaza λειτουργούσαν ομάδες σχετικές με την απασχόληση και την εκπαίδευση των παιδιών (εκμάθηση της μητρικής γλώσσας, ελληνικών και αγγλικών), ομάδες καθαριότητας, κουζίνας, επικοινωνίας κ.α. (39 Μήνες City Plaza, χ.χ.).

Ακόμη μια αυτοοργανωμένη δομή αποτελούν τα κοινωνικά στέκια προσφύγων και μεταναστών. Συνήθως αφορούν ανοιχτά κέντρα που σκοπό έχουν την αλληλεπίδραση των προσφύγων τόσο μεταξύ τους όσο και με τον ντόπιο πληθυσμό. Λειτουργούν πολλές φορές ως χώροι εκμάθησης γλωσσών (όπως ελληνικά) ή υπολογιστών. Ακόμη,, προκειμένου να επιτύχουν την επαφή με την κοινότητα μετατρέπονται σε καφενεία ή διοργανώνουν γλέντια (39 Μήνες City Plaza, χ.χ.).

Σε οργανωτικό επίπεδο, όπως και στο παράδειγμα των καταλήψεων, λειτουργούν με βασικό εργαλείο τη συνέλευση. Συστήνονται θεματικές ομάδες από τις οποίες η κάθε μια αναλαμβάνει εργασίες, ανάλογα με το πεδίο της. Ενδεικτικά, παίρνοντας ως παράδειγμα το Στέκι Προσφύγων και Μεταναστών που βρίσκεται στην Αθήνα επί της Τσαμαδού, οι ομάδες χωρίζονται βάσει των εργασιών που εκτελούν και μεταβάλλονται με βάρδιες, λόγου χάριν, ομάδα πολιτικό – πολιτιστικής ζωής του στεκιού, οικονομική ομάδα, καθώς και τεχνική (39 Μήνες City Plaza, χ.χ.).

2.3.3. Δράσεις στην Κοινότητα

Εκτός από την προφανή επίλυση του στεγαστικού ζητήματος, οι ομάδες που απασχολούνται με τους προσφυγικούς πληθυσμούς συχνά επιχειρούν να καλύψουν και άλλες ανάγκες που προκύπτουν.

Συχνά , ιδιαίτερα σε χώρες με ασταθείς οικονομίες το άγχος για επιβίωση των ντόπιων μπορεί να μετατραπεί σε ξενοφοβία (Φωτάκη, 2019). Τείνουν να επικρατούν απόψεις που υποστηρίζουν ότι οι εισροές των προσφύγων οφείλονται για την κακή οικονομία της χώρας καθώς και για την ανεργία. Επίσης πολλοί είναι εκείνοι που βιώνουν απειλητικά την συνύπαρξη με άλλες κουλτούρες, φοβούμενοι την αλλοίωση των ντόπιων πολιτιστικών στοιχείων ή ακόμη πως υποβαθμίζεται η ποιότητα ζωής (Hanns-Seidel-Stiftung & διαNEΟσις, 2020).

Οι ομάδες πρωτοβουλίας, προκειμένου να αντιμετωπίσουν ζητήματα όπως το παραπάνω, την ένταξη δηλαδή των προσφυγικών πληθυσμών στις τοπικές κοινωνίες, καταφεύγουν σε λύσεις που έχουν να κάνουν κυρίως με την ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση των ντόπιων σχετικά με το προσφυγικό. Τα αντιρατσιστικά φεστιβάλ είναι μια διαδεδομένη τακτική ευαισθητοποίησης του ντόπιου πληθυσμού. Στόχος είναι οι πρόσφυγες να έρθουν σε επαφή με μέλη της κοινότητας σε ένα προστατευμένο περιβάλλον. Τα φεστιβάλ αυτά στελεχώνονται συνήθως από εκδηλώσεις ή ομιλίες από ειδήμονες πάνω στο θέμα του ρατσισμού , της ξενοφοβίας ή γενικότερα τις κουλτούρες άλλων πολιτισμών. Στις εκδηλώσεις αυτές το κοινό ενθαρρύνεται από τον ομιλητή να κάνει συζήτηση με μορφή ερωτήσεων πάνω στο ζήτημα, προσδοκώντας με τον τρόπο αυτό την ενημέρωση των ντόπιων (22ο Αντιρατσιστικό Φεστιβάλ Αθήνας, 2019).

Ακόμη, συχνά υπάρχουν πάγκοι, με φαγητό και εδέσματα από τις πατρίδες των προσφύγων, θεωρώντας πως *ο καλύτερος τρόπος να γνωρίσεις την κουλτούρα ενός λαού είναι να γευτείς την κουζίνα του* (21ο Αντιρατσιστικό Φεστιβάλ Αθήνας, 2018).

Κεφάλαιο 3^ο: Ριζοσπαστική Κοινωνική Εργασία

3.1 Θεωρητικό Υπόβαθρο της Κοινωνικής Εργασίας / Ιστορική Εξέλιξη της Κοινωνικής Εργασίας στην Ελλάδα

Κάθε επάγγελμα έχει την δική του ιστορία και τη δική του εξέλιξη μέσα στον χρόνο. Κάθε επάγγελμα ξεκίνησε για να προσθέσει μια λειτουργία στην εκάστοτε κοινωνία, την εκάστοτε χρονική στιγμή. Η κοινωνική εργασία ως ανθρωπιστικό επάγγελμα κατέχει μία θέση στα επαγγέλματα υγείας και πρόνοιας. Σύμφωνα με την Γιάννου (2011) η ανάπτυξη θεωριών, ιδεολογιών, μεθόδων, τεχνικών και ενός συστήματος ηθικών αξιών διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο στη μετατροπή της κοινωνικής εργασίας από φιλανθρωπική δράση σε μία επιστήμη και τελικά ένα επάγγελμα. Στην συνέχεια, με την ανάπτυξη του προνοιακού κράτους, η κοινωνική εργασία, όντας πλέον μία επαγγελματική οντότητα, απέκτησε και θεσμικό ρόλο.

3.1.1 Ορισμός Κοινωνικής Εργασίας

Η κοινωνική εργασία είναι ένα κοινωνικό φαινόμενο, μια ανταπόκριση στις ειδικές κοινωνικές συνθήκες και ανάγκες. Διατηρώντας την εσωτερική της ενότητα και ένα πυρήνα μεθοδολογικής οργάνωσης, ως θεωρητικό σώμα γνώσεων και ως πρακτική εφαρμογή, ανασχηματίζεται και διαφοροποιείται ανάλογα με το χώρο και τον χρόνο όπου εφαρμόζεται. Με αυτή την έννοια, το επάγγελμα βρίσκεται σε συνεχή ροή και αλλαγή, μορφοποιούμενο και αλληλοτροφοδοτούμενο από τις νέες κοινωνικές, οικονομικές, πολιτικές και πολιτιστικές διαστάσεις της κοινωνίας όπου ασκείται (Δημοπούλου- Λαγωνίκα, 1987:141).

Τα παραπάνω τονίζουν τη δυσκολία για έναν καθολικό ορισμό της κοινωνικής εργασίας. Κάθε πολιτικό-οικονομικό καθεστώς και κάθε πολιτισμικό στοιχείο διαφοροποιούν την άσκηση της κοινωνικής εργασίας από τόπο σε τόπο. Πριν όμως περάσουμε στην ανάλυση της Ριζοσπαστικής Κοινωνικής Εργασίας και στις πρακτικές που χρησιμοποιεί, θεωρούμε δόκιμο να δώσουμε ένα ορισμό για την Κοινωνική Εργασία. Σύμφωνα με τους Cree και Myers (2008) η μελέτη της ιστορίας της κοινωνικής εργασίας μας έχει αποδείξει ότι ήταν πάντα ανοιχτή σε ερμηνείες και ότι η κατεύθυνση και το αντικείμενό της δεν είναι αυτονόητα. Σύμφωνα πάλι με τους Cree και Myers (2008), όσον αφορά στην κρατική κοινωνική εργασία, υπάρχουν

πολλές διαφορετικές απόψεις σχετικά με τον χαρακτήρα και τη μορφή της. Παρόλες τις διαφορές ο διεθνής ορισμός για το επάγγελμα της κοινωνικής εργασίας ισχυρίζεται ότι: «Η Κοινωνική Εργασία είναι εφαρμοσμένο επάγγελμα αλλά και ακαδημαϊκό πεδίο που προωθεί την κοινωνική αλλαγή και ανάπτυξη, την κοινωνική συνοχή και την ενδυνάμωση και απελευθέρωση των ανθρώπων. Οι αρχές της κοινωνικής δικαιοσύνης, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της συλλογικής ευθύνης και του σεβασμού της διαφορετικότητας είναι κεντρικές στην κοινωνική εργασία, η οποία θεμελιώνεται από τις θεωρίες της κοινωνικής εργασίας, των κοινωνικών επιστημών, των ανθρωπιστικών επιστημών και τη γηγενή γνώση και συνδέει ανθρώπους και δομές για να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις της ζωής αλλά ενισχύσει και την ευημερία τους». (Γενική Συνέλευση της Διεθνούς Ομοσπονδίας Κοινωνικών Λειτουργών του Ιουλίου, 2014).

3.1.2 Ιστορική Αναδρομή

Το επάγγελμα της κοινωνικής εργασίας εμφανίστηκε στην Μεγάλη Βρετανία και στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής κατά τον 19ο αιώνα. Ο λόγος της γέννησής της φαίνεται να είναι η εκβιομηχάνιση και η αστικοποίηση των χωρών αυτών. Η εκβιομηχάνιση και η μετακίνηση των πληθυσμών στις πόλεις είχε ως αποτέλεσμα πολλές αλλαγές τόσο σε οικονομικό όσο και σε κοινωνικοπολιτικό επίπεδο. Η κοινωνική υποβάθμιση, η φτώχεια και οι αλλαγές που υπέστησαν οι χώρες αυτές, επηρέασαν σημαντικά το επάγγελμα του κοινωνικού λειτουργού όσον αφορά το αξιακό σύστημα του επαγγέλματος. Σταδιακά βέβαια, ανάλογα με τις κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές συνθήκες, το επάγγελμα δέχτηκε τροποποιήσεις και αλλαγές (Ferguson, 2008).

Σύμφωνα με την Καλλινικάκη(2011), στην Αγγλία τον 19ο αιώνα κάνουν την εμφάνισή τους οι φιλικές επισκέπτριες. Οι φιλικές επισκέπτριες ήταν γυναίκες της μεσαίας τάξης, οι οποίες προσέφεραν την βοήθειά τους στους άπορους συμπολίτες τους. Το 1840 οι γυναίκες αυτές άρχισαν να δημιουργούν ενώσεις για την αντιμετώπιση της φτώχειας και 30 χρόνια αργότερα, δηλαδή το 1870, εμφανίζονται οι πρώτες φιλανθρωπικές οργανώσεις. Παράλληλα με την Βρετανία, στις Η.Π.Α οι φιλικές επισκέπτριες αναλαμβάνουν έναν ρόλο καθοδηγητικό όσον αφορά στους άπορους ανθρώπους. Το 1898 ιδρύθηκε η Σχολή Φιλανθρωπίας της Νέας Υόρκης και

λειτούργησε το Summer School of Philanthropy, το οποίο αποτελεί την σημερινή σχολή Κοινωνικής Εργασίας στο Πανεπιστήμιο του Κολούμπια. Το 1902 στην Βρετανία ξεκίνησαν να δημιουργούνται σχολές κοινωνικής πρόνοιας, οι οποίες αργότερα μετονομάστηκαν σε σχολές Κοινωνικής Εργασίας. Με αυτόν τον τρόπο, οι φιλικές επισκέπτριες (εθελόντριες) ξεκίνησαν να αντικαθιστούνται από καταρτισμένο προσωπικό, αμειβόμενο, το οποίο είχε αποφοιτήσει από τις εν λόγω σχολές.

Τα επόμενα χρόνια φτάνουμε σε ένα σημείο-σταθμό στην εξέλιξη της κοινωνικής εργασίας. Το σημείο αυτό αποτελεί ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος. Μέχρι τότε οι εφαρμογές της κοινωνικής εργασίας γνώρισαν ταχεία εξάπλωση, ενώ στη μεταπολεμική περίοδο έχουμε τη δημιουργία του ενεργού κράτους πρόνοιας, όπου το 1960-1970 περιελάμβανε στους κόλπους του, σε πολλές δυτικές κοινωνίες και την κοινωνική εργασία, που είχε ως στόχο την αναγνώριση και κατοχύρωση των ανθρωπίνων και κοινωνικών δικαιωμάτων (Καλλινικάκη, 2011).

Όσον αφορά στην Ελλάδα, η Κοινωνική Εργασία κάνει την εμφάνισή της το 1945 με την δημιουργία της πρώτης σχολής, η οποία ονομάστηκε : "Ελευθέρα Σχολή Κοινωνικής Πρόνοιας". Την εποχή αυτή η Ελλάδα βρίσκεται στις απαρχές του εμφυλίου πολέμου και σε μία περίοδο με πολύ βία και τρομοκρατία από το κράτος. Σύμφωνα με τον Ιωακίμη (2008), οι βιβλιογραφικές αναφορές που υπάρχουν για εκείνη την περίοδο στην Ελλάδα είναι αρκετά επιφανειακές. Επιπλέον αναφέρει ότι έχει γίνει περιορισμένη συζήτηση αναφορικά με την προέλευση του επαγγέλματος και το πολιτικό πλαίσιο ανάπτυξής της.

3.1.3 Λόγοι γέννησης του επαγγέλματος της Κοινωνικής Εργασίας κατά τον εμφύλιο:

Σύμφωνα με τον Ιωακίμη (2012β: 25) δεν είναι δόκιμο να αποδώσουμε τη δημιουργία της κοινωνικής εργασίας σε μία αναγκαιότητα ή συγκυρία της εποχής. Συγκεκριμένα αναφέρει : "Η δημιουργία του επαγγέλματος προέκυψε ως απότοκος ζύμωσης διάφορων πολιτικών, ιστορικών και κοινωνικών δυναμικών που βρίσκονταν μεταξύ τους σε διαλλακτική σχέση. Τα στοιχεία λοιπόν που, σε διαρκή διαπλοκή και όχι απομόνωση, αποτελούν τις βασικές αιτίες δημιουργίας του επαγγέλματος στην Ελλάδα είναι τα παρακάτω:

- Η αγωνιώδης προσπάθεια της Ελληνικής αστικής τάξης και μοναρχίας για συντριβή με τις ΕΑΜικής αριστεράς και η επιβολή απόλυτης πολιτικής, κοινωνικής και πολιτισμικής κυριαρχίας.
- Η αναγκαιότητα των γυναικών της Ελληνικής αστικής τάξης και αριστοκρατίας για συμμετοχή στα κοινά, με τρόπο ιδεολογικοπολιτικά ασφαλή και αντίθετο προς τα ριζοσπαστικά κινήματα χειραφέτησης.
- Τα Βρετανικά και Αμερικανικά συμφέροντα στην περιφέρεια της εγγύς και μέσης ανατολής. Η απόθεση του "κομμουνιστικού κινδύνου" και η πολυεπίπεδη ανάμιξη των αμερικάνων στη πολιτική και κοινωνική ζωή της χώρας. Ο τομέας της πρόνοιας δεν υπήρξε εξαίρεση.
- Ο αγώνας για αναγνώριση και βελτίωση του "status" της κοινωνικής εργασίας στη Βρετανία και στις ΗΠΑ. Οι <<πρωτοπόροι>> του επαγγέλματος εφάρμοσαν τακτικές επαγγελματικού ιμπεριαλισμού, εκτός των άλλων, και για εσωτερική κατανάλωση."

3.1.4 Ο ρόλος της Βρετανίας και της Αμερικής στην ενίσχυση της Κοινωνικής Εργασίας στην Ελλάδα

Οι κύριοι όμως λόγοι, οι οποίοι οδήγησαν την εμφυλιακή εθνική κυβέρνηση στην ανάπτυξη του θεσμού της κοινωνικής εργασίας ήταν δύο. Πρώτον, σημαντικό λόγο αποτέλεσε το γεγονός ότι έδινε έναν πιο ανθρωπιστικό χαρακτήρα στην κυβέρνηση και ένα ανθρωπιστικό προσωπείο στον κοινωνικό έλεγχο που ασκούσε. Ο δεύτερος λόγος αφορά στην αμερικανική και βρετανική παρέμβαση και ανάμειξη στον ελλαδικό χώρο. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα τον Sfikas (1991), η Βρετανική κυβέρνηση ανησυχούσε σχετικά με τη λαοφιλία που είχε αρχίσει να λαμβάνει η Ελληνική αριστερά με αποτέλεσμα να ξεκινήσει στρατιωτική παρέμβαση στην Ελλάδα σε συνδυασμό με την ελληνική κυβέρνηση προκειμένου να 'ρίξουν' την αριστερά. Σύμφωνα με τον Τσουκαλά (1981), την παρέμβαση αυτή της Βρετανίας συνέχισε η Αμερική σε πλήρη συνεργασία με την ελληνική κυβέρνηση. Παρόλα αυτά η παρέμβαση της Αμερικής διαφοροποιούνταν ποιοτικά και ποσοτικά σε σχέση με αυτή της Βρετανίας. Η παρέμβαση ανοιγόταν τόσο σε στρατιωτικό επίπεδο όσο και σε πολιτικό, διπλωματικό, οικονομικό και πολιτιστικό. Ανάγκη και στόχο και για τις δύο κυβερνήσεις αποτελούσε πλέον ο εκμηδενισμός και η εξάλειψη του

κομμουνιστικού 'προβλήματος' σε παγκόσμιο επίπεδο. Η 'βοήθεια' των αμερικάνων αποδείχθηκε τεράστια και σε οικονομικό επίπεδο, καθώς τα χρήματα που δόθηκαν στην ελληνική κυβέρνηση δεν μπορούν να υπολογιστούν (εξαιτίας του ότι κάποια μεταφέρθηκαν παράνομα), αλλά υπολογίζονται, σύμφωνα με τον Σταθάκη (2004) σε εκατομμύρια δολάρια.

Σύμφωνα με τα παραπάνω και με τον Ioakimidis (2009) μέσα σε όλη αυτή τη κατάσταση, οι αμερικάνοι πρόκριναν την δημιουργία του επαγγέλματος της κοινωνικής εργασίας και στον ελλαδικό χώρο. Αυτό θα βοηθούσε την Αμερική στις επιδιώξεις της, ενώ παράλληλα θα της 'χάριζε' ένα πιο ανθρωπιστικό πρόσωπο. Παρόλα αυτά υπήρχαν και πραγματικές ανάγκες από τον πόλεμο, οι οποίες όμως έπρεπε να καλυφθούν και καλύφθηκαν με τρόπο που προστάτευε την κυβέρνηση, δηλαδή με τρόπο που διαφήμιζε το προνοιακό έργο της και τον ανθρωπιστικό της χαρακτήρα.

3.1.5 Αξίες Κοινωνικής Εργασίας

Σύμφωνα με την Παπούλη (2014), ο Felix Paul Biestek είναι ο πρώτος θεωρητικός που ασχολήθηκε με τις αξίες του επαγγέλματος και τη σχέση μεταξύ επαγγελματία και εξυπηρετούμενου. Οι παρακάτω αξίες αποτελούν θεμέλιο λίθο του επαγγέλματος της κοινωνικής εργασίας έως και σήμερα:

- αποδοχή
- μη επικριτική στάση απέναντι στις συμπεριφορές του εξυπηρετούμενου
- εξατομίκευση
- σκόπιμη- στοχευμένη έκφραση συναισθημάτων
- ελεγχόμενη συναισθηματική εμπλοκή του κοινωνικού λειτουργού
- εχεμύθεια- εμπιστευτικότητα
- αυτοδιάθεση- αυτοκαθορισμός του εξυπηρετούμενου

3.2 Θεωρητικό Υπόβαθρο Ριζοσπαστικής Κοινωνικής Εργασίας/ Ιστορική εξέλιξη

3.2.1 Ορισμός Ριζοσπαστικής Κοινωνικής Εργασίας

Είναι δύσκολο να δώσουμε έναν ορισμό για τη Ριζοσπαστική κοινωνική εργασία, καθώς δεν υπάρχει ένας ορισμός στην σχετική βιβλιογραφία. Έτσι, θα αναφέρουμε κάποια από τα γνωρίσματά της. Σύμφωνα με τον Ιωακειμίδη στο άρθρο του 'A guide to radical social work' (2019: 2) *“το νέο κύμα ριζοσπαστισμού στην κοινωνική εργασία, όπως έχει αναδυθεί και εκφραστεί την τελευταία δεκαετία, βασίζεται σε πέντε βασικούς πυλώνες: δημοκρατία (Democracy), ενσυναίσθηση (Empathy), μαχητικότητα (Militancy), αντι-καταπιεστικότητα (anti-Opressiveness) και Δομική (Structural) ανάλυση. Τα αρχικά αυτό των πυλώνων συνθέτουν (στα αγγλικά) και το ακρωνύμιο DEMOS, μιας έννοιας με τεράστιο ιστορικό και πολιτικό συμβολισμό που αναφέρεται στο «σύνολο των μελών μιας διοικητικής ομάδας που δρουν όμως από κοινού ως πολιτική μονάδα».* Αναδύει μέσα από τις θεωρίες της και τις πρακτικές της τη συλλογική δράση, την αμφισβήτηση όπου αυτή χρειάζεται και την ισότητα μεταξύ εξυπηρετούμενων και επαγγελματιών κοινωνικών λειτουργών για τους κοινούς στόχους.

Είναι γνωστό ότι η ριζοσπαστική κοινωνική εργασία είναι επηρεασμένη από τις μαρξιστικές θεωρήσεις και τον σοσιαλισμό. Γεννήθηκε τον 19ο αιώνα, επηρεάστηκε και ζυμώθηκε με τα κοινωνικά κινήματα της εποχής. (φεμινιστικά κινήματα, εργατικά κινήματα κλπ.). Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τον Rojek (1986) υπάρχουν τρεις μαρξιστικές απόψεις σχετικά με την κοινωνική εργασία:

1. *Η προοδευτική κοινωνική εργασία.* Η θέση αυτή ισχυρίζεται ότι οι άνθρωποι ζουν σε ένα καπιταλιστικό σύστημα, στο οποίο η εργατική τάξη είναι υποχείριο της αστικής τάξης. Έτσι, ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού είναι να δημιουργήσει συλλογικές δράσεις, οι οποίες θα ανατρέψουν την παραπάνω κατάσταση και θα νικήσει η κοινωνική δικαιοσύνη και αλλαγή.

2. *Η αναπαραγωγική κοινωνική εργασία.* Σύμφωνα με αυτή, όπως το όνομά της, οι κοινωνικοί λειτουργοί "αναπαράγουν" αυτή την εκμεταλλευτική κατάσταση μεταξύ εργατικής και αστικής τάξης, χωρίς να συμβάλλουν στην κοινωνική δικαιοσύνη και αλλαγή.

3. Η *αντιφατική κοινωνική εργασία*. Η θέση αυτή θέλει τους επαγγελματίες κοινωνικούς λειτουργούς να είναι φορείς κοινωνικού ελέγχου, παράλληλα όμως να δίνουν τη δυνατότητα στην εργατική τάξη για γνώση και ενδυνάμωση. Η ενδυνάμωση αυτή είναι επιτρεπτό να δίνεται στο καπιταλιστικό σύστημα. Παρόλα αυτά είναι αυτή που γεννά την δύναμη για την ρήξη του καπιταλιστικού συστήματος.

3.2.2. Ιστορική αναδρομή

Η Ριζοσπαστική κοινωνική εργασία αναδείχθηκε ως προσέγγιση στην Αγγλία, την Αυστραλία και τον Καναδά. Συνδέθηκε με την επανεμφάνιση οικονομικών κρίσεων και την εμφάνιση κοινωνικών κινημάτων, όπως του εργατικού κινήματος, το κίνημα για τους ομοφυλόφιλους, της απελευθέρωσης της γυναίκας κ.λ.π. Μία σημαντική ριζοσπαστική προσέγγιση αναπτύχθηκε στην Λατινική Αμερική κατά τις δεκαετίες του 1960 και 1970 βάσει της δουλειάς του Freire (Ferguson, 2009).

Σύμφωνα πάλι με τον Ferguson (2009), η κοινωνική εργασία έκρυβε πάντα ένα ριζοσπαστικό χαρακτήρα, ο οποίος εκφραζόταν συχνά σε διάφορες χρονικές στιγμές και κατά τόπους. Η δεκαετία του 1970 όμως ήταν εκείνη που καθόρισε τη ριζοσπαστικοποίηση της κοινωνικής εργασίας. Ένα σύντομο ιστορικό μας δείχνει ότι η ριζοσπαστική κοινωνική εργασία αναδείχθηκε στα μέσα της δεκαετίας του 1960-1970. Πολλοί ήταν οι λόγοι που συντέλεσαν σε αυτή την άνοδο. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τον Ferguson(2009):

- Στο Ηνωμένο Βασίλειο, οι παράγοντες αυτοί περιελάμβαναν τη "επανεφεύρεση της φτώχειας" από ερευνητές, καθώς και την αναδιοργάνωση των υπηρεσιών κοινωνικής εργασίας σύμφωνα με τη νέα νομοθεσία, γεγονός που οδήγησε στη δημιουργία μεγάλων ομάδων εργασίας και ενίσχυσε το αίσθημα της συλλογικότητας.
- Στην Αυστραλία, τον Καναδά και τις Η.Π.Α εμφανίστηκαν κινήματα ριζοσπαστικής κοινωνικής εργασίας εξαιτίας της παύσης της σταθερής οικονομικής περιόδου που είχε επέλθει με το τέλος του Β'ΠΠ και την επανεμφάνιση οικονομικών κρίσεων σε όλο τον κόσμο. Επιπλέον σημαντικό παράγοντα διαδραμάτισε και ο πόλεμος στο Βιετνάμ.

Η δεκαετία του 1980 σηματοδοτεί τη παρακμή της ριζοσπαστικής κοινωνικής εργασίας. Σύμφωνα με τον Ferguson (2009) οι δύο πιο σημαντικοί λόγοι που

οδήγησαν στην πτώση της ήταν η προς τα δεξιά μετατόπιση που σημειώθηκε στην πολιτική και κοινωνική ζωή μετά την εκλογή του Συντηρητικού κόμματος της Thatcher στο Ηνωμένο Βασίλειο το 1979 και του Ρεπουμπλικανού Reagan στις Η.Π.Α την ίδια χρονιά. Η κοινωνική εργασία ξεκίνησε τότε να αντιμετωπίζεται από τα δεξιά κόμματα ως "πρόβλημα" στην κοινωνική πρόνοια, με αποτέλεσμα να μην μπορούν οι κοινωνικοί λειτουργοί να αμυνθούν απέναντι σε αυτές τις ιδέες. Ο δεύτερος λόγος που οδήγησε στην πτώση της ριζοσπαστικής κοινωνικής εργασίας συνδέεται με την πολιτική των κρατών την τότε δεκαετία. Πιο συγκεκριμένα, η ήττα των συνδικαλιστικών κινημάτων της δεκαετίας του '70 στην Γαλλία, τη Βρετανία, την Ιταλία και σε άλλες χώρες, οδήγησαν την ταξική πολιτική σε απογοήτευση.

3.2.3.Βασικές προσεγγίσεις της Ριζοσπαστικής Κοινωνικής Εργασίας

3.2.3.1. Κριτική Κοινωνική Εργασία

Η Κριτική κοινωνική εργασία αποτελεί την πιο σημαντική προσέγγιση της Ριζοσπαστικής κοινωνικής εργασίας. Σύμφωνα με τη Γιάννου(2011), η κριτική κοινωνική εργασία είναι αυτή, η οποία εστιάζει, αναλύει και οι δράσεις της αφορούν τις κοινωνικοπολιτικές συνθήκες που διαμορφώνουν την κοινωνική ανισότητα και αδικία. Η κριτική κοινωνική εργασία προσπαθεί να 'καλέσει' όλους τους επαγγελματίες κοινωνικούς λειτουργούς να ξεφύγουν από τη στατικότητα της κοινωνίας και των δομών που την περικλείουν. Αυτό που την χαρακτηρίζει, όπως φαίνεται και από το όνομά της, είναι η 'κριτική σκέψη'. "Το να σκέφτεται κάποιος κριτικά σημαίνει να μπορεί να ανακαλύπτει τις κρυφές και συχνά μη συνειδητές αντιλήψεις και ιδεολογίες που θεμελιώνουν την ανθρώπινη δράση και συμπεριφορά αλλά και τις συλλογικές αναπαραστάσεις του κόσμου. Τα σημαντικά στοιχεία της κριτικής σκέψης είναι: ο αναστοχασμός, η «ανοιχτότητα» στη σκέψη, η κατανοητική και διερευνητική γλώσσα, η αμφισβήτηση οποιουδήποτε δόγματος και η εις βάθος διερεύνηση και ανάλυση του περιεχομένου των προσωπικών μας πεποιθήσεων" (Γιάννου, 2011). Η κριτική κοινωνική εργασία διαφοροποιείται ανάλογα με το πού επικεντρώνεται κάθε επαγγελματίας κοινωνικός λειτουργός. Αυτό όμως που παραμένει σταθερό σε κάθε έκφασή της και κάθε προσέγγιση που χρησιμοποιείται από τους επαγγελματίες είναι ότι με κάθε τρόπο επιδιώκεται από τους επαγγελματίες

η κοινωνική αλλαγή ή σταθερότητα κατά περίπτωση.

Οι επαγγελματίες, οι οποίοι έχουν ενστερνιστεί την προσέγγιση της κριτικής κοινωνικής εργασίας έχουν κάποιους συγκεκριμένους στόχους, μεταξύ των οποίων οι παρακάτω, σύμφωνα με τον Campbell & Baikie 2012:

i.) Πολυεπίπεδη εργασία (Κοινωνική Εργασία με Άτομο, Κοινωνική Εργασία με Ομάδες, Κοινωνική Εργασία με Κοινότητα)

ii.) Ισότιμες σχέσεις που θα διατηρούν την μοναδικότητα του κάθε ατόμου

iii.) Συλλογική δράση και συνεργασία με τους εξυπηρετούμενους για τις ανάγκες τους

ix.) Κοινωνική αλλαγή ή κοινωνική σταθερότητα

3.2.3.2.Καπιταλισμός

Σύμφωνα με τον Mullaly και Keting (1999), η ριζοσπαστική κοινωνική εργασία θεωρεί ότι ο καπιταλισμός είναι η αιτία που υπάρχουν ανισότητες στην κοινωνία, τις οποίες "η άρχουσα τάξη θεσμοθετεί". Επιπλέον θεωρεί ότι το καπιταλιστικό σύστημα δεν δίνει ίσες δυνατότητες στους πολίτες με αποτέλεσμα να οδηγούμαστε σε μεγάλες ταξικές διαφορές και αποξένωση. Ο καπιταλισμός θρέφει τις κοινωνικές ανισότητες και δημιουργεί κοινωνική αποξένωση και ανταγωνισμό μεταξύ των πολιτών. Μέσα λοιπόν σε αυτό το σύστημα, οι κοινωνικές δομές και η πρόνοια είναι όργανα του συστήματος και δεν είναι ξεκάθαρο αν καλύπτουν τις ανάγκες της εκάστοτε δομής και κρατικής εξουσίας ή των εξυπηρετούμενων.

3.2.3.3.Μαρξιστική προσέγγιση

Η μαρξιστική προσέγγιση, η οποία αποτελεί την απαρχή της ριζοσπαστικής σοσιαλιστικής προσέγγισης, εστιάστηκε αποκλειστικά στη σύνδεση της κοινοτικής δράσης και των εργατικών αγώνων. Η κεντρική θέση της συγκεκριμένης σχολής ήταν η σύναψη συμμαχιών μεταξύ των διάφορων κοινοτικών ομάδων με τα ευρύτερα κοινωνικά κινήματα (υποστηρικτές ισότητας των δυο φύλων και αντιρατσιστικών θέσεων) καθώς και με το εργατικό κίνημα (Τελώνη, 2013).

3.2.3.4. Φεμινισμός

Ο ορισμός της φεμινιστικής κοινωνικής εργασίας είναι ότι πραγματοποιείται μια προσέγγιση της κοινωνικής εργασίας, η οποία λαμβάνει υπόψη τις εμπειρίες των γυναικών με βάση τη προέλευσή τους και το κοινωνικοοικονομικό καθεστώς ως την αρχή προκειμένου να αναλυθεί η θέση της στην κοινωνία. Έτσι, με αυτού του είδους την προσέγγιση είναι ευκολότερη η εκτίμηση των αναγκών της γυναίκας και έτσι δημιουργούνται ίσες σχέσεις με τον επαγγελματία και την εξυπηρετούμενη. Ο κοινωνικός λειτουργός πρέπει να είναι σε θέση να ανταπεξέλθει στις καταπιέσεις που έχει δεχθεί η γυναίκα εξαιτίας του φύλου της (Dominelli, 2002).

Η Φεμινιστική κοινωνική εργασία έχει ως στόχο την ανατροπή των κοινωνικών δομών έτσι ώστε οι γυναίκες να μην χρειάζεται να υφίστανται καταπίεση και να αναπτύξουν μία αίσθηση αυτοπεποίθησης και αυτοεκτίμησης. Στόχος της φεμινιστικής κοινωνικής εργασίας δεν είναι η ατομική αλλαγή, αλλά η αλλαγή που θα οδηγήσει στην ευημερία μέσα από συστημική αλλαγή στο οικονομικο-κοινωνικο-πολιτικό σύστημα που ήδη υπάρχει. Αυτό θα επιτευχθεί με μία πιο δίκαιη και ισόνομη κατανομή εξουσίας, πόρων μεταξύ των δυο φύλων (Jordan, 2010).

3.2.4. Βασικοί στόχοι Ριζοσπαστικής Κοινωνικής Εργασίας

Ανακεφαλαιώνοντας οι βασικοί στόχοι της Ριζοσπαστικής Κοινωνικής Εργασίας σύμφωνα με τον Ιωακειμίδη (2012γ: 256), είναι οι παρακάτω:

- i.** Να "φέρει στην επιφάνεια" τις αιτίες των κοινωνικών προβλημάτων και να αποκαλύψει τις καταπιεστικές και εκμεταλλευτικές σχέσεις.
- ii.** Να ενισχύσει την κάλυψη των άμεσων αναγκών των εξυπηρετούμενων, γνωρίζοντας όμως πάντα ότι τα αίτια είναι κοινωνικοπολιτικά και στοχεύοντας σε αυτά.
- iii.** Να καταρρίψει τις ιεραρχίες, στοχεύοντας σε ισότιμες σχέσεις μεταξύ κοινωνικών λειτουργών και εξυπηρετούμενων.
- iv.** Να υπερασπίζεται και να "στέκεται πλάι" στους εξυπηρετούμενους για τα δικαιώματά τους.
- v.** Να φέρει αντίσταση όταν καταπατώνται τα δικαιώματα τόσο των

εξυπηρετούμενων όσο και των επαγγελματιών.

vi. "Να προωθήσει μοντέλα και πρακτικές της κοινωνικής εργασίας που δε διαμορφώνονται από τη γραφειοκρατία και τις πελατειακές σχέσεις, αλλά αξιοποιούν τη φαντασία, τη δημιουργικότητα και τη καινοτομία, τόσο των κοινωνικών λειτουργών όσο και των εξυπηρετούμενων (φεμινιστικά, αντι-καταπιεστικά, αντι-ρατσιστικά, συνηγορία, συλλογική δράση κλπ.)".

vii. Να εξαλείψει τις μορφές της κοινωνικής εργασίας που υποστηρίζουν την εξουσία της άρχουσας τάξης

3.2.5. Σημεία διαφοροποίησης της Ριζοσπαστικής Κοινωνικής Εργασίας από την Παραδοσιακή Κοινωνική Εργασία

Τα σημεία διαφοροποίησης μεταξύ των δυο προσεγγίσεων είναι ποικίλα. Αυτές αφορούν στους διαφορετικούς στόχους που θέτει η κάθε μια, στην προσέγγιση - "ματιά" που έχει για την κοινωνική πραγματικότητα και κυρίως στη θεώρηση που έχουν για την αιτία των προβλημάτων, καθώς και για την συμμετοχή των μελών της κοινότητας στην παρέμβαση και στην κοινωνική αλλαγή.

Όσον αφορά στο στόχο, αυτός για την παραδοσιακή κοινωνική εργασία αποτελεί την ανάπτυξη μίας διαδικασίας, μέσα από την οποία τα μέλη της κοινότητας θα αναγνωρίζουν τις ανάγκες τους και θα συνεργάζονται προκειμένου να γίνουν καλύτερες οι συνθήκες διαβίωσής τους. Στόχος του κοινωνικού λειτουργού στην παραπάνω θεώρηση είναι να βοηθήσει τα μέλη της κοινότητας να προσαρμοστούν και να ανταπεξέλθουν στο εκάστοτε κοινωνικό, οικονομικό και πολιτιστικό πλαίσιο (Teloni, 2011).

Από την άλλη μεριά η ριζοσπαστική κοινωνική εργασία στοχεύει στις κοινωνικά αποκλεισμένες ομάδες, δηλαδή στο να βοηθηθούν αυτές, ώστε να αναγνωρίσουν τις ανάγκες τους και να δράσουν συλλογικά, προκειμένου να συνειδητοποιήσουν τις πραγματικές αιτίες των προβλημάτων τους και να βελτιώσουν τις συνθήκες ζωής τους. Σε αυτή τη περίπτωση, ο κοινωνικός λειτουργός βοηθάει τα άτομα να αναλάβουν δράση προς την κατεύθυνση της προσωπικής και της κοινωνικής αλλαγής αναγνωρίζοντας και αμφισβητώντας τις καταπιεστικές κοινωνικές δομές και τις εξουσιαστικές σχέσεις που οδηγούν στον κοινωνικό αποκλεισμό των ατόμων αυτών

(Ιωακειμίδης, 2012α).

Μία πολύ σημαντική διαφορά μεταξύ των δύο προσεγγίσεων οφείλεται στο τρόπο που ερμηνεύουν τα κοινωνικά προβλήματα. Συνήθως η παραδοσιακή κοινωνική εργασία εστιάζει στο άτομο και στις ψυχοδυναμικές προσεγγίσεις και ερμηνεύει τα προβλήματα των ατόμων προσωποκεντρικά. Η ριζοσπαστική κοινωνική εργασία από την άλλη πλευρά θεωρεί ότι κάθε κοινωνικό πρόβλημα είναι πρώτα από όλα πολιτικό (Καλλινικάκη, 2011).

3.3 Κοινά σημεία Ριζοσπαστικής Κοινωνικής Εργασίας και Ομάδων Πρωτοβουλίας

3.3.1 Κίνηση Πάτρας

Στο συγκεκριμένο κομμάτι θέλουμε να παραθέσουμε το παράδειγμα της "Κίνησης" (Κίνηση Υπεράσπισης Δικαιωμάτων Προσφύγων και Μεταναστών/-στριών) στην Πάτρα, το οποίο θεωρούμε ότι έχει πολλά κοινά με τις πρωτοβουλιακές ομάδες στήριξης προσφύγων και μεταναστών που θα μελετήσουμε στο κομμάτι της έρευνας, όσον αφορά στον τρόπο λειτουργίας της ομάδας, στις πρακτικές της, στις δράσεις, στη δομή κλπ. Το παράδειγμα αυτό αποτελεί ένα εναλλακτικό μοντέλο δράσης, που ενέχει την κοινωνική δράση και την κοινωνική εργασία στην κοινότητα με πρόσφυγες και μετανάστες. Οι πληροφορίες που θα παραθέσουμε βρίσκονται στο βιβλίο "Κοινωνική Εργασία για την Κοινωνική Δικαιοσύνη", το οποίο επιμελήθηκε ο Ιωακειμίδης Βασίλειος (2012) και το άρθρο σχετικά με την "Κίνηση" έχει συγγράψει η Τελώνη Δήμητρα-Δώρα (2012: 137-153).

«Τον Νοέμβρη του 2007 σε ένα αρνητικό αν όχι επιθετικό κλίμα από τα media και τους πολιτικούς εναντίον των προσφύγων ένας αριθμός ανθρώπων αποφάσισαν να συνεργαστούν να σκεφθούν και να δράσουν για τα δικαιώματα των προσφύγων. Εργαζόμενοι, άνεργοι, δάσκαλοι, δικηγόροι, κοινωνικοί λειτουργοί, ακαδημαϊκοί, γιατροί, ψυχολόγοι, ακτιβιστές και συνδικαλιστές από διάφορους επαγγελματικούς χώρους αποφάσισαν πως "πρέπει να κάνουμε κάτι για την κατάσταση"».

Όπως εξηγεί στο άρθρο της η Τελώνη, ένα από τα πρώτα βήματα για να δημιουργηθεί μία οργάνωση που θα λειτουργεί "από τα κάτω" είναι η ανάλυση της κατάστασης και η συμφωνία τουλάχιστον σε μία minimum βάση ώστε να δράσει. Τα πρώτα βήματα

για τη δημιουργία μιας τέτοιας ομάδας δεν ήταν εύκολα, καθώς υπήρχαν πολλές διαφορετικές απόψεις εξαιτίας της ανοιχτής ομάδας. Παρόλα αυτά η δέσμευση για συλλογική δράση και η ανησυχία για τους πρόσφυγες ένωσε τους ανθρώπους και τους οδήγησε στη δημιουργία ενός «συμβολαίου» της ομάδας. Τα βασικά σημεία αυτού του συμβολαίου αποτελούν και τα κοινά που εντοπίζονται μεταξύ ριζοσπαστικής κοινωνικής εργασίας και ομάδων πρωτοβουλίας.

Κάποια από τα σημεία του συμβολαίου αποτελούν τα εξής:

- Κανένα πολιτικό κόμμα δεν ηγείται της οργάνωσης. Αυτό σημαίνει ότι δεν υπάρχουν ιεραρχίες στην ομάδα και όλοι είναι ίσοι. Η ισότητα και η αυτο-οργάνωση διασφαλίζονται μέσα από τις ανοιχτές συνελεύσεις που πραγματοποιούνται σε εβδομαδιαία βάση.
- Ανεξαρτησία της οργάνωσης. Οι πόροι της Κίνησης βασίζονται στην συμμετοχή των μελών της και την εθελοντική τους συμμετοχή σε αυτή. Κανένα μέλος της ομάδας δεν αμείβεται για την εργασία που προσφέρει. Στην πράξη πολλοί κάτοικοι της Πάτρας συμβάλουν σε αυτή τη προσπάθεια με τη δωρεά ρούχων, τροφίμων και άλλων ειδών ανάγκης, τα οποία δίνουν στη Κίνηση και εκείνη με τη σειρά της τα διανέμει στους πρόσφυγες.
- Η γνώση των "ειδικών" χαρίζεται στο κίνημα. Η τεχνογνωσία και η σύνδεση επαγγελματιών/οργανώσεων και σωματείων είναι σημαντική συνεισφορά στη δράση μιας οργάνωσης. Αυτού του τύπου η γνώση ήταν χρήσιμη προκειμένου να δημιουργηθούν "προνοιακές" δομές. Παράδειγμα αποτελούν κοινωνικοί λειτουργοί και ψυχολόγοι, οι οποίοι είχαν εργαστεί σε υπηρεσίες για την στήριξη μεταναστών και με αυτό τον τρόπο ήταν ευκολότερο να προσεγγίσουν μετανάστες- πρόσφυγες και να δημιουργήσουν δομές χρήσιμες για τη Κίνηση.
- Πολιτική Πράξη. Πολιτική πράξη, σύμφωνα με την ομάδα είναι να σκέφτεσαι παγκόσμια και να δρας τοπικά. Αυτό σημαίνει δράση και παρέμβαση στη κοινωνία που υπάρχει και παράλληλα γενικότερη έκφραση αλληλεγγύης. "Η πολιτική δράση που στερείται αλληλεγγύης και ανθρωπισμού δεν καταφέρνει να απαντήσει στις πραγματικές ανάγκες των ανθρώπων".
- Κοινωνική-Πολιτική Οργάνωση. Η ομάδα αντιλαμβάνεται ότι κάθε κοινωνικό πρόβλημα έχει πολιτικά αίτια. Για να δημιουργήσεις δράσεις και παρεμβάσεις πρέπει να γνωρίζεις αυτά τα αίτια.

Ένα δεύτερο παράδειγμα για εμάς αποτελεί η προσπάθεια κοινωνικών λειτουργών με πίστη στις προσεγγίσεις και τις αξίες της Ριζοσπαστικής κοινωνικής εργασίας για τη δημιουργία ενός δικτύου. Το δίκτυο αυτό περιγράφεται παρακάτω.

3.3.2. Δίκτυο Δράσης Κοινωνικών Λειτουργών

2011 συγκροτήθηκε το 'Δίκτυο Δράσης Κοινωνικών Λειτουργών', το οποίο αποτελούνταν από επαγγελματίες κοινωνικούς λειτουργούς, φοιτητές κοινωνικής εργασίας, ακαδημαϊκούς και εξυπηρετούμενους. « Η πλήρης αποδόμηση του κράτους πρόνοιας και η συστηματική καταπάτηση των δικαιωμάτων των «εξυπηρετούμενων» κοινωνικών υπηρεσιών τείνουν να μας αλλοτριώσουν επιστημονικά και εξουθενώσουν επαγγελματικά. Ακόμα χειρότερα, πολλές φορές καλούμαστε να αρνηθούμε τις αρχές και τις αξίες της κοινωνικής αλληλεγγύης και κοινωνικής δικαιοσύνης που μας ενέπνευσαν να σπουδάσουμε και να εξασκήσουμε το επάγγελμα του κοινωνικού λειτουργού. Από επαγγελματίες προώθησης της κοινωνικής δικαιοσύνης, προαγωγής της κοινωνικής πρόνοιας και ευημερίας, υπεράσπισης της ανθρώπινης αξιοπρέπειας μετατραπήκαμε σε διαχειριστές του ανθρώπινου πόνου και της καταπίεσης. Στοιχείων που έτσι και αλλιώς βιώνουμε και εμείς στις ζωές μας τώρα που οι γραμμές και τα (ούτως ή άλλως τεχνητά) “όρια” μεταξύ κοινωνικών λειτουργών και “εξυπηρετούμενων” έχουν εξαφανιστεί. Τώρα πια που μπροστά στο φάσμα της φτώχειας, της ανεργίας, της καταπίεσης και της κρατικής βίας είμαστε όλοι “εξυπηρετούμενοι”» (Δίκτυο Δράσης Κοινωνικών Λειτουργών, 2011).

Το Δίκτυο απαρνήθηκε τα παραδοσιακά μοντέλα κοινωνικής εργασίας, καθώς θεωρεί ότι μετατοπίζουν τα αίτια των προβλημάτων στα άτομα σύμφωνα με τη ψυχολογία και ουσιαστικά μεταθέτουν την ευθύνη σε αυτά, δηλαδή στο 'θύμα και όχι το θύτη'. Βλέποντας λοιπόν τις ανεπάρκειες της παραδοσιακής κοινωνικής εργασίας τόσο σε θεωρητικό όσο και σε πρακτικό επίπεδο αποφάσισαν να δημιουργήσουν το Δίκτυο Δράσης, το οποίο θα φέρει κοντά ανθρώπους με ίδιες ανησυχίες για το επάγγελμα της κοινωνικής εργασίας, χωρίς όμως να υπάρχει ιεραρχία μεταξύ αυτών. Το Δίκτυο συμφώνησε στους παρακάτω 'κανόνες':

- <<Υπεράσπιση του καθολικού και δημόσιου χαρακτήρα κράτους πρόνοιας, όπου οι εξυπηρετούμενοι δε θα χρειάζεται να συντρίβονται στα πλαίσια ενός απάνθρωπου συστήματος και οι επαγγελματίες υγείας και πρόνοιας δε θα ζουν σε

συνθήκες μόνιμης ανασφάλειας.

- Άνευ όρων υπεράσπιση της κοινωνικής δικαιοσύνης και των δικαιωμάτων των “εξυπηρετούμενων” και των επαγγελματιών.
- Απόρριψη όλων των διακρίσεων/ προκαταλήψεων, τόσο προσωπικών όσο και θεσμικών.
- Ανάπτυξης κριτικών και ριζοσπαστικών μοντέλων κοινωνικής εργασίας.
- Συντονισμός κριτικής θεωρίας και πράξης στην κοινωνική εργασία.
- Δημιουργία κοινωνικών συμμαχιών και συμμετοχή στα κοινωνικά κινήματα.
- Απόρριψη της μικρο-συντεχνιακής λογικής και των ανταγωνισμών.
- Κοινωνική αλλαγή προς ένα σύστημα κοινωνικά δίκαιο.>> (Δίκτυο Δράσης Κοινωνικών Λειτουργών, 2011).

Βασικός στόχος για το Δίκτυο είναι η μετουσίωση των προβληματισμών σε πολυεπίπεδη δράση (πολιτική, ακτιβιστική, επαγγελματική και επιστημονική). Επιπλέον στόχος τους, σύμφωνα με την Τελώνη (2013), είναι η ενδυνάμωση, η κριτική συνειδητοποίηση και η κινητοποίηση των συμμετεχόντων για συλλογικές δράσεις και όχι για απλή παροχή υπηρεσιών. Δηλαδή, σκοπός του Δικτύου είναι να αναπτύξει ένα μοντέλο κοινωνικής εργασίας <<από τα κάτω>> με ριζοσπαστική κατεύθυνση, το οποίο θα δρα στην κοινότητα και τη γειτονιά μαζί όμως με τους κατοίκους αυτών.

3.3.2.1. Δράσεις του Δικτύου Κοινωνικών Λειτουργών

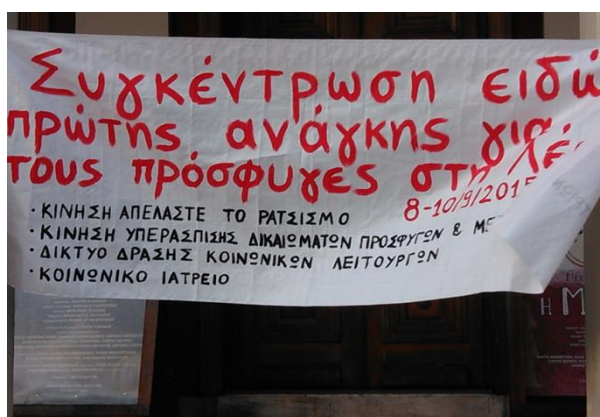
Παρακάτω θα παρουσιάσουμε κάποιες από τις δράσεις, τις οποίες έχει αναρτήσει το Δίκτυο Δράσης Κοινωνικών Λειτουργών στο διαδίκτυο και αφορούν το χρονικό διάστημα μεταξύ 2008 με 2016.

1. Σύνδεση με το Αντιρατσιστικό κίνημα και ενεργό συμμετοχή των μελών του σε συμμαχία με τις αντιρατσιστικές οργανώσεις (<<Η σύνδεση της Κοινωνικής Εργασίας με τα κινήματα αποτελεί ένα από τα βασικά στοιχεία τόσο της ιστορικής εξέλιξης της κοινωνικής εργασίας αλλά και βασικό στοιχείο της ριζοσπαστικής κοινωνικής εργασίας. Το Δίκτυο Δράσης Κοινωνικών Λειτουργών δεν θα μπορούσε παρά να έχει στενή σχέση με το ισχυρό στην Ελλάδα αντιρατσιστικό κίνημα το οποίο

εκτός της παροχή αλληλεγγύης και εναλλακτικών δομών υποστήριξης προσφύγων και μεταναστών/τριών διεκδικεί συλλογικά και με άσκηση πολιτικής πίεσης τα δικαιώματα των προσφύγων και μεταναστών/τριών. Το Δίκτυο συνεργάζεται με διάφορες αντιρατσιστικές οργανώσεις σε Αθήνα και Πάτρα και συμμετέχει σε δράσεις αλληλεγγύης, διαδηλώσεις κατά του ρατσισμού και του φασισμού, εκδίδει ανακοινώσεις, συμμετέχει σε καμπάνιες ενημέρωσης και κινητοποίησης στην Ελλάδα και το Εξωτερικό.”

2. Δράσεις που αφορούν την κοινότητα με συμμετοχή του Δικτύου σε συνελεύσεις και δράσεις σε γειτονίες για τοπικές διεκδικήσεις

3. Εκδηλώσεις και ημερίδες σε Πάτρα και Αθήνα που αφορούν την Ριζοσπαστική Κοινωνική Εργασία

B' ΜΕΡΟΣ: ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ

Κεφάλαιο 4ο: Περιγραφή της έρευνας

4.1. Σκοπός και στόχοι της έρευνας

Σκοπός της πτυχιακής μας εργασίας είναι η διερεύνηση του ρόλου των πρωτοβουλιακών ομάδων στήριξης προσφύγων και μεταναστών στην ενδυνάμωση αυτών. Επιπλέον, σκοπό για εμάς αποτελεί η διερεύνηση της ύπαρξης κοινών 'στοιχείων', δράσεων και πρακτικών των ομάδων που έχουν συσταθεί για να υποστηρίξουν πρόσφυγες και μετανάστες με την Ριζοσπαστική Κοινωνική Εργασία.

Πιο συγκεκριμένα στην παρούσα πτυχιακή εργασία επιχειρούμε να μελετήσουμε πρακτικές, μεθόδους και γενικότερα τον τρόπο με τον οποίο λειτουργούν πρωτοβουλιακές ομάδες, στέκια μεταναστών και καταλήψεις με σκοπό να διερευνήσουμε τον ρόλο που διαδραματίζουν στην ενδυνάμωση των προσφύγων και των μεταναστών. Επίσης, μας ενδιαφέρει να αναδείξουμε τυχόν 'καλές πρακτικές', οι οποίες μπορούν να αξιοποιηθούν μελλοντικά από εμάς τις ίδιες και από άλλους επαγγελματίες υγείας στην παρέμβασή μας, τόσο με πρόσφυγες και μετανάστες όσο και με άλλους εξυπηρετούμενους σε άλλες δομές. Επιδίωξη για εμάς αποτελεί η συσχέτιση της δράσης των ομάδων αυτών με τη θεωρία της Ριζοσπαστικής Κοινωνικής Εργασίας, αφού συνειδητοποιήσαμε ότι αυτή μοιράζεται πολλά κοινά προτάγματα, αξίες και αρχές με τις υπό διερεύνηση ομάδες (βλ. Κεφ.3).

4.2. Μεθοδολογία έρευνας

«Η ποιοτική έρευνα τοποθετείται ως μια δραστηριότητα που θέτει τον παρατηρητή στον κόσμο. Απαρτίζεται από ένα σύνολο ερμηνειών και πρακτικών που κάνουν τον κόσμο ορατό. Αυτές οι πρακτικές μετασχηματίζουν τον κόσμο και τον μετατρέπουν σε μια σειρά από αναπαραστάσεις περιέχοντας σημειώσεις από το πεδίο, συνεντεύξεις, συζητήσεις, φωτογραφίες, μαγνητοφωνήσεις. Σε αυτό το επίπεδο η ποιοτική έρευνα συνεπάγεται ως μια ερμηνευτική και νατουραλιστική προσέγγιση του κόσμου» (Denzin & Lincoln, 2005).

Η κοινωνική έρευνα που προσεγγίζει τα αντικείμενά της με ποιοτικό μεθοδολογικά τρόπο στοχεύει κυρίως στη διερεύνηση μη μετρήσιμων και μη ποσοτικοποιήσιμων διαστάσεων της κοινωνικής συμπεριφοράς, κοινωνικών φαινομένων, διαδικασιών, τάσεων και νοημάτων (Hay, 2000).

Η ποιοτική μεθοδολογία επιλέγεται όταν ο στόχος της μελέτης είναι η διερεύνηση των απόψεων, των προσωπικών νοημάτων, των πεποιθήσεων που κατέχουν τα άτομα που ερευνώνται καθώς και όταν αναζητείται ο τρόπος που δημιουργείται η κοινωνική εμπειρία και τα νοήματα που τη συνοδεύουν (Ιωσηφίδης, 2008). Σύμφωνα με τη Λυδάκη (2001), η ποιοτική έρευνα περιγράφει με λέξεις και όχι με νούμερα τις ιδιότητες των κοινωνικών φαινομένων μέσα από τη συμμετοχική παρατήρηση, χρησιμοποιώντας μη-δομημένες συνεντεύξεις, ημερολόγια, ιστορίες ζωής. Με βάση τα παραπάνω επιλέξαμε να πραγματοποιήσουμε ποιοτική έρευνα, διότι δεν επιθυμούσαμε να αρκεστούμε σε ερωτηματολόγια, αλλά θέλαμε μία προσέγγιση πιο άμεση, κατά την οποία τα μέλη των ομάδων θα μας εξιστορούσαν τις ιστορίες τους, θα συζητούσαμε τα γεγονότα και οι συνεντεύξεις θα είχαν έναν πιο οικείο χαρακτήρα.

4.3. Πεδίο μελέτης - Δείγμα

Το πεδίο μελέτης της έρευνά μας αποτέλεσαν τα δύο στέκια προσφύγων και μεταναστών που βρίσκονται στην Κρήτη ('Κοινωνικό Στέκι - Στέκι Μεταναστών Χανίων' και η 'Πρωτοβουλία Ηρακλείου για τους Πρόσφυγες και Μετανάστες') και τρεις επιλεγμένες ομάδες στο κέντρο της Αθήνας ('Mano Aperta', 'STEPS', 'Το Μυρμήγκι').

Αρχικά, το πεδίο μελέτης της έρευνάς μας θέλαμε να επικεντρωθεί στην Κρήτη, αλλά αυτό δεν ήταν εφικτό, καθώς στην Κρήτη δραστηριοποιούνται μόνο δύο ομάδες με τα χαρακτηριστικά που επιθυμούσαμε να προσδώσουμε στην έρευνά μας. Για το λόγο αυτό διευρύναμε την έρευνά μας και στην Αθήνα, όπου υπάρχουν περισσότερες ομάδες. Για να βρούμε το δείγμα μας χρησιμοποιήσαμε προσωπικές επαφές με άτομα που απαρτίζουν τις ομάδες αυτές.

Όσον αφορά στο δείγμα, ο Γαλάνης (2017) υποστήριξε ότι η δειγματοληψία της ποιοτικής έρευνας επικεντρώνεται κυρίως στη δειγματοληψία ευκολίας, τη σκόπιμη

δειγματοληψία, τη δειγματοληψία με προκαθορισμένα ποσοστά και τη δειγματοληψία με μορφή χιονοστιβάδας. Εμείς χρησιμοποιήσαμε τη δειγματοληψία ευκολίας, σύμφωνα με την οποία ο ερευνητής συλλέγει τα δεδομένα του από άτομα, τα οποία μπορεί να προσεγγίσει με ευκολία και είναι διατεθειμένα να συμμετέχουν στην έρευνα. Παρόλα αυτά αποσκοπούσαμε εξ αρχής οι ομάδες που θα συμμετέχουν στην έρευνά μας να μας συστήσουν και άλλες ομάδες, τις οποίες δεν γνωρίζουμε και θα ήθελαν να συμμετέχουν και αυτοί (δειγματοληψία με μορφή χιονοστιβάδας). Με αυτό τον τρόπο μπορέσαμε να αποκτήσουμε περαιτέρω πληροφορίες και από άλλες ομάδες και να διερευνήσουμε τον τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας ενός μεγαλύτερου ποσοστού αυτοοργανωμένων ομάδων στην Αθήνα. Τέλος, προσπαθήσαμε να κάνουμε μία σύγκριση μεταξύ των ομάδων της Κρήτης και των ομάδων της Αθήνας, δηλαδή να διερευνήσουμε εάν υπάρχουν κοινά χαρακτηριστικά, κοινή φιλοσοφία και κοινές πρακτικές.

Ειδικότερα, το δείγμα μας αποτέλεσαν άνθρωποι-κλειδιά, μέλη των προαναφερθέντων ομάδων και οι οποίοι δραστηριοποιούνται στις ομάδες αυτές για διάστημα μεγαλύτερο από δύο έτη.

4.3.1. Ιστορικό Συνεντεύξεων:

Για την έρευνά μας ήρθαμε σε επαφή με άτομα - μέλη των πρωτοβουλιακών ομάδων (άτομα-κλειδιά), τα οποία μας έδωσαν τις πληροφορίες σχετικά με τις ομάδες στις οποίες ανήκουν. Πιο συγκεκριμένα:

Συνέντευξη 1η: πραγματοποιήθηκε με την ομάδα «Mano Aperta» διαδικτυακά στις 9 Ιουνίου 2020. Στην συνέντευξη συμμετείχε ένα μέλος από την ομάδα, η οποία δραστηριοποιείται στην Αθήνα.

Συνέντευξη 2η: πραγματοποιήθηκε δια ζώσης στις 13 Ιουνίου 2020 με το «Κοινωνικό Στέκι- Στέκι Προσφύγων και Μεταναστών Χανίων». Στη συνέντευξη συμμετείχαν τρία μέλη της ομάδας, εκ των οποίων το ένα μέλος ήταν και ιδρυτικό. Η συνέντευξη έλαβε χώρα στον χώρο, όπου δραστηριοποιείται η ομάδα.

Συνέντευξη 3η: πραγματοποιήθηκε στις 29 Ιουνίου 2020 διαδικτυακά. Στη συνέντευξη συμμετείχαν δύο μέλη της ομάδας «STEPS», η οποία δραστηριοποιείται στην Αθήνα.

Συνέντευξη 4η: πραγματοποιήθηκε στις 29 Σεπτεμβρίου 2020 δια ζώσης. Στη συνέντευξη συμμετείχε ένα ιδρυτικό μέλος της «Πρωτοβουλίας Ηρακλείου για πρόσφυγες και μετανάστες».

Συνέντευξη 5η: πραγματοποιήθηκε διαδικτυακά στις 23 Οκτωβρίου 2020. Στη συνέντευξη συμμετείχε ένα μέλος της ομάδας «Το μυρμήγκι» που δραστηριοποιείται στην Αθήνα.

4.3.2. Προφίλ Ομάδων

Τα νούμερα των ομάδων παρατίθενται με τυχαία σειρά και όχι με βάση την ημερομηνία των συνεντεύξεων.

Ομάδα 1η: Δημιουργήθηκε το 2016, αρχικά ξεκίνησε ως μια πανεπιστημιακή ομάδα με αφορμή ένα project, αργότερα αυτονομήθηκε και είναι η σημερινή ομάδα με νομική πλέον μορφή. Ιδρυτικό μέλος της ομάδας αποτέλεσε ένας καθηγητής πανεπιστημίου, ο οποίος ήταν υπεύθυνος και για το φοιτητικό project.

Ομάδα 2η: Δημιουργήθηκε το 2015 με αφορμή τη συγκέντρωση μεγάλου αριθμού προσφύγων στο λιμάνι του Πειραιά. Η ομάδα ξεκίνησε πρωτοβουλιακά από διάφορα άτομα.

Ομάδα 3η: Η ομάδα δημιουργήθηκε σε εποχή που χαρακτηριζόταν από τη έξαρση των κινημάτων λόγω της κρίσης, το 2013. Δημιουργήθηκε από άτομα της γειτονιάς που δραστηριοποιούνταν και σε άλλους κινηματικούς χώρους. Ξεκίνησε με την κατάληψη ενός δημόσιου χώρου και πλέον διατηρεί το δικό της Στέκι.

Ομάδα 4η: Η ομάδα δημιουργήθηκε το 2005 και πλαισιώθηκε κυρίως από κόσμο που ανήκε στον αριστερό χώρο. Φτιάχτηκε από ντόπιους και μετανάστες με πολλές εργασίες. Ξεκίνησε από 10-15 άτομα ντόπιους και μερικούς μετανάστες και αργότερα πλαισιώθηκε από περισσότερο κόσμο.

Ομάδα 5η: Η ομάδα δημιουργήθηκε το 2015 με αφορμή τη συλλογή πρώτων ειδών για τα νησιά του Βορειοανατολικού Αιγαίου, όπου και υπήρχαν πολλοί πρόσφυγες, την Ειδομένη και τον Πειραιά. Τότε έγιναν 7-8 αποστολές σε συνεργασία με το Κοινωνικό Ιατρείο της περιοχής. Ιδρυτικά μέλη της ομάδας αποτελούν μία παρέα 4-5 ατόμων.

4.4. Εργαλείο έρευνας - Τεχνικές συλλογής δεδομένων

Η πιο διαδεδομένη συλλογή δεδομένων στην ποιοτική έρευνα είναι η συνέντευξη. Σύμφωνα με την Καδδά (2015) σκοπός της συνέντευξης είναι η οργάνωση μιας προφορικής σχέσης ανάμεσα στον ερωτώμενο/μενους και τον συνεντευκτή, προκειμένου ο δεύτερος να συλλέξει πληροφορίες από τον πρώτο για ένα συγκεκριμένο θέμα.

Στη συγκεκριμένη έρευνα επιλέξαμε οι συνεντεύξεις μας να βασίζονται στην ημι-δομημένη συνέντευξη εις βάθος. Πιο συγκεκριμένα, η ημι-δομημένη συνέντευξη εις βάθος αποτελείται από ένα σύνολο προκαθορισμένων, κατά κάποιον τρόπο, ερωτήσεων και χρησιμοποιείται από μελετητές, ώστε να έχουν έναν οδηγό για τα θέματα που θεωρούν ότι είναι σημαντικά να καλύψουν στο πλαίσιο της συνέντευξης. Χρειάζεται να σημειωθεί εδώ ότι ο συγκεκριμένος τύπος συνέντευξης παρουσιάζει ευελιξία: α) ως προς την τροποποίηση του περιεχομένου των ερωτήσεων ανάλογα με τον ερωτώμενο, β) ως προς την εμβάθυνση σε κάποια θέματα με συμμετέχοντες που κρίνονται κατάλληλοι, γ) ως προς τη σειρά με την οποία τίθενται οι ερωτήσεις και δ) ως προς την πρόσθεση ή αφαίρεση ερωτήσεων ή θεμάτων για συζήτηση (Ισάρη και Πουρκός 2015).

Επιπλέον, στην ημι-δομημένη συνέντευξη, ο συνεντευκτής ξεκινάει από ένα συγκεκριμένο θέμα ή μία ερώτηση, αλλά στην συνέχεια καθοδηγείται κυρίως από τον ερωτώμενο. Ο συνεντευκτής δίνει τη δυνατότητα στον ερωτώμενο να αναπτύξει το θέμα με την σειρά και τον τρόπο που ο ίδιος επιθυμεί. Η ημι-δομημένη συνέντευξη παίρνει χαρακτηριστικά τόσο από τη δομημένη όσο και από την ελεύθερη συνέντευξη. “Οι ερευνητές αρχίζουν με ορισμένες προκαθορισμένες ερωτήσεις ή ορισμένα προκαθορισμένα θέματα για συζήτηση, επιτρέποντας βέβαια την εξέλιξη της συζήτησης και προς άλλες κατευθύνσεις” (Γαλάνης, 2017: 836). Αυτό δίνει τη δυνατότητα στον ερωτώμενο να μιλήσει για θέματα που ο ίδιος θεωρεί σημαντικά και επικρατεί ένα κλίμα περισσότερο φιλικό και οικείο και για τους δύο.

Για τους παραπάνω λόγους επιλέξαμε να χρησιμοποιήσουμε την ημι-δομημένη συνέντευξη. Πιο συγκεκριμένα επιδιώξαμε να διατηρήσουμε τις συνεντεύξεις σε ένα πιο οικείο κλίμα, σε ένα κλίμα ‘κουβέντας’, ώστε τα άτομα να νιώσουν ελεύθερα να εκφραστούν με ελευθερία και να νιώσουν ασφάλεια και σιγουριά.

Οι κύριοι άξονες των συνεντεύξεων που πραγματοποιήθηκαν ήταν οι παρακάτω:

1. Προφίλ ομάδας (σκοπός, στόχοι, φιλοσοφία, τρόπος λήψης αποφάσεων, δυσκολίες, δράσεις, παρέμβαση με τους πρόσφυγες και τους μετανάστες κλπ.)
2. Προφίλ ομάδας στόχου (δημογραφικά στοιχεία ατόμων που εξυπηρετούν οι ομάδες, ανάγκες, προβλήματα)
3. Δεσμοί με άλλους φορείς – (Διασύνδεση με άλλες οργανώσεις, συνεργασία, κοινές δράσεις)
4. Σχέση με την τοπική κοινότητα (χαρακτηριστικά τοπικής κοινότητας, σχέσεις με αυτή, προσπάθειες για ευαισθητοποίησή της)
5. Προφίλ συνεντευξιαζόμενου (δημογραφικά στοιχεία συνεντευξιαζόμενου, ρόλος στην ομάδα)
6. Προτάσεις σχετικά με την ενδυνάμωση των μεταναστών και των προσφύγων στον ελλαδικό χώρο.

Η προσέγγιση των ατόμων έγινε μέσω της εφαρμογής ‘Facebook’, με μήνυμα στις σελίδες των ομάδων, το οποίο διέθετε όλες τις πληροφορίες σχετικά με την έρευνα και τους άξονες συνέντευξης που θα ακολουθούσαμε (βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ I & II). Η μέθοδος της χιονοστιβάδας χρησιμοποιήθηκε τόσο πριν, όσο και κατά το πέρας των συνεντεύξεων, καθώς οι ομάδες μας συνέστησαν αντίστοιχες ομάδες από τις οποίες θα μπορούσαμε να αντλήσουμε πληροφορίες για την έρευνά μας.

Οι ομάδες που ανταποκρίθηκαν στο αίτημά μας για συνέντευξη, όρισαν κάποιο μέλος υπεύθυνο για τη συνεννόηση της ημερομηνίας και της ώρας που θα διεξαγόταν η συνέντευξη. Εμείς ήρθαμε σε επικοινωνία με το άτομο αυτό από κάθε ομάδα, μέσω κινητού τηλεφώνου και κλείστηκε το ραντεβού.

Οι τρεις από τις πέντε συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν διαδικτυακά, εξαιτίας της πανδημίας του Κορωναιού, και οι υπόλοιπες δύο δια ζώσης.

Η μορφή του κειμένου που στάλθηκε στις ομάδες θελήσαμε να είναι άμεση, με έναν χαρακτήρα οικειότητας. Επιπλέον, τα αιτήματα στάλθηκαν μέσω της εφαρμογής ‘Facebook’, στις σελίδες των ομάδων, καθώς ήταν ο μοναδικός τρόπος επικοινωνίας μαζί τους.

Συνολικά απευθυνθήκαμε σε δέκα ομάδες, επτά από αυτές στην Αθήνα και τρεις από αυτές στην Κρήτη, εκ των οποίων ανταποκρίθηκαν οι πέντε.

Οι συνεντευξιαζόμενοι ήταν παραπάνω από τον αριθμό των συνεντεύξεων, συγκεκριμένα ήταν οκτώ άτομα, καθώς σε μία συνέντευξη συμμετείχαν δύο εκπρόσωποι της ομάδας. Η διαδικασία που ακολουθήθηκε ήταν μία από εμάς να κάνει τις ερωτήσεις και μία να καταγράφει τις απαντήσεις που έδωσαν οι συνεντευξιαζόμενοι. Όπως είπαμε και παραπάνω το κλίμα ήταν οικείο και η ημι-δομημένη συνέντευξη έδωσε το χώρο σε νέες ερωτήσεις και σε περαιτέρω ανάλυση. Οι συνεντεύξεις είχαν διάρκεια περίπου μίας ώρας η κάθε μία.

4.5. Ανάλυση Έρευνας

Η ανάλυση της έρευνάς μας πραγματοποιήθηκε με την ανάλυση περιεχομένου, ώστε να επεξεργαστούμε, να κατηγοριοποιήσουμε και να αναλύσουμε τα αποτελέσματα των συνεντεύξεών μας. Τα στάδια ανάλυσης περιεχομένου που χρησιμοποιήσαμε, σύμφωνα με τον Berelson (1952), ήταν τα ακόλουθα:

1. **Καθορισμός μίας μονάδας.** Για να καθορίσουμε τις πληροφορίες που αναζητήσαμε στην έρευνά μας, είχαμε βάλει κάποιους συγκεκριμένους άξονες που θα χρησιμοποιούσαμε στις συνεντεύξεις μας, τους οποίους μετά θα αναλύαμε για κάθε ομάδα ξεχωριστά.
2. **Διαμόρφωση κατηγοριών.** Σε αυτό το στάδιο κατηγοριοποιήσαμε τους άξονες και τοποθετήσαμε σε αυτούς τις απαντήσεις των συνεντεύξεων για κάθε ομάδα.
3. **Σύγκριση.** Στη συνέχεια κάναμε σύγκριση μεταξύ των ομάδων που ερευνήσαμε, με βάση τις πληροφορίες που μας έδωσαν για κάθε άξονα.
4. **Ερμηνεία.** Στο στάδιο αυτό βγάλαμε τα συμπεράσματα που προέκυψαν από την έρευνά μας.
5. **Επαλήθευση.** Τέλος σε αυτό το στάδιο συγκρίναμε τα συμπεράσματά μας με το θεωρητικό μας πλαίσιο.

4.6. Η επαφή μας με τις ομάδες - Δυσκολίες και αντιμετώπιση αυτών

Αρχικά ήταν αρκετά δύσκολο να επικοινωνήσουμε με κάποιες από τις ομάδες, από τις οποίες είχαμε σκεφτεί να πάρουμε τις συνεντεύξεις. Οι εξελίξεις στα

κοινωνικοπολιτικά δεν βοήθησαν πολύ, καθώς τα τελευταία χρόνια παρατηρείται ότι οι καταλήψεις στέγης προσφύγων εκκενώνονται από την αστυνομία με εντολή των εκάστοτε κυβερνήσεων. Για να επιλύσουμε τη συγκεκριμένη δυσκολία στραφήκαμε σε ομάδες, οι οποίες δεν έχουν συσταθεί αμιγώς για την στήριξη των προσφύγων και των μεταναστών, αλλά στα πλαίσια των δράσεών τους συγκαταλέγεται και αυτό. Δηλαδή στραφήκαμε σε ομάδες, οι οποίες ασχολούνται με την κοινότητά τους, στην οποία όμως κατοικούν πολλοί μετανάστες και σε ομάδες που ασχολούνται με επισφαλείς ομάδες γενικότερα, και άστεγους, που και πάλι σε αυτή τη περίπτωση βρίσκονται ανάμεσά τους και πολλοί πρόσφυγες - μετανάστες. Στραφήκαμε, επίσης, σε γνωστούς και φίλους που ασχολούνται ή είναι μέλη στις ομάδες που θέλαμε να διερευνήσουμε. Επιπλέον, χρησιμοποιήσαμε τη μέθοδο της χιονοστιβάδας, αντλώντας πληροφορίες από τις ομάδες που πήραμε τις συνεντεύξεις για άλλες ομάδες

Μία άλλη δυσκολία στην εκπόνηση της έρευνάς μας αποτέλεσε η εξάπλωση της πανδημίας του κορονοϊού, η οποία είχε ως αποτέλεσμα να μην καταφέρουμε να πάρουμε όλες τις συνεντεύξεις δια ζώσης και να χρειαστούν κάποιες τηλεδιασκέψεις. Το γεγονός αυτό, αν και στην αρχή μας προκάλεσε άγχος εξαιτίας της ποιοτικής έρευνας και του νατουραλιστικού της χαρακτήρα, δεν αποτέλεσε τελικά ιδιαίτερο πρόβλημα.

Πέρα από τις δυσκολίες αυτές που προέκυψαν, η εμπειρία μας με τις ομάδες ήταν ιδιαίτερα καλή. Όλες οι ομάδες δημιούργησαν ένα πολύ οικείο κλίμα, το οποίο βοήθησε πολύ στη λήψη των συνεντεύξεων.

4.7. Περιορισμοί Έρευνας

Τα ευρήματα της έρευνάς μας δεν μπορούν να γενικευτούν από τη στιγμή που η έρευνά μας απευθύνεται σε ένα πολύ μικρό δείγμα και επίσης περιορίζεται σε ομάδες της Κρήτης και της Αθήνας και σε ομάδες, οι οποίες δεν υποστηρίζουν αμιγώς πρόσφυγες και μετανάστες. Θεωρούμε παρόλα αυτά ότι ο τρόπος με τον οποίο λειτουργούν οι ομάδες σε γενικές γραμμές, μπορεί να θεωρηθεί καθολικά κοινός. Αυτό προκύπτει από τη μελέτη της βιβλιογραφίας, από τη συναναστροφή μας με άτομα αυτοοργανωμένων ομάδων και από την εμπλοκή μας σε τέτοιου είδους ομάδες.

Ένας άλλος περιορισμός μπορεί να θεωρηθεί η επιλογή μας για τα συγκεκριμένα ερευνητικά ερωτήματα και τους στόχους της πτυχιακής εργασίας, σε μία περίοδο όπου τα προβλήματα σχετικά με την προσφυγιά και τη μετανάστευση είναι αναρίθμητα. Τέλος, φιλοδοξούμε η έρευνά μας να αποτελέσει πηγή μεγαλύτερης έρευνας.

Ηθικά Διλήμματα

Στην παρούσα έρευνα τηρήθηκαν οι κανόνες δεοντολογίας στην λήψη των συνεντεύξεων από τις ομάδες πρωτοβουλίας, μεταξύ των οποίων είναι οι παρακάτω:

- Αντικειμενικότητα του ερευνητή. Σύμφωνα με τον Τσιώλη (χ.χ: 5) «Η αντικειμενικότητα του ερευνητή αποτελεί συστατικό της έρευνας. Ο αναστοχασμός του ερευνητή σχετικά με τις δράσεις του και τις παρατηρήσεις στο πεδίο, οι εντυπώσεις του, επιδράσεις, αισθήματα καταγράφονται στο ημερολόγιο της έρευνας και χρησιμοποιούνται στην ερμηνεία».
- Συναίνεση συμμετεχόντων στην έρευνα- Εμπιστευτικότητα. Ενημερώσαμε με κάθε δυνατή λεπτομέρεια τους συμμετέχοντες για το σκοπό και τους στόχους της έρευνάς μας και τη μελλοντική της χρήση και διασφαλίσαμε τη συναίνεσή τους.
- Ανωνυμία. Εξασφαλίσαμε στους συμμετέχοντες στην έρευνα ότι θα διασφαλιστούν τα προσωπικά τους δεδομένα, δηλαδή η ανωνυμία. Επιπλέον οι συνεντευξιαζόμενοι γνώριζαν εκ των προτέρων ότι μπορούσαν να αποχωρήσουν από την συνέντευξη, όποτε το επιθυμούσαν.

Χρονοδιάγραμμα

Χρονοδιάγραμμα (Gant)

	Μάρτιος 2019	Απρίλης 2019 – Σεπτέμβρης 2020	Οκτώβρης 2020	Ιανουάριος 2021	Φεβρουάριος-Μάιος 2021	Ιούνιος 2021
Κατάθεση πρωτοκόλλου Πτυχιακής						
Μελέτη Βιβλιογραφίας						
Συνεντεύξεις						
Διορθώσεις						
Καταγραφή Συμπερασμάτων						
Παρουσίαση Εργασίας						

Κεφάλαιο 5ο: Ανάλυση δεδομένων

5.1. Ανάλυση Συνεντεύξεων:

5.1.1. Σκοπός ομάδων, στόχοι και φιλοσοφία:

Παρακάτω θα παρατεθούν οι απαντήσεις των ομάδων στην ερώτηση «ποιος ο σκοπός, οι στόχοι και η φιλοσοφία σας;».

Μία ομάδα δημιουργήθηκε με σκοπό να αποτελέσει ένα εγχείρημα, το οποίο θα μπορούσε να προσφέρει βοήθεια σε ανθρώπους που ζουν στο δρόμο, ανεξαρτήτως εθνικότητας. Μία άλλη ομάδα συστάθηκε με σκοπό να προσφέρει «ποιοτικό φαγητό» με γνώση επαγγελματιών μαγείρων στους πρόσφυγες που στεγάζονταν σε κατάληψη, στην οποία δραστηριοποιούταν η ομάδα αλλά και σε όποιον άλλον το είχε ανάγκη. Δύο εκ των ομάδων συστάθηκαν με στόχο να αποτελέσουν στέκι γειτονιάς και να αναπτύξουν αλληλέγγυες σχέσεις με την γειτονιά στις οποίες δραστηριοποιούνται. Δεν κάνουν «φιλανθρωπίες» και δεν προσπαθούν να καλύψουν τα κενά του κράτους. Αντίθετα, Προσπαθούν να διαμορφώσουν συντροφικές σχέσεις με τη γειτονιά, να κάνουν συμβολικές πράξεις (π.χ. ανταλλακτικά παζάρια, συλλογικές κουζίνες) και να διεκδικήσουν αυτά που το κράτος οφείλει να προσφέρει. Μία ομάδα ξεκίνησε με το μότο “Να γίνουμε η φωνή αυτών που δεν έχουν”. Χαρακτηριστικά είπαν «συσταθήκαμε προκειμένου να έρθουμε σε επαφή με πρόσφυγες και μετανάστες της πόλης μας, να μελετήσουμε τις ανάγκες τους, να τους στηρίξουμε έμπρακτα (τρόφιμα, βοήθεια στην διαδικασία για άσυλο κλπ.) και να ευαισθητοποιήσουμε-ενημερώσουμε την κοινότητα» (ομάδα 5).

Όλες οι ομάδες λειτουργούν με την φιλοσοφία της αυτο-οργάνωσης (βλ. Κεφάλαιο 2), είναι κατά της φιλανθρωπίας και δρουν με γνώμονα την αλληλεγγύη.

5.1.2. Αλλαγές από τη δημιουργία της ομάδας έως σήμερα:

Οι αλλαγές που αναφέρονται από δύο ομάδες είναι το γεγονός της συμμετοχής μεγαλύτερων σε ηλικία ανθρώπων παλαιότερα, ο οποίος σήμερα έχει αντικατασταθεί από νεότερο κόσμο. Τρεις από τις ομάδες έχουν αλλάξει χώρο δραστηριοποίησης, κάθε μια από αυτές για διαφορετικό λόγο. Πιο συγκεκριμένα, μία ομάδα ξεκίνησε ως

φοιτητική ομάδα, στη συνέχεια όμως απέκτησε νομικό πρόσωπο, γεγονός που θα της εξασφάλιζε πιο ασφαλείς συνδιαλλαγές τόσο με τις εταιρίες όσο και με τις αρχές. Μία άλλη ομάδα, μετά από δύο χρόνια λειτουργίας, δημιούργησε καταστατικό, προκειμένου να έχουν ισχύ οι δράσεις της και να έχει τη δυνατότητα, μέσω δικηγόρου, να υπερασπίζεται πρόσφυγες κρατούμενους. Μία άλλη ομάδα συστεγάστηκε στο χώρο άλλης αυτο-οργανωμένης ομάδας, εξαιτίας της έλλειψης οικονομικών πόρων.

5.1.3. Δομή Ομάδων:

Οι περισσότερες ομάδες αναφέρουν ότι δεν υπάρχει σταθερός αριθμός ατόμων που δραστηριοποιούνται σε αυτές. Δύο από τις ομάδες ανέφεραν ότι ο σταθερός αριθμός των ατόμων που συμμετέχουν είναι περίπου 30 άτομα σε κάθε μία από αυτές. Όλες αναφέρουν πως στις δράσεις που διοργανώνουν συμμετέχουν περισσότερα άτομα από ότι στις συνελεύσεις των ομάδων. Χαρακτηριστικά, ο εκπρόσωπος μίας ομάδας είπε «Ο κόσμος δεν έχει χρόνο για τη διαδικασία των συνελεύσεων, αλλά στηρίζει τις δράσεις που πραγματοποιούνται κάθε τόσο από την ομάδα μας». Μία ομάδα αναφέρει τις υποομάδες που την συντελούν, οι οποίες είναι οι εξής: α) ομάδες δρόμου, β) projects, γ) συντονιστικό, δ) έρευνα και ε) τεχνικών αναγκών. Επίσης μία άλλη ομάδα αναφέρει ότι στο χώρο που δραστηριοποιείται συμμετέχουν πολλές ομάδες, μεταξύ των οποίων θεατρικές, μουσικές, εκμάθησης ξένων γλωσσών, αντιφασιστικές, αθλητικές (αυτοοργανωμένες ομάδες) κλπ.

5.1.4. Χρηματοδότηση:

Η κύρια πηγή χρηματοδότησης των ομάδων είναι οι εκδηλώσεις, οι οποίες μπορεί να περιλαμβάνουν: 'bar' οικονομικής ενίσχυσης, Festivals, συλλογικές κουζίνες που συνοδεύονται από γλέντια με μουσική. Όπως αναφέρουν δύο ομάδες, στα φεστιβάλ που διοργανώνουν πουλάνε μπίρες, σουβλάκια, φαλάφελ και γενικά φαγητά από τις χώρες προέλευσης των προσφύγων προκειμένου να βγάλουν τα έξοδα των χώρων, όπου στεγάζονται. Επιπλέον, στις περισσότερες περιπτώσεις, στις δράσεις που διοργανώνουν οι ομάδες υπάρχει ένα κουτί οικονομικής ενίσχυσης, στο οποίο όποιος θέλει μπορεί να καταθέσει κάποιο χρηματικό ποσό. Μία ομάδα αναφέρει ότι δέχεται

δωρεές ατόμων ανεξάρτητες, αλλά και εταιριών υπό όρους. Χαρακτηριστικά αναφέρει ότι «ποτέ δεν λαμβάνουμε άκριτα τα χρήματα. Αν κάποια εταιρία προσδοκεί στη διαφήμιση μέσω της δωρεάς της, η ομάδα δεν την αποδέχεται» (ομάδα 1).

5.1.5. Τρόπος λήψης αποφάσεων:

Οι περισσότερες ομάδες αποφασίζουν για τα θέματα που τις αφορούν στην εβδομαδιαία ή μηνιαία συνέλευσή τους. Οι ομάδες που διαθέτουν υποομάδες, οι οποίες έχουν συγκεκριμένες αρμοδιότητες κάνουν συνελεύσεις σε υποομάδες και μία μηνιαία συνέλευση που παρευρίσκονται όλοι μαζί . Εξαιρέση αποτελεί μία μόνο ομάδα, η οποία κάνει συνελεύσεις μόνο όταν αυτό είναι απαραίτητο (π.χ. όταν προκύψει κάτι έκτακτο ή όταν το ζητήσει κάποιο μέλος προκειμένου να προτείνει μία δράση, να εκφράσει μία ιδέα, όταν έχει κάποιο προβληματισμό κλπ.). Οι συνελεύσεις των ομάδων είναι ‘ανοιχτές’, δηλαδή μπορεί να συμμετέχει σε αυτές οποιοσδήποτε ενδιαφέρεται. Ο τρόπος με τον οποίο λαμβάνουν τις αποφάσεις στη συνέλευση είναι μέσω της συναίνεσης, δηλαδή τα μέλη της ομάδας συζητούν τα θέματα που τους απασχολούν, κάνουν τοποθετήσεις πάνω σε αυτά και στο τέλος αποφασίζουν συναινετικά, και όχι με ψηφοφορία. Η δομή της συνέλευσης είναι οριζόντια, γεγονός που σημαίνει, όπως έχουμε αναφέρει και στο 2^ο κεφάλαιο, ότι όλοι είναι ίσοι και έτσι λαμβάνονται και οι απόψεις τους. Δεν υπάρχουν Διοικητικά Συμβούλια, αρχηγοί κλπ.

5.1.6. Τρόποι δράσεων ομάδων: Αποτελεσματικότητα;

Μία εκ των ομάδων δραστηριοποιείται κυρίως στον δρόμο, όπου προσεγγίζει ανθρώπους άστεγους, σεξ-εργάτες, ανήλικα ασυνόδευτα παιδιά και γενικά ανθρώπους που βρίσκονται σε επισφαλή θέση. Χαρακτηριστικά, η εκπρόσωπός της αναφέρει «κάνουμε street work, προσεγγίζουμε δηλαδή ανθρώπους που βιώνουν κοινωνικό αποκλεισμό, παρατηρούμε και χτίζουμε σχέσεις εμπιστοσύνης με αυτούς» (ομάδα 2). Μέσα από ενέργειες και προγράμματα φιλοξενίας δίνουν τη δυνατότητα σε ανθρώπους που ζουν σε κατάσταση δρόμου να αποκτήσουν ξανά το δικαίωμα στην ιδιωτικότητα. Με τη βοήθεια της συμβουλευτικής, την ανάπτυξη δεξιοτήτων και την κοινωνικοποίηση επιδιώκει για κάθε τέτοιο άνθρωπο, όπως αναφέρει «τη

δυνατότητα ανεξαρτητοποίησης και αυτονομίας» (ομάδα 2). Παρόλο ασκούν συμβουλευτική, η ομάδα δεν αποτελείται από επαγγελματίες. Η λέξη 'συμβουλευτική' χρησιμοποιήθηκε από την ομάδα, καθώς μία από τις δράσεις της είναι η διανομή φυλλαδίων και η βοήθεια στο να κατευθύνουν με υποστηρικτικό π.χ. εξαρτημένα άτομα σε ένα κέντρο απεξάρτησης.

Μία άλλη ομάδα μαγειρεύει αρχικά για πρόσφυγες, οι οποίοι στεγάζονταν σε μία κατάληψη, η οποία όμως εκκενώθηκε από την αστυνομία το 2018. Στη παρούσα φάση μαγειρεύει για πρόσφυγες, μετανάστες και ανθρώπους που το έχουν ανάγκη σε διάφορες περιοχές της Αθήνας σε συνεργασία με διάφορα Στέκια και καταλήψεις. Το φαγητό που μαγειρεύουν το διανέμουν και σε άλλες περιοχές, όπου παρατηρείται ανάγκη.

Μία εκ των ομάδων διανέμει τρόφιμα και πράγματα πρώτης ανάγκης σε ανθρώπους που τα χρειάζονται, κυρίως τρόφιμα. Τα τρόφιμα αυτά τα συγκεντρώνουν από κόσμο που τα πηγαίνει ο ίδιος στην ομάδα και από μία δράση που γίνεται μία φορά την εβδομάδα, στην οποία πηγαίνουν σε ένα super market, ενημερώνουν το κόσμο για το σκοπό της ομάδας και ο κόσμος με τη σειρά του, εάν επιθυμεί, προσφέρει τρόφιμα στην ομάδα για να τα διανέμει. Επιπλέον, το Σαββατοκύριακο διανέμει έτοιμο φαγητό, μαγειρεμένο από άλλες ομάδες σε ανθρώπους που το έχουν ανάγκη. Τρεις από τις ομάδες διοργανώνουν χαριστικά παζάρια, μαθήματα ξένων γλωσσών, προβολές ταινιών, καφεενία, γλέντια κλπ. Μία από αυτές διοργανώνει κάθε Κυριακή συλλογική κουζίνα, στην οποία μαγειρεύουν μαζί οι μετανάστες και ο ντόπιος πληθυσμός. Για αυτούς η δράση αυτή έχει μεγάλη επιτυχία, καθώς έχουν καταφέρει η δράση αυτή να μην αποτελεί ένα συσσίτιο, αλλά ένα μέσο κοινωνικοποίησης και ώθησης για τους μετανάστες. Δεν τους προσφέρεται απλά ένα γεύμα, «οι μετανάστες μπαίνουν στην διαδικασία να μαγειρέψουν, να συνομιλήσουν κλπ», όπως χαρακτηριστικά αναφέρουν (ομάδα 4). Τη σημαντικότερη δράση για μία ομάδα αποτελεί ένα αντιρατσιστικό φεστιβάλ που διοργανώνει ετησίως, συνήθως διήμερο, με διάφορα δρώμενα όπως: μουσικές συναυλίες, πολιτικές συζητήσεις, προβολές ντοκιμαντέρ, ταινιών κλπ. Το φεστιβάλ αυτό σύμφωνα με την ομάδα, είναι αυτό που την έκανε γνωστή και ώθησε πολύ κόσμο να ασχοληθεί με το αντιρατσιστικό κίνημα. Επιπλέον πραγματοποιούν διάφορες εκδηλώσεις στο χώρο τους. Οι 3 ομάδες συμμετέχουν σε πορείες, πολιτικές και πολιτιστικές διαμαρτυρίες και εκδηλώσεις. Οι πορείες και οι διαμαρτυρίες συνήθως έχουν διεκδικητικό χαρακτήρα. Ένα

παράδειγμα είναι οι διαμαρτυρίες για το «άνοιγμα» των συνόρων και άλλες διεκδικήσεις σχετικά με το προσφυγικό ζήτημα. Άλλες πάλι έχουν αλληλέγγυο χαρακτήρα. Παράδειγμα αποτελεί η κινητοποίηση ομάδας, η οποία συνέταξε κείμενο αλληλεγγύης λόγω της εκκένωσης μίας πολιτικής κατάληψης στην περιοχή της και η συμμετοχή της σε πορεία για τον ίδιο λόγο.

Μία άλλη ομάδα έρχεται σε επαφή με πρόσφυγες και μετανάστες της περιοχής, όπου δραστηριοποιείται για εκτίμηση των αναγκών τους. Πιο συγκεκριμένα τα μέλη της ομάδας προσπαθούν να έρθουν σε επαφή με πρόσφυγες και μετανάστες, οι οποίοι τους ενημερώνουν για τις ανάγκες τους. Κάποιες από αυτές είναι υλικές (π.χ. τρόφιμα, ρούχα, κουβέρτες) και κάποιες άλλες κοινωνικοποίησης ή εύρεσης εργασίας (π.χ. εκμάθηση ελληνικών –αγγλικών). Σε αυτή τη περίπτωση η ομάδα προσπαθεί να βοηθήσει με τα μέσα που διαθέτει ή να απευθυνθεί σε άλλες ομάδες, προκειμένου να καλυφθούν οι ανάγκες των προσφύγων και των μεταναστών. Επιπλέον, προσπαθεί να τους κατευθύνει στις υπηρεσίες που είναι υπεύθυνες π.χ. για το άσυλο. Παλαιότερα υπήρχε στέκι που στεγαζόταν, στο οποίο γίνονταν μαθήματα αραβικών και ελληνικών. Στην ομάδα υπάρχει δικηγόρος, ο οποίος παρέχει δωρεάν συμβουλές σε πρόσφυγες και μετανάστες.

Οι ομάδες ενδιαφέρονται να αξιοποιούν ενεργά τον δημόσιο χώρο, όπως αναφέρουν. Όλες οι ομάδες μας είπαν ότι έχουν επιτύχει σε αρκετά μεγάλο βαθμό τους στόχους τους, να είναι δηλαδή εδραιωμένες στις γειτονιές όπου δραστηριοποιούνται, να τις γνωρίζει ο κόσμος, να τις εκτιμάει και να βοηθάει έμπρακτα. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να είναι επιτυχημένες οι δράσεις τους και να πετυχαίνουν μία σχέση αλληλεγγύης τόσο με τους υποστηριζόμενους όσο και με τους αλληλέγγυους.

5.1.7. Δυσκολίες των ομάδων: Πώς αντιμετωπίζονται;

Οι περισσότερες ομάδες αναφέρουν ως δυσκολία την οικονομική επιβίωση, ειδικότερα τα τελευταία χρόνια εξαιτίας της οικονομικής κρίσης. Επιπλέον, αναφέρουν ότι δεν υπάρχει μεγάλη διάθεση για συμμετοχή από το κόσμο στη διαδικασία των συνελεύσεων. Κάποιες από τις ομάδες που βρίσκονται στην Αθήνα τονίζουν τη δυσκολία στη λήψη αποφάσεων, η οποία προκύπτει από τις διαφορετικές ιδεολογίες των ατόμων που τις απαρτίζουν, τα οποία ανήκουν σε διάφορους και διαφορετικούς μεταξύ τους πολιτικούς χώρους. Συχνή δυσκολία για κάποιες από τις

ομάδες αποτέλεσε ο χώρος δραστηριοποίησης. Η δυσκολία αυτή, για όλες τις ομάδες αντιμετωπίστηκε με τη μετακόμισή τους σε άλλους χώρους, είτε δημιουργώντας νέους χώρους για να στεγαστούν είτε συστεγάστηκαν με άλλες αυτο-οργανωμένες ομάδες ή βοηθήθηκαν από αυτές (π.χ. παραχώρηση του χώρου για συνελεύσεις). Χαρακτηριστικά μία ομάδα αναφέρει ότι έχει δανειστεί μία αποθήκη σε έναν αυτο-οργανωμένο χώρο, προκειμένου να αποθηκεύει τα πράγματά της (είδη μαγειρικής, τρόφιμα κλπ).

Για μία από τις ομάδες δεν έχει υπάρξει κάποια σημαντική δυσκολία που να επιθυμεί να τονίσει. Αντίθετα, μία άλλη ομάδα τονίζει τη δυσκολία της στην προσέγγιση προσφύγων και μεταναστών στη πόλη της. Αυτό συμβαίνει εξαιτίας του ότι οι πρόσφυγες και οι μετανάστες δεν αποτελούν σταθερό αριθμό, αντίθετα ανανεώνονται διαρκώς. Η ομάδα προσπάθησε να δημιουργήσει μία συνέλευση μεταναστών, στην οποία οι μετανάστες θα μετέφεραν τα προβλήματα και τις ανάγκες τους, η οποία όμως απέτυχε. Προσπάθησαν με μεταφραστές, με ακουστικά που μετέφραζαν απευθείας, αλλά ήταν μία διαδικασία χρονοβόρα και κουραστική για όλους. Τέλος, αναφέρει ότι μεγάλο πρόβλημα έχει αποτελέσει η τουριστικοποίηση της περιοχής όπου βρίσκεται, με αποτέλεσμα να υπάρχουν πολλά ξενοδοχεία τα οποία ενοχλούνται από την φασαρία των εκδηλώσεων που πραγματοποιούνται στον χώρο της ομάδας. Παρόλα αυτά δεν έχουν αντιμετωπίσει πρόβλημα με τις αρχές διότι, όπως αναφέρουν, έχουν διεκδικήσει την ύπαρξή τους και το σεβασμό του κόσμου της περιοχής. Αυτό τους καθιστά περισσότερο ασφαλείς απέναντι στις αστυνομικές αρχές.

5.2. Ιδιότητες Ομάδας Στόχου

5.2.1. Μέλη της κοινότητας που αφορά η ομάδα: προφίλ των εξυπηρετούμενων από τις ομάδες

Σε αυτό το σημείο θεωρούμε σκόπιμο να αναφέρουμε ξανά ότι υπήρξε δυσκολία στο να αντλήσουμε πληροφορίες από πρωτοβουλιακές ομάδες που ασχολούνται αμιγώς με πρόσφυγες και μετανάστες, με αποτέλεσμα να έχουμε εντάξει στην έρευνά μας και ομάδες, οι οποίες δεν συστάθηκαν για αυτό το σκοπό, αλλά στηρίζουν και πρόσφυγες-μετανάστες εξαιτίας του ότι δεν κάνουν διακρίσεις ως προς την στήριξη που προσφέρουν. Έτσι: Μία εκ των ομάδων απευθύνεται σε

ανθρώπους που βρίσκονται στο δρόμο, σε επισφαλή κατάσταση, ανεξάρτητα από το φύλο, την εθνικότητα, τον σεξουαλικό προσανατολισμό κλπ. Συνήθως εξυπηρετεί άνεργους, σεξ-εργάτες, χρήστες ναρκωτικών ουσιών, μετανάστες, ασυνόδευτα ανήλικα παιδιά και παιδιά που εκτίθενται σε «πιάτσες» για σεξ, όπως αναφέρουν.

Τρεις από τις ομάδες εξυπηρετούν κυρίως πρόσφυγες και μετανάστες. Σε μία από αυτές οι πρόσφυγες που εξυπηρετούνται κατάγονται κυρίως από την Αλγερία, τη Τυνησία, το Μαρόκο, τη Συρία και το Αφγανιστάν, ενώ παλαιότερα εξυπηρετούνταν και Αλβανοί, οι οποίοι πλέον έχουν δημιουργήσει δικούς τους συλλόγους. Δύο από αυτές τις ομάδες εξυπηρετούν και άστεγους ανθρώπους και εν συνεχεία ανθρώπους που χρειάζονται φαγητό. Μία από αυτές αναφέρει ότι διατηρεί μία λίστα με εγγεγραμμένα μέλη, προκειμένου να γνωρίζουν τα άτομα και να υπάρχει μία πιο οικεία και συντροφική σχέση, δηλαδή να μην πηγαίνουν τα άτομα μόνο για το φαγητό και να έπειτα να αποχωρούν, να γνωστοποιούν τις ανάγκες τους στην ομάδα κλπ. Η λίστα αυτή πλέον έχει σταματήσει εξαιτίας της ραγδαίας αύξησης των ατόμων που ζητούν βοήθεια μετά την εκδήλωση της πανδημίας του κορονοϊού. Χαρακτηριστικά αναφέρουν «στη διάρκεια της καραντίνας, μοιράζαμε ημερησίως 100 μερίδες φαγητό. Μέσα σε δύο ώρες δίναμε 70-80 σακούλες με τρόφιμα» (ομάδα 3).

Τέλος, μία ομάδα χαρακτηριστικά αναφέρει «ασχολούμαστε κυρίως με τους πρόσφυγες και τους μετανάστες που δεν διαθέτουν τα επίσημα έγγραφα για την παραμονή τους στη χώρα. Ο λόγος είναι ότι οι υπόλοιποι βοηθιούνται από το Δήμο της περιοχής» (ομάδα 5).

Καμία από τις ομάδες δεν μπορεί να δώσει έναν ακριβή αριθμό για τα μέλη που εξυπηρετούνται από αυτές, καθώς όλες είναι «ανοιχτές ομάδες» και ο κόσμος ανανεώνεται διαρκώς. Μία ομάδα αναφέρει ότι κατά προσέγγιση έχουν εξυπηρετηθεί πάνω από 200 άτομα συνολικά από την αρχή της λειτουργίας της, ενώ η ομάδα με τη λίστα εγγεγραμμένων αναφέρει ότι εξυπηρετούνταν λιγότερα άτομα από αυτά που εξυπηρετούνται μετά το ξέσπασμα της πανδημίας.

5.2.2. Συχνότερες ηλικίες μελών ομάδων:

Οι περισσότερες ομάδες αναφέρουν ότι οι συχνότερες ηλικίες είναι μεταξύ 20-35 ετών. Πολλές από αυτές αναφέρουν ότι παλαιότερα τέτοιου είδους ομάδες πλαισιώνονταν από μεγαλύτερο ηλικιακά κόσμο, ενώ σήμερα συμβαίνει το αντίστροφο. Εξάιρεση αποτελεί μία ομάδα, η οποία αναφέρει ότι υπάρχουν πολλά άτομα μεγαλύτερα των 40-45 ετών. Στις ομάδες που δραστηριοποιούνται στην Κρήτη, τα άτομα που τις πλαισιώνουν είναι κυρίως άτομα με καταγωγή από τη Κρήτη και φοιτητές που σπουδάζουν στο νησί. Στις δύο από τις ομάδες της Αθήνας, τα άτομα που συμμετέχουν σε αυτές είναι κυρίως φοιτητές και νέοι εργαζόμενοι.

5.2.3. Κριτήρια επιλογής μελών που θα συμμετέχουν στην ομάδα:

Όλες οι ομάδες αποτελούν «ανοιχτές ομάδες» με αποτέλεσμα να μην υπάρχουν κριτήρια συμμετοχής σε αυτές. Όλες όμως συμφωνούν ότι τα μέλη τους πρέπει να πληρούν τα τρία βασικά κριτήρια τα οποία είναι γνωστά και ως «3 A», δηλαδή: «Αντιρατσισμός», «Αντισεξισμός», «Αντιφασισμός». Σε μία ομάδα τα μέλη που επιθυμούν να συμμετέχουν σε αυτή πρέπει να σέβονται τον συνάνθρωπο και τις αρχές της ομάδας. Η διαδικασία που ακολουθεί ένα νέο μέλος κάποιας ομάδας, προκειμένου να γίνει μέλος της, είναι η συμμετοχή του για δύο μήνες στη συνέλευσή της. Επιπλέον πρέπει να διαβάσει τους εσωτερικούς κανονισμούς και την δεοντολογία της ομάδας, όπως αυτή έχει προκύψει από την συνέλευση αυτής, και έπειτα υπογράφει μία δήλωση μέλους, η οποία σύμφωνα με την ομάδα αποτελεί μία τυπική διαδικασία.

5.2.4. Δεσμοί με άλλους φορείς και ανάγκες που καλύπτονται με τη συνεργασία:

Όλες οι ομάδες συνεργάζονται ή έχουν συνεργαστεί με άλλους φορείς. Οι ομάδες που βρίσκονται στην Αθήνα έχουν κάνει από κοινού δράσεις. Γενικά, αναφέρουν ότι δημιουργούν δράσεις με συνελεύσεις γειτονιάς, αθλητικές αυτοοργανωμένες ομάδες, πολιτικές καταλήψεις, Στέκια Μεταναστών, Λαϊκές συνελεύσεις κλπ. Μέσα από τη συνεργασία τους ανταλλάσσουν πληροφορίες, αλληλοσυμπληρώνονται, δημιουργούν

κοινές δράσεις-παρεμβάσεις και διεκδικήσεις (παράδειγμα αποτελεί μία παρέμβαση στο Δημοτικό Συμβούλιο που πραγματοποιήθηκε το καλοκαίρι του 2020 με συντονισμό άνω των 10 ομάδων του κέντρου της Αθήνας με αιτήματα την ενίσχυση των δομών πρόνοιας και την διεκδίκηση κοινωνικών παντοπωλείων, ιατρείων και φαρμακείων σε όλες τις γειτονιές της Αθήνας). Επίσης, γίνονται συνεργασίες και με ανεξάρτητους πολίτες-που προσφέρουν δωρεάν τις υπηρεσίες τους, όπως ψυχολόγους και ψυχιάτρους για ψυχολογική υποστήριξη ατόμων, δράση της ομάδας 1 σε πρόσφυγες στο λιμάνι του Πειραιά.

Μία από τις ομάδες αναφέρει ότι είναι κάθετη στη συνεργασία με τον Δήμο, τη Περιφέρεια, την Εκκλησία και τα επίσημα προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης με εξαίρεση τα θέματα που αφορούν στη γλώσσα, όπου και έρχεται σε επαφή με Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ), που διαθέτουν διερμηνείς.

5.2.5. Επιρροή των ομάδων στον Δήμο:

Οι συμμετέχοντες στην έρευνα είπαν ότι οι ομάδες της Αθήνας ασκούν επιρροή στο Δήμο και δεν έχουν συμβάλει, τουλάχιστον με άμεσο τρόπο, στην αποτροπή κάποιας δυσάρεστης κατάστασης. Όσον αφορά τις ομάδες της Κρήτης, αυτές έχουν επηρεάσει αποφάσεις του Δήμου ασκώντας πιέσεις σε Περιφερειακά Συμβούλια, με διεκδικήσεις, με επιστολή τους στον ‘Συνήγορο του Πολίτη’ κλπ. Χαρακτηριστικά μία ομάδα αναφέρει δύο δράσεις που πραγματοποίησε το 2017: Η πρώτη ήταν η άσκηση πίεσης στο Δήμο της περιοχής της, προκειμένου να μην παραχωρήσει δημόσιο γυμναστηριακό χώρο σε γνωστό ακροδεξιό άτομο, διαδικασία που βρισκόταν προ των πυλών. Στο Διοικητικό Συμβούλιο το 2017 ο Δήμος ακύρωσε την συμφωνία αυτή. Όσον αφορά στη δεύτερη δράση, η ομάδα έστειλε επιστολή στον ‘Συνήγορο του Πολίτη’ προκειμένου να διασφαλίσει τα δικαιώματα των μεταναστών που είχαν βρεθεί εκείνη τη στιγμή στη Κρήτη από ‘καραβιές’ και κρατούνταν στο λιμάνι της περιοχής από το Λιμενικό Σώμα σε άσχημες συνθήκες.

5.2.6. Σχέση με την Κοινότητα:

Σε γενικές γραμμές θα μπορούσαμε να πούμε ότι, σύμφωνα με όσα μας είπαν, οι ομάδες διατηρούν καλές σχέσεις με τις κοινότητες στις οποίες υπάρχουν και δραστηριοποιούνται. Ο ντόπιος πληθυσμός έχει βοηθήσει και υποστηρίζει αρκετά τις ομάδες και δεν έχουν προκύψει σοβαρά και αξιοσημείωτα ζητήματα.

Παρόλα αυτά, μία από τις ομάδες ισχυρίζεται, αναφορικά με τους ανθρώπους της κοινότητάς της, ότι αυτοί είναι φιλόξενοι και προσφέρουν μόνο όταν οι πρόσφυγες και οι μετανάστες βρίσκονται μακριά. Όταν βρίσκονται κοντά τους, στην πόλη τους ξαφνικά μετατρέπονται σε μία ξενοφοβική κοινότητα. Τονίζει, επίσης, ότι είναι πολύ δύσκολο για ένα μετανάστη να ενοικιάσει σπίτι στην πόλη, καθώς ο κόσμος δεν ανταποκρίνεται στα καλέσματα της ομάδας για ενοικίαση σπιτιών.

Μία άλλη ομάδα, που δραστηριοποιείται στην Αθήνα, θέλησε σε αυτό το σημείο της συνέντευξης να αναφέρει ένα πρόβλημα που εντοπίζει στη γειτονιά της. Παρατηρεί, λοιπόν, ότι είναι μία γειτονιά σχετικά ‘φτωχή’, με πολλούς μετανάστες, έντονο το ‘λαϊκό στοιχείο’, αλλά παράλληλα είναι ‘ανοιχτή’ στη διαφορετικότητα και πολυπολιτισμική. Το τελευταίο αποτελεί, σύμφωνα με την ομάδα, στοιχείο έντονης προβολής για ενίσχυση της περιοχής, με αποτέλεσμα να χάνει τον χαρακτήρα της. Παρατηρεί, δηλαδή, ότι η περιοχή διαφημίζεται για τον πολυπολιτισμικό της χαρακτήρα, τα εστιατόρια και τα μαγαζιά που έχουν φτιάξει μετανάστες με γεύσεις από τον τόπο τους, με αποτέλεσμα να μαζεύεται κόσμος και να ενισχύεται η περιοχή. Πιο συγκεκριμένα, το αποτέλεσμα είναι να ανεβαίνουν οι τιμές των ενοικίων και το κόστος ζωής, και έτσι οι μετανάστες και τα κατώτερα οικονομικά στρώματα περιθωριοποιούνται, καθώς δεν μπορούν να ανταπεξέλθουν στις ανάγκες των ενοικίων κλπ.

5.2.7. Ανάγκες και προβλήματα των εξυπηρετούμενων:

Οι ομάδες της Αθήνας αναφέρουν ως προβλήματα των κατοίκων την δυσκολία που αντιμετωπίζουν ως προς την κάλυψη των βασικών αναγκών, ιδιαίτερα μετά την εξάπλωση της πανδημίας. Ο κόσμος στερείται σε έντονο βαθμό το φαγητό, τη στέγη, τη θέρμανση κλπ. Πλέον αποτελεί δυσκολία για τις ομάδες η διανομή φαγητού, καθώς ο αριθμός των ατόμων που χρήζουν βοήθειας πολλαπλασιάζεται μέρα με τη

μέρα. Επίσης, παρατηρείται από μία ομάδα της Αθήνας μεγάλη ανάγκη των προσφύγων και των μεταναστών για επικοινωνία, κατανόηση, συντροφικότητα και κουράγιο. Οι πρόσφυγες χρειάζονται καθοδήγηση και κάποιον γνώστη να τους κατατοπίσει ως προς τις διαδικασίες που χρειάζεται να ακολουθήσουν, προκειμένου να βγάλουν άσυλο και να παραμείνουν στη χώρα ή προκειμένου να εγκαταλείψουν την Ελλάδα για κάποια άλλη ευρωπαϊκή χώρα. Δυσκολεύονται πολύ με τα γραφειοκρατικά ζητήματα και αυτό οδηγεί σε ένα φαύλο κύκλο, με αποτέλεσμα να μην γνωρίζουν σε ποια υπηρεσία και με ποιο τρόπο να απευθυνθούν.

Σημαντικό πρόβλημα των εξυπηρετούμενων αποτελεί, επίσης, και η γλώσσα. Οι περισσότεροι μετανάστες και πρόσφυγες δεν μιλούν την ελληνική γλώσσα, αλλά ούτε και την αγγλική. Αυτό οδηγεί πολλές φορές σε αδιέξοδο, διότι είναι δύσκολο να εκφράσουν τα προβλήματα, τις ανάγκες τους, τις ανησυχίες τους και να λάβουν τις κατάλληλες απαντήσεις. Γίνονται από κάποιες ομάδες προσπάθειες με διερμηνείς, αλλά οι προσπάθειες αυτές είναι κουραστικές και χρονοβόρες και για τις δύο πλευρές, με αποτέλεσμα να μην έχουν το προσδοκώμενο αποτέλεσμα.

5.2.8. Παρόμοιες ομάδες στην περιοχή και σχέσεις με αυτές:

Κατά γενική ομολογία φαίνεται ότι σε κάθε μια από τις περιοχές που δραστηριοποιούνται οι ομάδες, υπάρχουν παρόμοιες ομάδες με αυτές, οι οποίες είτε είναι Μ.Κ.Ο, που έχουν συσταθεί αμιγώς για πρόσφυγες και μετανάστες, είτε είναι αυτο-οργανωμένες και πρωτοβουλιακές ομάδες που βοηθούν συμπληρωματικά ή με αποσπασματικές δράσεις πρόσφυγες και μετανάστες.

Οι ομάδες ‘φιλτράρουν’ τις συνεργασίες τους. Κάποια ομάδα, όπως αναφέραμε και παραπάνω, δεν επιθυμεί να συνεργάζεται με Μ.Κ.Ο, ενώ μία άλλη έχει απορρίψει συνεργασία για λόγους προβολής από την άλλη ομάδα. Η ομάδα που δεν επιθυμεί να συνεργάζεται με Μ.Κ.Ο αναφέρει χαρακτηριστικά ότι «το προφίλ μίας Μη Κυβερνητικής Οργάνωσης αντιβαίνει στα δομικά χαρακτηριστικά αυτής της ομάδας. Αυτό διότι δίνεται κυρίως βάση στο γεγονός ότι τα στελέχη μίας Μ.Κ.Ο εργάζονται σε αυτή στηρίζοντας τους προσφυγικούς πληθυσμούς, σε αντίθεση με τα μέλη της ομάδας, τα οποία δρουν αμνηστί στη στήριξη των προσφύγων» (ομάδα 5). Επιπλέον προτιμά τη συνεργασία με άλλες ομάδες, συλλογικότητες και συνελεύσεις πολιτών όμοιας ιδεολογίας και στάσης με την δική τους.

5.2.9. Ενέργειες από τις ομάδες για ευαισθητοποίηση και κινητοποίηση της τοπικής κοινωνίας:

Σε αυτό το σημείο αναφέρουμε συνοπτικά κάποιες από τις δράσεις που έχουν πραγματοποιήσει ή πραγματοποιούν οι ομάδες. Πιο συγκεκριμένα όλες οι ομάδες διοργανώνουν αντιρατσιστικά φεστιβάλ ή συμμετέχουν σε αυτά με ποικίλους τρόπους (μαγείρεμα φαγητού, διοργανώσεις συζητήσεων σχετικών με το ρατσισμό κ.α.). Επιπλέον, όλες οι ομάδες έχουν πραγματοποιήσει μοιράσματα κειμένων με αντιρατσιστικό περιεχόμενο στις πόλεις και τις γειτονιές όπου δραστηριοποιούνται, κάνουν ηλεκτρονικές αναρτήσεις στις σελίδες τους στα social media για καλέσματα σε δράσεις που πραγματοποιούν και για ενημέρωση του κόσμου σε θέματα που αφορούν πρόσφυγες, μετανάστες, όπως και άλλα κοινωνικά και πολιτικά ζητήματα (π.χ. αντιφασιστικά). Άλλες δράσεις που πραγματοποιούνται από το σύνολο των ομάδων είναι οι αφισοκολλήσεις που αφορούν τα τεκταινόμενα, η συμμετοχή τους σε πορείες, σε παρεμβάσεις και σε μικροφωνικές για αντιρατσιστικά και αντιφασιστικά θέματα, οι προβολές ταινιών με αντιρατσιστικό – αντιφασιστικό περιεχόμενο και η διοργάνωση φεστιβάλ με διάφορα δρώμενα, όπως μαγείρεμα, θεατρικά παιχνίδια κλπ. Άλλες δράσεις που ακολουθούν όλες οι ομάδες είναι οι συλλογικές κουζίνες, στις οποίες ενθαρρύνονται να συμμετέχουν άτομα της γειτονιάς με σκοπό να έρθουν πιο κοντά στις ομάδες και η διοργάνωση συνελεύσεων με συγκεκριμένες θεματολογίες (π.χ. για έρευνα λύσης σε κάποιο ζήτημα που έχει προκύψει και δεν αφορά μόνο τις ομάδες, αλλά την ευρύτερη γειτονιά ή και πόλη).

Δύο εκ των ομάδων συμμετείχαν τόσο με γραπτό λόγο, όσο και με τη συμμετοχή τους σε πορείες στην στήριξη των καταλήψεων που εκκενώθηκαν, ενώ μία ομάδα αναφέρει ως δράση τη διοργάνωση ενημερωτικών ομιλιών (π.χ. για τους πρόσφυγες στη Λέσβο, για τους πολιτικούς χώρους, για τη συνθήκη του Δουβλίνου κ.α.). Η ίδια ομάδα αναφέρει ως δράση την έκθεση σκίτσων με αντιρατσιστικό περιεχόμενο. Δύο από τις ομάδες μαζεύουν τρόφιμα και πράγματα πρώτων ειδών (π.χ. κουβέρτες) στους χώρους όπου στεγάζονται, τα οποία τα διανέμουν σε ανθρώπους που τα έχουν ανάγκη.

5.2.10. Προτάσεις ομάδων για την βοήθεια και την στήριξη των προσφύγων και των μεταναστών:

Σε αυτό το σημείο θα αναφερθούν κάποιες από τις προτάσεις των ομάδων συνοπτικά και συμπληρωματικά των δράσεων που ήδη κάνουν οι ομάδες. Πιο συγκεκριμένα όλες οι ομάδες αναφέρθηκαν στα camp που φιλοξενούνται οι πρόσφυγες, τα χαρακτήρισαν ‘στρατόπεδα συγκέντρωσης’ και τόνισαν την ανάγκη να σταματήσουν να δημιουργούνται τέτοιες δομές. Επιπλέον, τόνισαν την ανάγκη για δομές φιλοξενίας στην ενδοχώρα, ώστε να μπορέσουν οι πρόσφυγες να ενταχθούν στον κοινωνικό ιστό και να ενταχθούν ουσιαστικά στην ελληνική κοινωνία. Η εκπρόσωπος μίας ομάδας αναφέρει χαρακτηριστικά «Δεν βοηθάει καθόλου τους πρόσφυγες η συνθήκη του εγκλεισμού, όπως ακριβώς σε στρατόπεδο συγκέντρωσης, ως προς την κοινωνικοποίηση και την ένταξή τους στη κοινωνία. Το μόνο που προσφέρει είναι η απομόνωση και η αποξένωση από τον ντόπιο πληθυσμό» (ομάδα 3). Επίσης αναφέρουν σαν πρόταση την ευελιξία στα γραφειοκρατικά ζητήματα, ώστε να έχουν οι πρόσφυγες και οι μετανάστες τη δυνατότητα να προμηθεύονται τα έγγραφα που χρειάζονται με μεγαλύτερη ευκολία. Μία από τις ομάδες πρότεινε τη συλλογή ειδών πρώτης ανάγκης για τα νησιά στα οποία υπάρχουν τα camp, όπως τη Λέσβο, τη Σάμο, τη Χίο κ.α. Η ίδια ομάδα αναφέρει σαν χρήσιμη πρόταση τη συγγραφή κειμένων που θα ενημερώνουν για την κατάσταση που επικρατεί στα παραπάνω νησιά και τις «απάνθρωπες», όπως αναφέρει, συνθήκες διαβίωσης των προσφύγων και την ενίσχυση και δημιουργία προγραμμάτων ένταξης και εύρεσης εργασίας και οικείας για τους πρόσφυγες. Επίσης, αναφέρει τη διασφάλιση ασφαλούς ταξιδιού για τους πρόσφυγες και μετανάστες που επιθυμούν να εγκαταλείψουν τη χώρα. Τρεις από τις ομάδες προτείνουν την ενίσχυση των κρατικών υπηρεσιών αναφορικά με το άσυλο, ώστε να μην είναι οι πρόσφυγες και οι μετανάστες εκτεθειμένοι και μετέωροι. Μία άλλη ομάδα πρότεινε την ενημέρωση των γυναικών σχετικά με τη χειραφέτησή τους και την υποστήριξή τους, ώστε να έχουν δικαίωμα στην εργασία και στη ζωή τους.

Τέλος, όλες οι ομάδες πρότειναν την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας, τη νομική βοήθεια για τα γραφειοκρατικά ζητήματα και το άνοιγμα των συνόρων με ότι αυτό συνεπάγεται.

Κεφάλαιο 6ο: Συζήτηση – Συμπεράσματα

6.1. Η υποστήριξη των ομάδων στην κοινωνική ένταξη των προσφύγων

Τα ερευνητικά ερωτήματα που αποσκοπούμε να απαντηθούν μέσω της έρευνάς μας είναι δύο. Πρώτα από όλα θελήσαμε να διερευνήσουμε αν οι ομάδες πρωτοβουλίας υποστηρίζουν τους πρόσφυγες και τους μετανάστες, με ποιο τρόπο το κάνουν και κατ' επέκταση αν συμβάλλουν στην κοινωνική ένταξη αυτών στον ελλαδικό χώρο. Επιπλέον, θελήσαμε να διαπιστώσουμε εάν τελικά η ριζοσπαστική κοινωνική εργασία μοιράζεται κοινή φιλοσοφία, δράσεις και στόχους με τις πρωτοβουλιακές ομάδες.

Όσον αφορά στη βοήθεια και στην υποστήριξη που προσφέρουν στους πρόσφυγες – μετανάστες οι ομάδες, φαίνεται από την έρευνά μας ότι αυτές στηρίζουν έμπρακτα με τη συλλογή υλικών αγαθών (ρούχα, τρόφιμα) και την νομική υποστήριξη σε γραφειοκρατικά ζητήματα, θέματα ασύλου κ.α., τα οποία φαίνεται να ταλαιπωρούν πολύ τους πρόσφυγες - μετανάστες.

Όσον αφορά τη στήριξη στην κοινωνική ένταξή τους, προκύπτει από την έρευνα ότι αυτή είτε επιτυγχάνεται είτε γίνεται προσπάθεια να επιτύχει με διάφορους τρόπους. Η κοινωνική ένταξη είναι μία έννοια, η οποία είναι πολιτικά και ιδεολογικά φορτισμένη, είτε παραμένει ανοιχτή χαρακτηρίζοντας ένα σύνολο πειραματικών κοινωνικών πρακτικών που συγκλίνουν στην καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού, είτε οριοθετεί ένα ασαφές πεδίο (εθνικών, ευρωπαϊκών) παρεμβάσεων που χαρακτηρίζεται από διαφοροποιημένες προσεγγίσεις (Λιάπη, Βουγιούκα, Τζαβάρα, 2006:7-16). Επίσης, η κοινωνική ένταξη (social integration) είναι η διαδικασία με την οποία μια κοινωνία ή ένα σύστημα επιτρέπει στα μέλη του να είναι κάτοχοι θέσεων και φορείς ρόλων, στα πλαίσια της κοινωνικής οργάνωσης, προκειμένου να συμβάλλουν όλα τα μέλη στη λειτουργία του κοινωνικού συστήματος (Κώνστα, χ.χ.). Μία μέθοδος που χρησιμοποιείται από τις ομάδες προκειμένου να επιτύχει την κοινωνικοποίηση και τελικά την κοινωνική ένταξη των προσφύγων- μεταναστών είναι η δωρεάν εκμάθηση της ελληνικής και της αγγλικής γλώσσας στα στέκια, στις καταλήψεις και γενικά σε διάφορους αυτοοργανωμένους χώρους. Το γεγονός αυτό δίνει τη δυνατότητα στους πρόσφυγες - μετανάστες να είναι

πιο ευέλικτοι στην καθημερινότητά τους, καθώς με αυτό τον τρόπο κοινωνικοποιούνται ευκολότερα με τον ντόπιο πληθυσμό, ανταπεξέρχονται ευκολότερα στην καθημερινότητα, είναι πιθανό να βρουν εργασία, μπορούν να βοηθηθούν σε θέματα γραφειοκρατίας και τελικά να ενταχθούν γρηγορότερα στον ελλαδικό χώρο. Επιπλέον, σημαντική είναι η προσπάθεια των ομάδων για εύρεση στέγης, το οποίο με τη σειρά του συμβάλλει στην ένταξή τους, καθώς γίνονται κομμάτι της ελληνικής κοινωνίας. Αποτελούν τους ανθρώπους «της διπλανής πόρτας», τους «γείτονές μας» και όχι περιθωριοποιημένους ανθρώπους που ζουν σε σκηνές μακριά από τα κέντρα των νησιών και των πόλεων. Ένα άλλο μέσο κοινωνικοποίησης που χρησιμοποιείται από τις ομάδες είναι οι συλλογικές κουζίνες, στις οποίες τα άτομα καλούνται να μαγειρέψουν όλα μαζί (ντόπιοι και μετανάστες), να μοιραστούν τις κουλτούρες τους, τις γεύσεις από τις χώρες τους και να συνομιλήσουν μεταξύ τους. Αυτή η δράση έχει ως σκοπό να δώσει στους μετανάστες και τους πρόσφυγες τη δυνατότητα να κοινωνικοποιηθούν και να γνωριστούν καλύτερα με τον ντόπιο πληθυσμό. Αυτή η δράση φέρνει κοντά ανθρώπους από διαφορετικές χώρες, οι οποίοι μοιράζονται σκέψεις, συναισθήματα, ιδέες, δημιουργούνται φιλίες, βοηθά τους μετανάστες να ενημερωθούν για κάποια εργασία κ.α., τα οποία επίσης συμβάλλουν στην ένταξη των προσφύγων και των μεταναστών. Τέλος, γίνεται σημαντική προσπάθεια από τις ομάδες για ευαισθητοποίηση της κοινότητάς τους. Αυτό επιδιώκεται μέσω πολιτικών κειμένων, πορειών κλπ.

Ένας άλλος τρόπος με τον οποίο επιτυγχάνεται η κοινωνική ένταξη των μεταναστών-προσφύγων στον ελλαδικό χώρο είναι η πολιτική πίεση που ασκούν οι ομάδες στις αρχές. Όπως αναφέρει και η Τελώνη (στο Ιωακειμίδης, 2012: 148) «στην ουσία η κοινωνική δράση είναι και πολιτική παρέμβαση. Παρόλα αυτά η πολιτική πίεση έχει και άλλα χαρακτηριστικά». Μερικά από αυτά είναι οι πορείες και οι διαδηλώσεις, οι οποίες αφορούν στην διεκδίκηση για θέματα ασύλου και σεβασμού της διαφορετικότητας. Όπως διακρίνεται και από την έρευνα, οι ομάδες πραγματοποιούν πολλές δράσεις όπως πορείες και διαμαρτυρίες προκειμένου να βγουν στην επιφάνεια τα ζητήματα και τα προβλήματα που ταλανίζουν τους πρόσφυγες- μετανάστες, να ενημερωθεί και να ευαισθητοποιηθεί ο κόσμος και να πιεστούν οι αρχές προκειμένου να τα επιλύσουν. Ένα άλλο χαρακτηριστικό, σύμφωνα πάλι με την Τελώνη, το οποίο πραγματοποίησε η «Κίνηση Πάτρας» (βλ. κεφάλαιο 3) ήταν παρεμβάσεις σε δημοτικά και νομαρχιακά συμβούλια με κύρια αιτήματα την ανθρωπιστική βοήθεια

και τις ανοικτές δομές φιλοξενίας. Φαίνεται λοιπόν τόσο από την «Κίνηση», όσο και από την έρευνά μας πως ένα μέσο διεκδίκησης είναι τα συμβούλια του Δήμου και της Νομαρχίας, προκειμένου να προταθούν προτάσεις που θα βοηθήσουν και θα στηρίξουν την προσπάθεια για κοινωνική ένταξη των προσφύγων. Η Τελώνη αναφέρει χαρακτηριστικά ότι «η πολιτική πίεση έδωσε τη δυνατότητα σε μέλη της «Κίνησης» να επισκέπτονται στα κρατητήρια πρόσφυγες», γεγονός που προδίδει τα αποτελέσματα τέτοιων πιέσεων στις πολιτικές αρχές.

6.2. Ομοιότητες και διαφορές των ομάδων που δραστηριοποιούνται στην Κρήτη και στην Αθήνα

Παρακάτω θέλουμε να παρουσιάσουμε τις ομοιότητες και τις διαφορές μεταξύ των ομάδων της Κρήτης και της Αθήνας, όπως αυτές προκύπτουν από την έρευνά μας. Αυτές θα παρουσιαστούν επιγραμματικά, καθώς έχουν αναλυθεί με λεπτομέρεια από τις ίδιες τις ομάδες στην ανάλυση της έρευνας.

Ομοιότητες:

- Κοινός τρόπος λήψης αποφάσεων (οριζόντιες διαδικασίες, συνελεύσεις, συναινετικές αποφάσεις)
- Τρόπος δράσης
- Χρηματοδότηση (bar οικονομικής ενίσχυσης, festival, γλέντια, κουτί οικονομικής ενίσχυσης)
- Φιλοσοφία όσον αφορά την αλληλεγγύη, την αυτοοργάνωση και την αντίθετη άποψη με την έννοια της «φιλανθρωπίας»
- Δομή ομάδων (δεν υπάρχουν αρχηγοί, πρόεδροι, Διοικητικά Συμβούλια και όλα τα μέλη αντιμετωπίζονται επί ίσοις όροις)

Διαφορές:

- Οι ομάδες που ασχολούνται αμιγώς με πρόσφυγες και μετανάστες στην Κρήτη είναι μόνο δύο, ενώ στην Αθήνα είναι παραπάνω από δέκα.
- Οι πρόσφυγες και οι μετανάστες που εξυπηρετούνται από τέτοιου είδους ομάδες είναι περισσότεροι στην Αθήνα από ό,τι στην Κρήτη. Στο σημείο αυτό

να αναφέρουμε ότι υπάρχει μεγάλη διαφορά όσον αφορά τον αριθμό προσφύγων και μεταναστών στην Κρήτη και στην Αθήνα.

- Οι ομάδες της Αθήνας συνεργάζονται μεταξύ τους σε αντίθεση με τις ομάδες της Κρήτης, οι οποίες φαίνεται να έχουν αρκετά χρόνια να συνεργαστούν.
- Στην Κρήτη οι πρόσφυγες βρίσκονται στο κέντρο των πόλεων. Οι πρόσφυγες αυτοί είναι ενταγμένοι σε προγράμματα Μη Κερδοσκοπικών Οργανώσεων (Μ.Κ.Ο). Σε αντίθεση με την Κρήτη, στην Αθήνα οι πρόσφυγες βρίσκονται αποκεντρωμένοι, μακριά από τον ντόπιο πληθυσμό, σε οργανωμένα και απομονωμένα camp στα προάστια της Αττικής.

6.3. Κοινά σημεία δράσης ομάδων και της Ριζοσπαστικής Κοινωνικής Εργασίας

Τέλος, με βάση την έρευνά μας και τη βιβλιογραφική ανασκόπηση που πραγματοποιήσαμε διαπιστώσαμε ότι επιβεβαιώνονται τα κοινά σημεία μεταξύ ριζοσπαστικής κοινωνικής εργασίας και πρωτοβουλιακών ομάδων, μερικά εκ των οποίων παραθέτουμε παρακάτω:

Κοινά σημεία:

1. **‘Από τα κάτω’.** Σύμφωνα με τον Lavalette (2011, στο Ιωακειμίδης: 2012: 63), η κοινωνική εργασία ‘από τα κάτω’ αφορά σε μία ευρύτερη δραστηριότητα κοινωνικής κινητοποίησης, η οποία έχει δημιουργηθεί από ανθρώπους είτε καταρτισμένους είτε όχι, προκειμένου να δημιουργήσουν και να αναπτύξουν υπηρεσίες που θα προσφέρουν στην κοινότητά τους. Ακριβώς με τον ίδιο τρόπο, όπως είδαμε στο 2ο κεφάλαιο της πτυχιακής, λειτουργούν και οι ομάδες πρωτοβουλίας, οι οποίες μέσα σε μία κοινωνία με εξουσίες και ιεραρχίες μεταξύ των ανθρώπων, δημιουργούν ομάδες από ανθρώπους για τους ανθρώπους, προκειμένου να στηρίξουν την κοινότητά τους και όχι μόνο. Αυτό σημαίνει ότι τα άτομα έχουν τη δυνατότητα να συζητήσουν με άλλους ανθρώπους και να πάρουν αποφάσεις για την ευημερία των ίδιων και της κοινότητάς τους. Οι αποφάσεις λαμβάνονται οριζόντια, χωρίς εξουσίες και άμεσα, οι άνθρωποι αποφασίζουν για το καλό τους χωρίς να χρειάζεται να εκλέξουν κάποιον εκπρόσωπο για να το κάνει. Οι ομάδες της έρευνάς μας

χρησιμοποιούν τις συνελεύσεις, οι οποίες είναι όπως είπαμε παραπάνω «ανοιχτές» και μπορεί να συμμετέχει κάθε άνθρωπος που επιθυμεί.

2. **Ιεραρχίες.** Στις ομάδες που μελετήσαμε, όπως ακριβώς και στα μοντέλα της ριζοσπαστικής κοινωνικής εργασίας, δεν υπάρχουν ιεραρχίες. Η ριζοσπαστική κοινωνική εργασία ενθαρρύνει τους εξυπηρετούμενους να συμμετέχουν στον προγραμματισμό κοινωνικών δράσεων και να λειτουργούν όλοι σαν μια γροθιά. Εξάλλου η φράση 'Είμαστε όλοι εξυπηρετούμενοι' (Ιωακειμίδης, 2012: 45), επαληθεύει τα παραπάνω. Δεν είναι οι επαγγελματίες αυτοί που αποφασίζουν, αλλά ακολουθείται μία κοινή πορεία πλεύσης, όπως ακριβώς και στις ομάδες πρωτοβουλίας. Στις ομάδες αυτές, δεν υπάρχουν πρόεδροι, Δ.Σ. κλπ. Όλοι αποφασίζουν για όλα και έχουν λόγο σε όλα.
3. **Κοινωνική Δικαιοσύνη.** Όπως αναφέραμε και στο δεύτερο κεφάλαιο, σύμφωνα με τον Rojek (1986) ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στο μαρξιστικό μοντέλο της «προοδευτικής κοινωνικής εργασίας» είναι να δημιουργεί συλλογικές δράσεις, οι οποίες θα έχουν ως στόχο την κοινωνική δικαιοσύνη και αλλαγή. Με τον ίδιο λοιπόν τρόπο, τόσο οι ριζοσπάστες κοινωνικοί λειτουργοί όσο και οι πρωτοβουλιακές ομάδες προσπαθούν με πολλαπλούς τρόπους να κινητοποιήσουν τους ανθρώπους να δημιουργήσουν συλλογικές δράσεις, οι οποίες θα έχουν στόχο την κοινωνική δικαιοσύνη, δηλαδή όλοι οι άνθρωποι να αντιμετωπίζονται ισότιμα, τόσο μέσα στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων όσο και στην κοινωνία. Αυτό θα επιφέρει την αλλαγή σε μία πιο ανεκτική κοινωνία απέναντι στη διαφορετικότητα και θα εξαλείψει τις ρατσιστικές ιδεολογίες και πράξεις.
4. **Συνεργασία με τους εξυπηρετούμενους.** Η ριζοσπαστική κοινωνική εργασία προάγει, όπως είδαμε και στο κεφάλαιο 3, τη συλλογική δράση μεταξύ εξυπηρετούμενων και «ειδικών». Αυτό σημαίνει ότι οι εξυπηρετούμενοι έχουν την ευκαιρία να αποφασίσουν με την βοήθεια του ειδικού οι ίδιοι για τα θέματα που τους απασχολούν. Παρόμοια, οι ομάδες πρωτοβουλίας ενώνονται με τους πρόσφυγες και τους μετανάστες για να βρεθούν λύσεις στα ζητήματα που προκύπτουν. Η σχέση τους δηλαδή είναι περισσότερο συντροφική και αλληλέγγυα.
5. **Στόχευση στα κοινωνικοπολιτικά αίτια.** Σύμφωνα με τον Ιωακειμίδα (2012) η ενίσχυση και η κάλυψη των άμεσων αναγκών των εξυπηρετούμενων δεν αγνοεί τα κοινωνικοπολιτικά αίτια που έχουν γεννήσει τις ανάγκες αυτές.

Αυτό που πράττει η ριζοσπαστική κοινωνική εργασία είναι να καλύπτει μεν τις άμεσες ανάγκες, ενώ παράλληλα προσπαθεί να στοχεύσει στις αιτίες. Με αντίστοιχο τρόπο οι πρωτοβουλιακές ομάδες καλύπτουν τις άμεσες ανάγκες των προσφύγων και των μεταναστών, όπως ρουχισμό, φαγητό, στέγη κ.α., γνωρίζοντας όμως τις αιτίες και στοχεύοντας στην καταπολέμησή τους. Παράδειγμα αποτελούν οι αντιπολεμικές πορείες, καθώς ο πόλεμος είναι η αιτία γέννησης της προσφυγιάς, όπως επίσης και τα αντιρατσιστικά φεστιβάλ και η ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κόσμου, που στόχο έχει να εξαλείψει το ρατσισμό.

6.4. Προτάσεις

Παρακάτω επιθυμούμε να αναφέρουμε τις δικές μας προτάσεις σχετικά με την ομαλή ένταξη και διαβίωση των μεταναστών και των προσφύγων. Οι προτάσεις που θα παραθέσουμε απευθύνονται κυρίως στον κρατικό μηχανισμό.

Μία αρχική πρόταση αφορά στις υπηρεσίες που υπάρχουν στην Ελλάδα. Προτείνουμε να πολλαπλασιαστούν και να απαρτίζονται από εξειδικευμένο και περισσότερο προσωπικό. Πιο συγκεκριμένα, οι υπηρεσίες αυτές χρειάζεται να απαρτίζονται από κοινωνικούς λειτουργούς, οι οποίοι θα αναλαμβάνουν την εκτίμηση των αναγκών των προσφύγων και των μεταναστών, τη συμβουλευτική και συναισθηματική τους υποστήριξη και την εύρεση υποστηρικτικού δικτύου. Επιπλέον, η υπηρεσία χρειάζεται να απαρτίζεται από ψυχιάτρους, ψυχολόγους, δικηγόρους για νομική υποστήριξη, διερμηνείς και κοινωνιολόγους για ενημέρωση της κάθε κουλτούρας και του κάθε πολιτισμού. Προτείνουμε, δηλαδή, μία ολοκληρωμένη διεπιστημονική ομάδα, η οποία θα είναι αυτοτελής και με αυτό το τρόπο θα αποφεύγεται η γραφειοκρατία, η οποία δυσκολεύει την αποτελεσματικότητά τους.

Μία δεύτερη πρόταση είναι η δημιουργία κέντρων φιλοξενίας εντός των πόλεων και όχι αποκεντρωμένα, ώστε οι πρόσφυγες να μπορούν να κοινωνικοποιούνται, να εντάσσονται, να δραστηριοποιούνται και να ζουν μια καθημερινότητα αντίστοιχη των ντόπιων. Γίνεται, λοιπόν, πρόταση για κέντρα φιλοξενίας, τα οποία θα είναι σαν σπίτια και όχι σαν στρατόπεδα συγκέντρωσης.

Μία άλλη πρόταση αποτελεί η αξιοποίηση των εγκαταλελειμμένων κτιρίων από το κράτος, προκειμένου να στεγάσει όσο το δυνατόν περισσότερους ανθρώπους στα κέντρα των πόλεων.

Τέλος, προτείνουμε να αρθεί η Συνθήκη του Δουβλίνου και να ανοίξουν τα σύνορα για να εισέρχονται και να εξέρχονται οι άνθρωποι όποτε το επιθυμούν ή το θεωρούν αναγκαίο. Πιο συγκεκριμένα κάθε πρόσφυγας και μετανάστης να έχει το δικαίωμα να μεταφέρει το αίτημα ασύλου του σε όποια ευρωπαϊκή χώρα επιθυμεί, ανεξαρτήτως από το ποια είναι η χώρα εισόδου, η οποία καλείται να εξετάσει το αίτημα. Η Συνθήκη του Δουβλίνου έχει μεταφέρει το βάρος σε τρεις χώρες (Ελλάδα, Ιταλία και Ισπανία), οι οποίες αποτελούν γεωγραφικά τις συνηθέστερες χώρες εισόδου για τους πρόσφυγες που προέρχονται από την Ανατολή. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να επωμίζονται τα υψηλότερα ποσοστά προσφυγικών πληθυσμών. Η κατάσταση αυτή έχει αποδειχθεί δυσλειτουργική, καθώς οι διαδικασίες αναγνώρισης του προσφυγικού ζητήματος μπορεί να διαρκέσουν χρόνια, εξαιτίας των αμέτρητων αιτήσεων ασύλου που καλούνται να εξετάσουν αποκλειστικά οι χώρες εισόδου. Η διαδικασία αυτή επιφέρει δυσκολίες στη ζωή τόσο των προσφύγων όσο και των χωρών υποδοχής.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

- Βλασιάδου, Κ. (2008). "Μορφές αυτοοργάνωσης και αυτοδιοίκησης, το παράδειγμα των Ζαπατίστας στο Μεξικό". Αθήνα.
- Γαλάνης, Π. (2017). *Βασικές αρχές της ποιοτικής έρευνας στις επιστήμες υγείας* (σ. 2-5).
- Ίσαρη, Φ. & Πουρκός, Μ. (2015). *Ποιοτική Μεθοδολογία Έρευνας- Εφαρμογές στην Ψυχολογία και την Εκπαίδευση*. ΕΚΠΑ, ΦΠΨ & Π.Κ, ΠΤΠΕ.
- Ιωσηφίδης, Θ. (2003). *Ανάλυση Ποιοτικών Δεδομένων στις Κοινωνικές Επιστήμες*. Αθήνα: Κριτική.
- Ιωακειμίδης, Β. (2012α). *Κοινωνική Εργασία για τη Κοινωνική Δικαιοσύνη: Ριζοσπαστική και Κριτική Θεωρία, Πρακτική, Παραδείγματα*. Αθήνα: Ίων.
- Ιωακειμίδης, Β. (2012β). «Η «σκοτεινή πλευρά» της κοινωνικής εργασίας στην Ελλάδα. Μία κριτική αποτίμηση της πρώιμης ιστορίας τους επαγγέλματος (1945-1967)». Στο Ιωακειμίδης, *Κοινωνική Εργασία για την Κοινωνική Δικαιοσύνη: Ριζοσπαστική και Κριτική Θεωρία, Πρακτική, Παραδείγματα* (σ.23-52), Αθήνα: Ίων.
- Ιωακειμίδης, Β. (2012γ). «Αντί Επιλόγου, Κοινωνική εργασία για την Κοινωνική δικαιοσύνη». Στο Ιωακειμίδης, *Κοινωνική Εργασία για την Κοινωνική Δικαιοσύνη: Ριζοσπαστική και Κριτική Θεωρία, Πρακτική, Παραδείγματα* (σ.243-259), Αθήνα: Ίων.
- Καδδά, Α. (2015). *Ποιοτική Έρευνα- Συνέντευξη*. Κοινωνιολογία Υγείας, Msc Διοίκηση Μονάδων Υγείας.
- Καλλινικάκη, Θ. (2011). *Εισαγωγή στη θεωρία και την πρακτική της κοινωνικής εργασίας*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Κυριαζή, Ν. (2011). *Η κοινωνιολογική έρευνα: Κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των πρακτικών*. Αθήνα: Πεδίο.
- Λυδάκη, Α. (2001). *Ποιοτικές μέθοδοι της κοινωνικής έρευνας*. Αθήνα: Καστανιώτη.
- Λυμπεράκη, Α. & Δενδρινός, Γ. (2004). *Ευέλικτη Εργασία: νέες μορφές και ποιότητα απασχόλησης*. Αθήνα: 1^η Έκδοση, Κέρκυρα.

- Παπούλη, Ε. (2014). *Επαγγελματικές Αξίες και Κοινωνική Εργασία: Ιστορική Αναδρομή και Διαχρονική εξέλιξη*. Αθήνα: 113.
- Πουλοπούλου, Η. (2007). *Η Μεταναστευτική Πρόκληση*. Αθήνα: Παπαζήση.
- Ράτσικα, Ν. (2012). *Ποιοτική κοινωνική εργασία*, ΕΛ.ΜΕ.ΠΑ, Κοινωνική Εργασία. Σημειώσεις μαθήματος.
- Σταθάκης, Γ. (2004). *Το δόγμα Τρούμαν και το σχέδιο Μάρσαλ. Η ιστορία της αμερικανικής βοήθειας στην Ελλάδα*. Αθήνα: Βιβλιόραμα.
- Σταθόπουλος, Π. (2015). *Κοινωνική Προστασία, Κοινωνική Πρόνοια, Πολιτικές και Προγράμματα*. Αθήνα: Παπαζήση.
- Τελώνη, Δ. (2012). «Κοινωνική δράση και κοινωνική εργασία στην κοινότητα με μετανάστες/πρόσφυγες: Η περίπτωση της Πάτρας ως ένα εναλλακτικό μοντέλο δράσης». Στο Ιωακειμίδης Β. (2012), *Κοινωνική Εργασία για την Κοινωνική Δικαιοσύνη: Ριζοσπαστική και Κριτική Θεωρία, Πρακτική, Παραδείγματα* (σ.137-155), Αθήνα: Ίων.
- Τελώνη, Δ. (2013). *Κοινοτική Εργασία: Θεωρητικές προσεγγίσεις για την ανάπτυξη*, ΑΤΕΙ Πάτρας, ΣΕΥΠ, Κοινωνική Εργασία.
- Τσαούσης Δ., (1991). *Η Κοινωνία του ανθρώπου, Εισαγωγή στην Κοινωνιολογία*, Αθήνα, Gutenberg
- Τσιώλης, Γ. (χ.χ) *Ζητήματα σχεδιασμού της ποιοτικής έρευνας*. Πανεπιστήμιο Κρήτης, Τμήμα Κοινωνιολογίας. Σημειώσεις Μαθήματος
- Τσουκαλάς, Κ. (1981). *Η Ελληνική Τραγωδία: Από την Απελευθέρωση στους Συνταγματάρχες*. Αθήνα: Νέα Σύνορα-Λιβάνης.

Ξενογλώσση

- Anheier HK, List RA. *A dictionary of civil society, philanthropy and the nonprofit sector*. Routledge, 200510.4324/9780203403372. <https://ngosindia.com/documents/ngo-socialdictionary.pdf>
- Campbell, C. & Baikie, G. (2012). *Beginning at the beginning: An exploration of critical social work*, (p.60-80).
- Cree, V. & Myers, S. (2008). *Social Work: Making a difference*. Bristol: Policy Press.

- Denzin, N. & Lincoln, Y. (2005). *Qualitative Research in Social Work*. *American Psychological Association*.
- Dominelli, L. (2002). *Anti-oppressive social work: Theory and Practice*. London: Palgrave Macmillan.
- Eleftherakos C, van den Boogaard W, Barry D, Severy N, Kotsioni I, Roland-Gosselin L. "I prefer dying fast than dying slowly", how institutional abuse worsens the mental health of stranded Syrian, Afghan and Congolese migrants on Lesbos island following the implementation of EU-Turkey deal. *Confl Health*. 2018 Sep 5;12:38. doi: 10.1186/s13031-018-0172-y. PMID: 30202431; PMCID: PMC6123956.
- European Commission Migration and Home Affairs Asylum, Migration and Intergration Fund (AMIF). https://ec.europa.eu/home-affairs/financing/fundings/migration-asylum-borders/asylum-migration-integration-fund_en [πρόσβαση στις 3 Νοεμβρίου 2020]
- Flores W, Samuel J. “Grassroots organisations and the sustainable development goals: no one left behind?” *BMJ*. 2019 Jun, 14;365:l2269. doi: 10.1136/bmj.l2269. PMID: 31201160; PMCID: PMC6566843.
- Fotaki M. A Crisis of Humanitarianism: Refugees at the Gates of Europe. *Int J Health Policy Manag*. 2019 Jun 1;8(6):321-324. doi: 10.15171/ijhpm.2019.22. PMID: 31256563; PMCID: PMC6600017.
- Hay, I. (2000). *Qualitative Research Methods in Human Geography*, Oxford University Press, South Melbourne.
- Ioakimidis, V. (2009). *A guide to radical social work*. The Guardian.
- Jordan, J. (2010). *Relational cultural therapy*, American Psychological Association, Washington.
- Kousoulis A.A., Ioakeim-Ioannidou M., Economopoulos KP. “Access to health for refugees in Greece: lessons in inequalities”. *Int J Equity Health*. 2016 Aug 2;15(1):122. doi: 10.1186/s12939-016-0409-6. PMID: 27485633; PMCID: PMC4970229.
- Lavalette, M. & Ioakimidis, V. (2011). *Social Work in Extremis, Lessons for Social Work Internationally*. Bristol: Policy Press.
- Rojek, C. (1986). The Subject in social work, *British Journal of Social Work* (p.65-85).

- Sfikas, Th. (1991). "The people at the top can do these things, which other can't do: Winston Churchill and the Greeks: 1940-45". *Journal of Contemporary History*, 26, 307-332.
- Sotiropoulou, "Solidarity Grassroots Initiatives and Power Relations". *World Economic Review*, 2016, pp. 44-59. /
- Teloni, D. (2011). "Grassroots community work for the "unmented": The case of Kinisi and the rights of refugees". In Lavallette, M. & Ioakimidis, V. (eds.), *Social Work in extremis: Lessons for Social Work Internationally* (p.65-79), Bristol: Policy Press.

Διαδυκτιακές Πηγές

- 39 Μήνες City Plaza: Ολοκλήρωση ενός κύκλου, αρχή ενός νέου, <https://best-hotel-in-europe.eu/el/> [πρόσβαση στις 17 Απριλίου 2020]
- Ποττάκης Α, (2017). "Ας αναρωτηθούμε τι συνέπειες μπορεί να επιφέρει η γκετοποίηση χιλιάδων ανθρώπων. https://www.efsyn.gr/politiki/synteyxeis/104728_anarotithoyme-ti-synepeies-mporei-na-epiferei-i-gketopoiisi-hiliadon [πρόσβαση στις 10 Ιανουαρίου 2021]
- BBC, (2018). *The worst refugee camp on earth.* <https://www.bbc.com/news/world-europe-45271194> [πρόσβαση στις 28 Απριλίου 2021]
- CNN Greece (2020) *Μυτιλήνη: Στις φλόγες το ΚΥΤ της Μόριας – Εκκενώθηκε η δομή.* <https://www.cnn.gr/ellada/story/233727/mytilini-stis-floges-to-kyt-tis-morias-ekkenothike-i-domi-apo-toys-metanastes> [πρόσβαση στις 28 Δεκεμβρίου 2020]
- Dalakoglou, D. and Alexandridis, A. "Raids on migrant squats in Greece push solidarity efforts further to the margins", *The Conversation*, 2016. [Online]. Available: <https://theconversation.com/raids-on-migrant-squats-in-greece-push-solidarity-efforts-further-to-the-margins-63421>. [Accessed: 24- Jan- 2021].
- European Commission (χ.χ) *Education and Training National Academic Recognition Information Centres.* https://ec.europa.eu/education/resources-and-tools/national-academic-recognition-information-centres_en. [πρόσβαση στις 18 Δεκεμβρίου 2020]

- Γενική Γραμματεία Ενημέρωσης και Επικοινωνίας (2019) *Ενημερωτικό Δελτίο για το προσφυγικό-μεταναστευτικό 2019*, (Τεύχος 6), Ιανουάριος-Μάρτιος 2019. <https://infocrisis.gov.gr/2106/enimerotiko-deltio-gia-to-prosfygiko-metanastefitiko-2019-teyxos-6/>. [πρόσβαση στις 30 Δεκεμβρίου 2020]
- Γενική Γραμματεία Ενημέρωσης και Επικοινωνίας (2019) *Ενημερωτικό Δελτίο για το προσφυγικό – μεταναστευτικό 2019*, τεύχος 6. <https://infocrisis.gov.gr/2106/enimerotiko-deltio-gia-to-prosfygiko-metanastefitiko-2019-teyxos-6/>. [πρόσβαση στις 5 Δεκεμβρίου 2020]
- Γιάννου, Δ. (2011). *Μία εισαγωγή στην Κριτική Κοινωνική Εργασία*. <http://socialworkaction.wordpress.com/2012/09/18/>. [πρόσβαση στις 29 Μαρτίου 2020]
- Διεθνής Αμνηστία (χ.χ.) *Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου*. <https://www.amnesty.gr/universal-declaration-of-human-rights>. [πρόσβαση στις 23 Σεπτεμβρίου 2020]
- Διεθνής Επιτροπή Νομικών (2014) *Μετανάστευση και Διεθνές Δίκαιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων*, <https://www.icj.org/wp-content/uploads/2011/01/migration-and-international-human-rights-law-practitioners-guide-2014-greek.pdf>. [πρόσβαση στις 12 Σεπτεμβρίου 2020]
- Διεθνής Οργανισμός Μεταναστεύσεως (2009) *Γλωσσάριο για την Μετανάστευση*, International Organization for Migration. https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml_20.pdf [πρόσβαση στις 27 Απριλίου 2020]
- Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (2016) *Έκθεση ΕΕΔΑ Οι Συνθήκες Διαβίωσης στα Κέντρα Υποδοχής και Φιλοξενίας Μεταναστών και Προσφύγων*. http://www.asylumineurope.org/sites/default/files/resources/kentra_filoxenias_autopsia.pdf. [πρόσβαση στις 10 Νοεμβρίου 2020]
- Εισήγηση Αναρχικής Πολιτικής Οργάνωσης (Α.Π.Ο.) <http://apo.squathost.com/wp-content/uploads/2019/07/%CE%BA%CE%B1%CF%84%CE%B1%CE%BB%CE%AE%CF%88%CE%B5%CE%B9%CF%82.pdf>. [πρόσβαση στις 27 Απριλίου 2020]

- Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (2019) *Δελτίο Τύπου για την υπαγωγή του ασύλου, της μετανάστευσης και του σωφρονιστικού συστήματος στο Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη.*
<https://www.hlhr.gr/%ce%b4%ce%b5%ce%bb%cf%84%ce%af%ce%bf-%cf%84%cf%8d%cf%80%ce%bf%cf%85-%ce%b3%ce%b9%ce%b1-%cf%84%ce%b7%ce%bd-%cf%85%cf%80%ce%b1%ce%b3%cf%89%ce%b3%ce%ae-%cf%84%ce%bf%cf%85-%ce%b1%cf%83%cf%8d%ce%bb%ce%bf/>.
[πρόσβαση στις 29 Δεκεμβρίου 2020]
- Ευρωπαϊκή Ένωση (2016) *Πρακτικός οδηγός: Πρόσβαση στη διαδικασία ασύλου, Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.*
<https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/Practical%20Tools-%20Access%20To%20Procedures-Practical-Guide-EL.pdf.pdf>. [πρόσβαση στις 4 Νοεμβρίου 2020]
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2016) *Σχέδιο δράσης για την ένταξη των υπηκόων τρίτων χωρών, Στρασβούργο.* <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016DC0377&from=EL>. [πρόσβαση στις 29 Οκτωβρίου 2020]
- Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (2020) *Προσφυγική Κρίση και ΕΕ: στοιχεία και αριθμοί.*
<https://www.europarl.europa.eu/news/el/headlines/society/20170629STO78630/prosphugike-krise-kai-ee-stoikheia-kai-arithmoi>. [πρόσβαση στις 30 Οκτωβρίου 2020]
- Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2016) *Δήλωση Ε.Ε. – Τουρκίας, 18 Μαρτίου 2016.* <https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2016/03/18/eu-turkey-statement/>. [πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2020]
- Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης *Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 17-18 Μαρτίου 2016.* <https://www.consilium.europa.eu/el/meetings/european>.
[πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2020]
- Η Εφημερίδα των Συντακτών. (2015, Σεπτέμβριος 13) *Κλείνει τα σύνορα στους πρόσφυγες η Γερμανία,* https://www.efsyn.gr/kosmos/eyropi/40441_kleinei-ta-synora-stoys-prosfyges-i-germania. [πρόσβαση στις 30 Δεκεμβρίου 2020]
- *Κοοπερατίβα ή κολεκτίβα; Η κατασκευή/επιλογή του όρου κολεκτίβας εργασίας.* (χ.χ.),

- <https://autodiaxeirisi.espivblogs.net/%CE%BA%CE%BF%CE%BF%CF%80%CE%B5%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%AF%CE%B2%CE%B1-%CE%AE-%CE%BA%CE%BF%CE%BB%CE%B5%CE%BA%CF%84%CE%AF%CE%B2%CE%B1-%CE%B7-%CE%BA%CE%B1%CF%84%CE%B1%CF%83%CE%BA%CE%B5%CF%85%CE%AE%CE%B5/>. [πρόσβαση στις 1 Ιανουαρίου 2021]
- Μπαξεβάνης, Χ. Α. (2018) «*Η Συριακή Προσφυγική Κρίση*», Le Courrier Diplomatique. <http://www.lecourrierdiplomatique.eu/2018/02/i-siriaki-prosfigiki-krisi/>. [πρόσβαση στις 10 Σεπτεμβρίου 2020]
 - Σουλτάνη, Ο., *Ιστορικό πλαίσιο των Μεταναστευτικών ροών στην Ευρώπη και την Ελλάδα*, Jmce.gr, 2018. [Online]. Available: <https://jmce.gr/portal/wp-content/uploads/2018/06/Soyltani-Ourania-istoriko-plaisio-Metanasteytikon-rovn-1.pdf>. [Accessed: 06- Jan- 2021].
 - Στέκι Μεταναστών – Κοινωνικό Κέντρο Τσαμαδού 13 & 15, «*Λίγα λόγια για το στέκι μεταναστών*», <https://tsamadou13-15.espivblogs.net/about/>. [πρόσβαση στις 20 Απριλίου 2020]
 - Τάκης Α., "Προσφυγικό 2015: Χρονικό μιας προαναγγελθείσας κρίσης| Boell Seed Greek", Heinrich-Böll-Stiftung, 2015. [Online]. Available: <https://gr.boell.org/el/2015/12/04/prosfigiko-2015-hroniko-mias-proanaggeltheisas-krisis>. [Accessed: 24- Jan- 2021].
 - Τζάνη, Μ. & Κεχαγιάς, Χ. (2005). *Μεθοδολογία Έρευνας Κοινωνικών Επιστημών*. http://www.researchgate.net/publication/328305615_Tzane_M_Kechagias_CH_20_05_Methodologia_Ereunas_Koinonikon_Epistemon_Athena_Ethniko_Kapodistria_ko_Panepistemio_Athenon. [Πρόσβαση στις 18 Μαΐου 2020].
 - Ύπατη Αρμοστέα του Ο.Η.Ε για τους Πρόσφυγες (2005) *Καθορισμός του Καθεστώτος του Πρόσφυγα Καθορίζοντας ποιός είναι πρόσφυγας εγχειρίδιο αυτοδιδασκαλίας* 2, Αθήνα. <https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=4d466f392>. [πρόσβαση στις 28 Δεκεμβρίου 2020]
 - Φουντά, Β. (2019) *Μετανάστευση*. <https://blogs.sch.gr/>. [πρόσβαση 9 Νοεμβρίου 2020]

Νόμοι και ΦΕΚ

- Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου (χ.χ.) *Δομές Φιλοξενίας/Προσωρινής Υποδοχής*. migration.gov.gr/ris/perifereiakes-monades/domes/ [πρόσβαση στις 29 Νοεμβρίου 2020]
- Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου (χ.χ.) *Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης (Κ.Υ.Τ)*. <https://migration.gov.gr/ris/perifereiakes-monades/kyt-domes/> [πρόσβαση στις 10 Οκτωβρίου 2020]
- Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου Προστασία Αιτούντων Άσυλο (χ.χ.): *ΕΣΤΙΑ II - Στεγαστικό σκέλος* <https://migration.gov.gr/legal-migration/prostasia-aitounton-asylo/> [πρόσβαση στις 26 Οκτωβρίου 2020]
- Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη (2014) *Το Άσυλο Συχνές Ερωτήσεις*. http://www.yptp.gr/asylo.php?option=ozo_content&perform=view&id=5055& [πρόσβαση στις 30 Σεπτεμβρίου 2020]
- Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη (2019) Άρθρο 31 (Άρθρο 30 Οδηγίας 2011/95/ΕΕ) *Ιατρική περίθαλψη*. opengov.gr/yptp/?p=2203 [πρόσβαση στις 2 Σεπτεμβρίου 2020]
- Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη (2019) Άρθρο 41 (Άρθρο 2 Οδηγίας 2013/33/ΕΕ) *Ορισμοί*. opengov.gr/yptp/?p=2193 [πρόσβαση στις 30 Αυγούστου 2020]
- Νόμος 4375/2016: *Οργάνωση και λειτουργία Υπηρεσίας Ασύλου, Αρχής Προσφυγών, Υπηρεσίας Υποδοχής και Ταυτοποίησης σύσταση Γενικής Γραμματείας Υποδοχής, προσαρμογή της Ελληνικής Νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2013/32/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου «σχετικά με τις κοινές διαδικασίες για τη χορήγηση και ανάκληση του καθεστώτος διεθνούς προστασίας (αναδιατύπωση)» (L 180/29.6.2013), διατάξεις για την εργασία δικαιούχων διεθνούς προστασίας και άλλες διατάξεις*. <https://www.taxheaven.gr/law/4375/2016> [πρόσβαση στις 10 Νοεμβρίου 2020]
- Νόμος 4632/2019: *Ενσωμάτωση στην ελληνική νομοθεσία των Οδηγιών 2016/797, 2016/798 και 2016/2370 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και άλλες διατάξεις*. <https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/565903/nomos-4632-2019> [πρόσβαση στις 10 Νοεμβρίου 2020]

- Νόμος 4636/2019 : *Περί Διεθνούς Προστασίας και άλλες διατάξεις.*
<https://www.e-nomothesia.gr/kat-allodapoi/prosphuges-politiko-asulo/nomos-4636-2019-phok-169a-1-11-2019.html> [πρόσβαση στις 10 Νοεμβρίου 2020]
- EUR-Lex Access to European Union Law «*Ο χώρος και η συνεργασία Σένγκεν.*» <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM%3A133020> [πρόσβαση στις 12 Οκτωβρίου 2020]
- Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2013) *ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ) αριθ. 604/2013 ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 26ης Ιουνίου 2013 για τη θέσπιση των κριτηρίων και μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης διεθνούς προστασίας που υποβάλλεται σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας ή από απάτριδα (αναδιατύπωση).*<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R0604&from=en> [πρόσβαση στις 13 Νοεμβρίου 2020]
- EUR-Lex Access to European Union Law, *Η Συνθήκη του Άμστερνταμ.*
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=legisum:4301858> [πρόσβαση στις 12 Οκτωβρίου 2020]
- EUR-Lex Access to European Union Law, *Συνθήκη Μάαστριχτ για την Ευρωπαϊκή Ένωση.* <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM:xy0026> [πρόσβαση στις 12 Οκτωβρίου 2020]
- ΦΕΚ Α 138/11.07.2008: *Προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2005/85/ΕΚ του Συμβουλίου της 1ης Δεκεμβρίου 2005, σχετικά με τις ελάχιστες προδιαγραφές για τις διαδικασίες με τις οποίες τα κράτη μέλη χορηγούν και ανακαλούν το καθεστώς του πρόσφυγα (L 326/13.12.2005).*
- ΦΕΚ Α 99/30.06.2009: *Τροποποίηση Π.Δ. 90/2008, Προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2005/85/ΕΚ του Συμβουλίου της 1ης Δεκεμβρίου 2005, σχετικά με τις ελάχιστες προδιαγραφές για τις διαδικασίες με τις οποίες τα κράτη μέλη χορηγούν και ανακαλούν το καθεστώς του πρόσφυγα (L 326/13.12.2005).*
- ΦΕΚ Α' 195/22.11.2010 *Καθιέρωση ενιαίας διαδικασίας αναγνώρισης σε αλλοδαπούς και ανιθαγενείς του καθεστώτος του πρόσφυγα ή δικαιούχου*

επικουρικής προστασίας σε συμμόρφωση προς την Οδηγία 2005/85/EK του Συμβουλίου «σχετικά με τις ελάχιστες προδιαγραφές για τις διαδικασίες με τις οποίες τα κράτη μέλη χορηγούν και ανακαλούν το καθεστώς του πρόσφυγα» (L 326/13.12.2005).

- Υπουργική Απόφαση οικ. 13221/2020 - ΦΕΚ 1223/Β/9-4-2020: Καθορισμός πλαισίου προδιαγραφών του προγράμματος «ESTIA II» για τη στέγαση αιτούντων διεθνή προστασία» <https://www.e-nomothesia.gr/kat-allodapoi/prosphuges-politiko-asulo/upourgike-apophase-oik-13221-2020.html> [πρόσβαση στις 15 Νοεμβρίου 2020]

Στατιστικές Πηγές

- UNHCR (χ.χ) Operational Portal Refugee Situations <http://data2.unhcr.org/en/situations/mediterranean/location/5179>. [πρόσβαση στις 29 Δεκεμβρίου 2020]
- ΕΚΚΑ, (2020). Ασυνόδευτα Ανήλικα (Α.Α.) στην Ελλάδα. <http://www.ekka.org.gr/index.php/2018-05-08-09-50-30/151-statistika>. [πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2020]

Παράρτημα

I. Ενημερωτικό Έγγραφο

«Καλησπέρα σας,

Είμαστε φοιτήτριες του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας του Ελληνικού Μεσογειακού Πανεπιστημίου (ΕΛΜΕΠΑ) στο Ηράκλειο Κρήτης και έχουμε ξεκινήσει την εκπόνησή της πτυχιακής μας εργασίας με θέμα: «Οι ομάδες πρωτοβουλίας στήριξης προσφύγων και μεταναστών και ο ρόλος τους στην ενδυνάμωσή τους: Το παράδειγμα της Κρήτης και της Αθήνας».

Το θέμα της έρευνάς μας θα επικεντρωθεί σε 6 ομάδες από την Κρήτη και την Αθήνα, οι οποίες έχουν συσταθεί με σκοπό οποιαδήποτε βοήθεια-στήριξη των προσφύγων και των μεταναστών. Οι ομάδες- πρωτοβουλίες που θα μελετήσουμε είναι ομάδες που έχουν ως βασικό τους μέλημα την αλληλεγγύη και την αυτοοργάνωση. Το ενδιαφέρον μας έχει επικεντρωθεί σε ομάδες, οι οποίες έχουν ξεκινήσει πρωτοβουλιακά, χωρίς να εμπλέκονται στον κρατικό μηχανισμό και εφαρμόζουν οριζόντιες διαδικασίες στις αποφάσεις τους, δεν έχουν φιλανθρωπικό χαρακτήρα, αλλά στέκονται αλληλέγγυες.

Σκοπός της εργασίας μας είναι να μελετήσουμε τον τρόπο που οι ομάδες αυτές βοηθούν στην ενδυνάμωση των προσφύγων και των μεταναστών. Επιπλέον, επιθυμούμε να κάνουμε μία σύνδεση της Ριζοσπαστικής Κοινωνικής Εργασίας με τέτοιου είδους πρωτοβουλίες, να παρατηρήσουμε κοινά σημεία και να απολάβουμε καλές πρακτικές από τις ομάδες, οι οποίες θα ενισχύσουν το επάγγελμά μας με κύριο κίνητρο την προάσπιση των δικαιωμάτων των ανθρώπων, έχοντας υπόψη μας τη διαφορετικότητα και τη μοναδικότητα κάθε ατόμου.

Θα ήταν πολύ βοηθητικό να συμμετέχετε και εσείς στην έρευνά μας. Η έρευνα περιλαμβάνει μια συνέντευξη, την οποία σας επισυνάπτουμε σε ξεχωριστό αρχείο, προκειμένου να τη μελετήσετε. Στην συνέντευξη αυτή μπορούν να συμμετέχουν όσα άτομα επιθυμούν, με μοναδικό κριτήριο ότι πρέπει να δραστηριοποιούνται στην ομάδα τουλάχιστον δύο έτη. Σε περίπτωση που ενδιαφέρεστε να συζητήσουμε, αλλά δεν μπορείτε από κοντά για οποιονδήποτε λόγο, μπορούμε να το κάνουμε μέσω skype. Η συνέντευξη θα είναι ανώνυμη πληρώντας τις προϋποθέσεις του απορρήτου. Θα αναφερθούν τα ονόματα των ομάδων που συμμετείχαν στην έρευνα, χωρίς όμως να αποκαλύπτεται η πηγή της πληροφορίας (ποια ομάδα έδωσε ποια πληροφορία). Μετά το πέρας της πτυχιακής εργασίας, η ίδια θα εκτυπωθεί και θα μοιραστεί στις ομάδες.

Ευχαριστούμε εκ των προτέρων,

Οι φοιτήτριες:

Αλιφιέρη Ιφιγένεια,

Βασιλάκη Μαρία,

Ταχιάτη Αλεξάνδρα»

II. Άξονες συνεντεύξεων

Περιγραφή θεματικών αξόνων συνέντευξης:

1. Γενικά Στοιχεία

- Στοιχεία επικοινωνίας με την Ομάδα

2. Προφίλ Ομάδας

- Πότε δημιουργήθηκε η ομάδα;
- Πώς δημιουργήθηκε η ομάδα;
- Ποιος ευθύνεται για τη δημιουργία της ομάδας;
- Ποιος είναι ο σκοπός και οι στόχοι της ομάδας ; Ποια η φιλοσοφία της;
- Από τη δημιουργία της ομάδας έως σήμερα έχουν αλλάξει;
- Ποια είναι η δομή της ομάδας;
- Πώς χρηματοδοτείται;
- Ποιος είναι ο τρόπος λήψης αποφάσεων;
- Ποιοι είναι οι τρόποι δράσεων της ομάδας; Είναι αποτελεσματικοί;

3. Ιδιότητες Ομάδας Στόχου

- Ποια μέλη της κοινότητας αφορά η ομάδα; Ποια τα χαρακτηριστικά τους; (φύλο, ηλικία, οικογ. & επαγ. κατάσταση, γηγενείς ή όχι, ανάγκες, προβλήματα, ανάγκες, προβλήματα, κλπ.).
- Πόσα μέλη εξυπηρετούνται/συμμετέχουν ;
- Ποιες είναι οι συχνότερες ηλικίες των μελών της ομάδας;
- Υπάρχουν κριτήρια επιλογής των μελών που θα συμμετάσχουν στην ομάδα; Αν ναι, ποια είναι αυτά;

4. Δεσμοί με άλλους φορείς

- Συνεργάζεστε με άλλους φορείς / οργανώσεις ; Αν ναι , ποιες είναι αυτές?
- Ποιες ανάγκες προσπαθείτε να καλύψετε μέσα από τη συνεργασία σας με άλλους φορείς;
- Ποια είναι η σχέση της ομάδας με άλλες κοινοτικές οργανώσεις;
- Υπάρχει επιρροή της ομάδας στο δήμο όσον αφορά σε κάποιες αποφάσεις;

- Θεωρείτε ότι έχετε συμβάλει στην αποτροπή κάποιας αρνητικής κατάστασης που αφορά το πεδίο που υπάγεται η ομάδα;

5. Σχέση με την Κοινότητα

- Τι γνώμη έχετε για την τοπική κοινότητα στην οποία δραστηριοποιείται η ομάδα σας;
- Ποιες πιστεύετε ότι είναι οι ανάγκες και τα προβλήματα των κατοίκων ;
- Υπάρχει παρόμοια ομάδα στην περιοχή; Αν ναι, τι σχέσεις έχετε ;
- Ποια είναι η σχέση της ομάδας σας με την τοπική κοινωνία; Έχει προκύψει ποτέ κάποιο πρόβλημα στις μεταξύ σας σχέσεις;
- Έχουν γίνει ενέργειες από μέρος της ομάδας για ευαισθητοποίηση και κινητοποίηση της τοπικής κοινωνίας; Εάν ναι , ποιες είναι αυτές;

6. Προφίλ Συνεντευξιζόμενου

- Φύλο συνεντευξιζόμενου
- Ποια είναι η ηλικία σας ;
- Από πού κατάγεστε ;
- Είσατε εργαζόμενος; Ειδικότητα; Τι άλλες ασχολίες έχετε εκτός της ομάδας;
- Πόσο καιρό δραστηριοποιείστε στην ομάδα;
- Τι σας ώθησε να εμπλακείτε ;
- Ποιος είναι ο ρόλος σας μέσα σε αυτή ;

7. Προτάσεις

- Ποια είναι η γνώμη σας για το προσφυγικό σήμερα στη χώρα μας και παγκοσμίως;
- Τι θεωρείτε ότι πρέπει να γίνει;
- Ποιες είναι οι απόψεις σας σχετικά με την ενδυνάμωση των προσφύγων – μεταναστών στον ελλαδικό χώρο και ποιες προτάσεις έχετε να παραθέσετε όσον αφορά στην βοήθεια και στη στήριξη αυτών;